

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ŞİDDET EĞİLİMİNİN KİŞİLİK TİPOLOJİLERİ VE ÇOCUKLUK
ÇAĞI TRAVMASI İLE İLİŞKİSİ

PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
İlknur KARAARSLAN

Tez Danışmanı
Yrd.Doç.Dr. Elif GÜNERİ YÖYEN

İSTANBUL-2017

TEZ TANITIM FORMU

- YAZAR ADI SOYADI** : İlknur KARAARSLAN
- TEZİN DİLİ** : Türkçe
- TEZİN ADI** : Şiddet Eğiliminin Kişilik Tipolojileri ve Çocukluk Çağı Travması İle İlişkisi
- ENSTİTÜ** : İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- ANABİLİM DALI** : Psikoloji
- TEZİN TÜRÜ** : Yüksek Lisans
- TEZİN TARİHİ** : 25.05.2017
- SAYFA SAYISI** : .....
- TEZ DANIŞMANLARI** : Yrd.Doç.Dr. Elif GÜNERİ YÖYEN
- DİZİN TERİMLERİ** : Şiddet, Çocukluk Çağı Travması, Kişilik Tipolojisi
- TÜRKÇE ÖZET** : Şiddet, dünyanın her yerinde olduğu gibi ülkemizde de büyük sorun teşkil etmektedir. Eğitim faktörünün şiddet eğilimini büyük ölçüde dizginlediği düşünülse de tam anlamıyla ortadan kaldırmadığı bilinmektedir. Pek çok araştırma sonucu şiddet eğiliminin büyük ölçüde bireyin kişiliği ile ilintili olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. Bu hususta bireyin kişiliğinin oluşumunda etkin rol oynayan çocukluk çağı yaşantısının, bu dönemde yaşamış olduğu travmaların, aileyle ve çevreyle olan ilişkisinin de irdelenmesi gerekmektedir. Bu çalışmada, şiddet eğiliminin kişilik tipolojileri ve çocukluk çağı travmasıyla olan ilişkisi irdelenmektedir.
- DAĞITIM LİSTESİ** : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

İlknur KARAARSLAN

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ŞİDDET EĞİLİMİNİN KİŞİLİK TİPOLOJİLERİ VE ÇOCUKLUK
ÇAĞI TRAVMASI İLE İLİŞKİSİ

PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

İlknur KARAARSLAN

Tez Danışmanı

Yrd.Doç.Dr. Elif GÜNERİ YÖYEN

İSTANBUL-2017

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının ederlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

İlknur KARAARSLAN

JÜRİ ÜYELERİNİN KABUL VE ONAY SAYFASI

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlknur KARAARSLAN'ın "Şiddet Eğiliminin Kişilik Tipolojileri Ve Çocukluk Çağı Travması İle İlişkisi" adlı tez çalışması, jürimiz tarafından PSİKOLOJİ bilim dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan.....

Prof. Dr.

Üye.....

Üye.....

Üye.....

ÖZET

Günümüz dünyasında şiddet, her bireyin üzerinde olumsuz etkiler bırakan bir halk sağlığı problemidir. Şiddet, sosyal yaşamda neden olduğu olumsuzluklardan dolayı sosyal bilimlerin ilgisini çeken bir olgudur. Sosyolojik açıdan şiddet olgusu pek çok sayıda değişken tarafından çözümlenmektedir.

Şiddet eğiliminin temelindeki kişilik tipleri ve çocukluk çağı travmalarının ilişkisinin araştırılması büyük bir öneme sahiptir. Bu araştırmanın amacı, kişilik tipleri ve çocukluk çağı travmalarının şiddet eğilimi üzerindeki etkilerini irdelemektir. Bu amaca ulaşmak için nicel araştırma ve literatür taraması yapılmıştır.

Bu çalışmada bireyin yaşı, medeni durumu, eğitim düzeyi, çalışma durumu, anne ve babaların eğitim düzeyinin, çocukluk çağı travmaları ve şiddet üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Araştırmada, grubun fiziksel ihmal, psikolojik istismar ve cinsel istismar ile şiddet davranışlar düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Çocukluk çağı travmalarının şiddet düzeylerine etki ettiğine yönelik anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. Aynı zamanda çocukluk çağı travmalarının bireylerin şiddet eğilim düzeylerini etkilediğine dair anlamlı sonuçlar elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Şiddet, Çocukluk Çağı Travması, Kişilik, Kişilik Tipolojisi

ABSTRACT

Violence is a public health problem that has adverse effects on every single individual in today's world. Violence is a phenomenon attracting the interest of social sciences because of its negative effects to societies. Sociologically, case of violence has too many variables.

It has great significance, the relationship between personality typologies and childhood traumas on the basis of tendency to violence. The purpose of this research, the effects of personality typology and childhood trauma on the tendency to violence. Literature search and quantitative research were conducted to achieve this purpose.

In this research, impact of some parameters such as age of the individuals, marital status, education levels, working conditions, education level of the individual's parents are investigated in terms of the relation between childhood trauma and violence. This study proves that there is a both increasing relation between the physical abuses, psychological abuses and sexual abuses in the childhood of the individuals and their current violent behaviour levels. At the same time, individuals with the violence are effected by their childhood trauma and their violence levels is directly related with their childhood trauma.

Keywords: Violence, Childhood Trauma, Personality, Personality Typology

İÇİNDEKİLER

	SAYFA
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
KISALTMALAR LİSTESİ	v
TABLolar LİSTESİ	vi
EKLER LİSTESİ	viii
ÖNSÖZ	ix
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
1.ARAŞTIRMANIN ÖZELLİKLERİ	3
1.1.Problem.....	3
1.2.Tanımlar.....	3
1.3.Araştırmanın Amacı.....	4
1.4.Araştırmanın Önemi	4
İKİNCİ BÖLÜM	6
2.ŞİDDET KAVRAMI	6
2.1.Şiddet.....	6
2.2.Şiddet Türleri.....	9
2.2.1.Fiziksel Şiddet.....	12
2.2.2.Cinsel Şiddet.....	12
2.2.3.Psikolojik / Duygusal Şiddet	13
2.3.Şiddet Eğiliminin Nedenleri.....	14
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	18
3.KİŞİLİK TİPOLOJİSİ, ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMASI VE ŞİDDET İLİŞKİSİ	18
3.1. Kişilik.....	18
3.2.Kişilik Gelişimi	20
3.2.1.Freud'un Kişilik Gelişimi.....	21
3.2.2.Ericson'un Kişilik Gelişimi	23
3.2.3.Adler'in Kişilik Gelişimi	25
3.2.4.Harry Stack Sullivan'ın Kişilik Gelişimi	25
3.3. Kişilik Tipolojileri.....	27
3.3.1.Beş Faktör Kişilik Tipolojisi.....	28

3.3.2. Myers-Briggs Tipi Kişilik Tipolojisi	30
3.3.3. Friedman ve Rosenman'ın A ve B Tipi Kişilik Tipolojisi	31
3.3.4. Littauer'in Kişilik Tipolojisi	32
3.4. Çocukluk Çağı Travması	34
3.4.1. Çocukluk Çağı Travmasının Sebepleri	36
3.4.2. Çocukluk Çağı Travması Türleri	38
3.4.2.1. Fiziksel İstismar	38
3.4.2.2. Cinsel İstismar	40
3.4.2.3. Duygusal İstismar	42
3.4.2.4. İhmal	44
3.5. Bireyin Çocukluk Döneminde Yaşadığı Travmalar ve Kişilik Tipolojisinin Şiddet Eğilimi İle Olan İlişkisi	45
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	49
4. YÖNTEM	49
4.1. Araştırmanın Yöntemi	49
4.2. Evren ve Örneklem	49
4.3. Ölçme Araçları	50
4.4. Araştırmanın Varsayımları	51
4.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	52
4.6. Verilerin Toplanması ve Analizi	52
4.7. Bulgular	53
4.7.1. Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular	53
4.7.2. Araştırma Sorularına İlişkin Bulgular	57
SONUÇ	78
TARTIŞMA VE ÖNERİLER	87
KAYNAKÇA	92
EKLER	99

KISALTMALAR LİSTESİ

SPSS: Statistical Package For The Social Sciences

TDK: Türk Dil Kurumu

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

WHO: Dünya Sağlık Örgütü

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Cinsiyet ve Yaş Dağılımı	53
Tablo 2: Eğitim ve Medeni Durum Dağılımı	53
Tablo 3: Maddi Gelir Durumundan Memnun Olma	54
Tablo 4: Çocuk Sayısı Dağılımı.....	54
Tablo 5: Anne Baba Eğitim Durumu.....	55
Tablo 6: Psikiyatrik Hastalık ve Hastalığa Bağlı İlaç Kullanım Durum Dağılımı.....	55
Tablo 7: Çalışmada Kullanılan Ölçek Araçları ile Elde Edilen Veri Setine İlişkin Güvenilirlik Analizi.....	56
Tablo 8: Sürekli Değişkenlere İlişkin Normal Dağılım Sınaması	57
Tablo 9: Çocukluk Çağı Travma Düzeyleri ile Kişilik Tipoloji Düzeyleri Arasındaki İlişki Tespiti Amacıyla Yapılan Korelasyon Analizi.....	58
Tablo 10: Kişilik Tipoloji Düzeyleri ile Şiddet Davranışı Düzeyleri Arasındaki İlişki Tespiti İçin Yapılan Korelasyon Analizi	61
Tablo 11: Çocukluk Çağı Travma Düzeyleri ile Şiddet Davranışı Tipi Düzeyleri Arasındaki İlişki Tespiti İçin Yapılan Korelasyon Analizi	64
Tablo 12: Yaş Değişkenine Göre Şiddet Davranışı Ölçeği Alt Boyutları Düzeylerinde Anlamli Farklılık Olup Olmadığının Tespiti İçin Yapılan Kruskal Wallis H testi	67
Tablo 13: Eğitim Durumuna Göre Şiddet Davranışı Ölçeği Alt Boyutları Düzeylerinde Anlamli Farklılık Olup Olmadığının Tespiti İçin Yapılan Kruskal Wallis H testi	68
Tablo 14: Anne Eğitim Durumuna Göre Şiddet Davranışı Ölçeği Alt Boyutları Düzeylerinde Anlamli Farklılık Olup Olmadığının Tespiti İçin Yapılan Kruskal Wallis H testi	69
Tablo 15: Baba Eğitim Durumuna Göre Şiddet Davranışı Ölçeği Alt Boyutları Düzeylerinde Anlamli Farklılık Olup Olmadığının Tespiti İçin Yapılan Kruskal Wallis H testi	70
Tablo 16: Maddi Gelirden Memnun Olma Durumuna Göre Şiddet Davranışı Ölçeği Alt Boyutları Düzeylerinde Anlamli Farklılık Olup Olmadığının Tespiti İçin Yapılan Mann Whitney U Testi	72
Tablo 17: Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Şiddet Davranışı Ölçeği Alt Boyutları Düzeylerinde Anlamli Farklılık Olup Olmadığının Tespiti İçin Yapılan Mann Whitney U Testi.....	73

Tablo 18: Cinsiyet Değişkenine Göre Şiddet Davranışı Ölçeği Alt Boyutları Düzeylerinde Anlamalı Farklılık Olup Olmadığının Tespiti İçin Yapılan Mann Whitney U Testi.....	74
Tablo 19: Medeni Durum Değişkenine Göre Şiddet Davranışı Ölçeği Alt Boyutları Düzeylerinde Anlamalı Farklılık Olup Olmadığının Tespiti İçin Yapılan Kruskal Wallis H Testi.....	75
Tablo 20: Bilinen Bir Rahatsızlık Varlık Durumuna Göre Şiddet Davranışı Ölçeği Alt Boyutları Düzeylerinde Anlamalı Farklılık Olup Olmadığının Tespiti İçin Yapılan Mann Whitney U Testi	76
Tablo 21: Daha Önce Psikiyatrik Bir Rahatsızlık Geçirme Durumuna Göre Şiddet Davranışı Ölçeği Alt Boyutları Düzeylerinde Anlamalı Farklılık Olup Olmadığının Tespiti İçin Yapılan Mann Whitney U Testi.....	77

EKLER LİSTESİ

EK-A: KİŞİSEL BİLGİ FORMU	99
EK-B: ULUSLARARASI KİŞİLİK ENVANTERİ KISA FORMU (IPISV)	100
EK-C: AGRESYON ÖLÇEĞİ	101
EK-Ç: ÇOCUKLUK ÇAĞI RUHSAL TRAVMA ÖLÇEĞİ	102

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimim boyunca desteklerini benden esirgemeyen saygıdeğer öğretmenlerime ve eşime sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Çalışmamın planlanması, araştırılması, yazımı ve tamamlanması aşamalarında benden hiçbir zaman bilgi ve desteğini esirgemeyen saygıdeğer hocam Elif GÜNERİ YÖYEN'e sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

GİRİŞ

Şiddet; ekonomik, sosyal ve siyasal gelişmişlik düzeyi fark etmeksizin dünyanın her yerinde karşılaşılan problemlerden biridir. Geçmişten günümüze dek şiddet davranışları, şiddet eğilimi ve bireyin saldırgan tavır ve davranışlarının neden ve sonuçlarını irdelemek amacıyla pek çok çalışma yapılmıştır. Bu konu günümüzde de büyük öneme sahiptir. Çünkü dünyada her yıl milyonlarca insan şiddet nedeniyle hayatını kaybetmektedir. Konuya dair elde edilen rakamlar gerçeği tam anlamıyla ifade etmemektedir. Pek çok insan maruz kaldığı durumu açıklamaktan, anlatmaktan ya da bu konuda yasal yollara başvurmadan alıkonulmakta ve/veya yasal yollara başvurmadan korktuğu için bildirimde bulunmamaktadır. Bu durum şiddetin boyutlarını tam olarak görmemizi engellemektedir.

Bireyi şiddete yönlendiren sebepler üzerine yapılan çalışmalar doğrultusunda bu duruma neden olan pek çok faktör saptanmıştır. Bireyin şiddet davranışlarını önlemek ve yaşanan intihar vakalarının önüne geçebilmek için çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu çalışmalar sonucunda eğitim faktörünün önemi ortaya konulmuştur. Eğitimin; şiddeti, şiddet eğilimi ve davranışlarını önleyici olduğu kanaatine varılması, bu davranışları tamamen ortadan kaldırdığı sonucunu ortaya koymamaktadır. Bugün pek çok meslek dalında ve pek çok çalışma alanında şiddet davranışlarını görmek mümkündür. Bireyin eğitim seviyesindeki artış, duruma tamamen engel teşkil etmemektedir. Şiddet davranışlarına, saldırgan tavır ve davranışlara rastlanılan eğitim alanlarından biri de öğretmenlik mesleğidir. Bu çalışmada sınıf öğretmenlerinin şiddet davranışları ve şiddet eğilimlerinin kişilik tipolojisiyle olan ilişkisi irdelenecektir. Çalışma beş bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde araştırmamanın özellikleri ele alınacaktır. Bu bağlamda ilk olarak problem, sayıtlılar, denenceler, araştırmamanın amacına ve önemine değinilecektir. Araştırmamanın neden gerçekleştirildiği, bilime katkısı ve hedefleri ele alınacaktır.

İkinci bölümde şiddet kavramı ayrıntılı olarak irdelenecektir. İlk olarak şiddet kavramının tanımlanması yapılacaktır. Devamında şiddet türlerine, fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet başlıkları altında yer verilecektir. Bu kısımda son olarak şiddet eğiliminin nedenleri, bu duruma, yaşanan davranışlara nelerin sebep olduğu ve şiddet davranışını etkileyen faktörler üzerinde durulacaktır.

Üçüncü bölüm, kişilik tipolojisi, çocukluk çağı travması ve şiddet ilişkisi başlığı altında verilecektir. Öncelikli olarak şiddet eğilimini, saldırgan davranışları, bireyin uyguladığı zorbalığı anlayabilmek için bireyin kişiliği hakkında yorum

yapabilmek, kişiliği tanımlayabilmek gerekmektedir. Bu sebeple kişilik olgusu tanımlanacak, kişilik gelişimi ve kişilik tipleri açıklanacaktır. Bireyin kişiliğinin oluşumunda en önemli dönem çocukluk çağıdır. Çocukluk çağı yaşantısı ve bu dönemde yaşamış olduğu travmalar bireyin ilerleyen yaşamının nasıl bir yol izleyeceği hususunda oldukça etkindir. Bu sebeple kişiliği ve kişilik tiplerini irdelerken çocukluk çağı travmalarına değinilecektir. Bu konuya çocukluk çağı travmalarının nedenleri ve türlerini belirterek devam edilecektir. Son olarak kişilik tipleri ve çocukluk çağı travmalarının şiddet ile olan ilişkisi üzerinde durulacaktır.

Dördüncü bölüm yöntem kısmıdır. Bu kısımda araştırmanın metodolojisi; yöntem ve istatistik analizi konularına yer verilecektir. Konuyla ilgili gerçekleştirilen anket ve ölçeklerin istatistik analize yer verilecektir.

Beşinci bölüm, yani çalışmanın son kısmında edinilen bulgulara yer verilecektir. Sonrasında sonuç ve tartışma kısmıyla birlikte edinilen bilgilerin, elde edilen bulguların mevcut literatürle, bu konu üzerine daha önce gerçekleştirilen çalışmalar ile birlikte yorumlanması, farklı sonuçların değerlendirilmesi ve karşılaştırılması ile birlikte çalışma son bulacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.ARAŞTIRMANIN ÖZELLİKLERİ

1.1.Problem

Araştırmada, sınıf öğretmenlerinin şiddet eğilimlerinin kişilik tiyolojileri ve çocukluk çağı travmalarıyla olan ilişkisi incelenmiştir.

1.2.Tanımlar

Araştırmaya ilişkin kavramların tanımları aşağıda belirtilmiştir.

Şiddet: Bir başka canlıya zarar vermek amacıyla kasıtlı olarak güç kullanmayı içeren; bireyin düşünce, tutum ve davranışlarıyla ilişkili çok boyutlu bir olgudur¹.

Çocukluk Çağı İstismarı: Bir çocuğa bakım veren kişiler tarafından kazayla ya da aktif davranışları sonucunda çocuğun gelişimine fiziksel, duygusal, ahlaksal ve zihinsel yönlü verilen zararlarıdır²

Çocukluk Çağı İhmali: Çocuğa bakım veren bireyler tarafından, çocuğa yönelik esas sorumlulukların yapılmaması ve çocuğun zarar görmesine engel olabilecek gerekli önlemlerin alınmamasıdır³.

Kişilik: Bireyin psikolojik, duygusal, bedensel ve fizyolojik görünümünün daima değişen, aktif örgütlenmesidir. Oluşumda genetik ve psikolojik faktörler, dıştan ve içten gelen uyarıcıların mutlak surette etkisi bulunmaktadır. Bireyin

¹Elif Güneri Yöyen, "Şiddet Türleri ve Kişilik Özellikleri, Yaşam Becerileri"*PsikolojiDergisi*, 2017, Cilt: 1, Sayı: 1, s.2.

²Saliha Altıparmak, "Çocuk İstismarı ve İhmalinin Çocuk Bedeni Üzerindeki Etkileri", *Çocuk Dergisi*, 2008, 8(1), s.10.

³Altıparmak, a.g.e., s.10.

yetenekleri, istekleri, duyguları, düşünceleri, alışkanlıkları ve tüm davranışlarını içeren bir bütündür⁴.

1.3.Araştırmanın Amacı

Çocukluk çağı yaşantısının bireyin ilerleyen dönemlerdeki yaşamına hangi ölçüde ve hangi şekillerde etki ettiği, bu etkinin hangi davranış ve problemlerle kendini gösterdiği üzerinde durmak bu anlamda önemlidir. Şiddet eğilimini olumlu yönlere yönlendiren pek çok etmen bulunmaktadır. Bu etmenler içerisinde en mühim olanı “eğitim” faktörüdür. Ancak şiddet eğilimini tamamen ortadan kaldırdığını ifade etmek oldukça güçtür. Şiddet ve saldırganlık içeren tavır ve davranışların pek çok farklı meslek dalında, farklı yaşlara sahip bireyler tarafından sergilendiği, yaşanabilir bir olgu olduğu gerçeği çeşitli örneklerle ortaya konulmuştur. Temelde araştırmanın amacı, özellikle çocukluk döneminin önemine değinmek, bu tarz tavır ve davranışların sergilenmemesi adına neler yapılması gerektiği, bu davranışları sergilenmesine neden olan faktörlerin neler olduğu ve şiddet eğiliminin bireyin kişiliğiyle olan ilişkisini irdelemeyi hedeflemektir.

Bu araştırmanın temel amacı şiddet eğiliminin kişilik tipleri ve çocukluk çağı travması ile olan ilişkisini irdelemektir.

1.4.Araştırmanın Önemi

Araştırmada öncelikli olarak, sınıf öğretmenlerinin şiddet davranışı ve eğilimlerinin kişilik tipleri ve çocukluk çağı travması ile olan ilişkisi araştırılarak literatüre katkı sağlamak hedeflenmektedir. Bu sebeple çocukluk çağı yaşantısının bireyin yaşamı içindeki rolünü anlamanın, şiddet davranış ve eğilimlerinin anlaşılmasında ve önlenmesinde önemli olabilir.

Bireyin yaşantısında son derece büyük öneme sahip olan okul yaşantısı, çocukluk döneminde yaşadığı istismar ve anne ve babanın ayrılığı gibi atlatmakta ve alışmakta zorluk yaşadığı travmalar büyük ölçüde yaşamının diğer kısmının mimarı olmaktadır. Şiddet eğilimine, saldırgan tavır ve davranışlara yetiştirdikleri bireylerin hayatlarının mimarı olan öğretmenler de çoğu zaman başvurmaktadır. Öğretmenlerin şiddet eğilimi, saldırgan tavır ve davranışlarının araştırılması da bu

---

⁴ Murtaza Aytaç, Fatoş Tiryaki, “Farklı Kişilik Tiplerinin İncelenmesinde Yaratıcı Drama Yönteminin Kullanımına İlişkin Katılımcı Görüşleri”, *Tarih Okulu Dergisi*, 2013, s. 607

anlamda oldukça önemlidir. Bu doğrultuda şiddet eğilimine, bireyin duygularına, tavırlarına ve davranışlarına yön veren kişiliğin de irdelenmesi gerekir. Bireyin kişiliğinin oluşumunda pek çok faktörün etkisi yer almaktadır. Bu doğrultuda bu çalışmada literatür taraması ve anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda elde edilen verilerin mevcut literatüre ve elde edilen sayısal verilere yönelik katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

2.ŞİDDET KAVRAMI

2.1.Şiddet

Şiddet kavramı anlam itibariyle Fransızca'da "violence" sözcüğüne karşılık gelmektedir. Yani bir bireye güç ve baskı uygulayarak, istediği herhangi bir şeyi zorla yaptırmak, sahip olduğu düşünceyi zorla kabul ettirmektir. Özünde zora dayalı olmak, zorbalık yatmaktadır. Şiddet, zorlama, kaba kuvvet, saldırı, bireye bedensel ya da psikolojik anlamda acı çektirmek, vurma, incitme, yaralama ve buna benzer eylemlerin tamamını içine almaktadır. Kelime anlamı bakımından şiddet, bir olgunun yoğunluğu, somutluğu, sertliği anlamına işaret eder. Bu sebeple sert, kaba davranış ve eylemlere işaret eder⁵. Sadece fiili olarak görülmeyen şiddet, kimi zaman kendini kırgınlık, öfke, düşmanca davranışlar, aşağılayıcı tavır ve davranışlar, kin ve öfke şeklinde gösterebilir. Çalışılan veya eğitim görülen bir ortamda bireyin önerilerinin önemsenmemesi, hak ettiği şeylerin verilmemesi, saklanması, fırsatlardan haberdar edilmemesi ve buna benzer davranışlar da şiddet kapsamına girmektedir. Bu tavır ve davranışlar şiddetin psikolojik yanılsamalarıdır⁶.

Şiddet; bir taraftan olgular ve faaliyetleri, diğer taraftan gücü, duyguları işaret etmektedir. En temel ve basit anlamıyla huzur, uyum ve anlaşma karşıtı olmaktadır. Şiddet, uyumu, anlaşmayı, uzlaşmayı bozar. Bunları ortadan kaldırır. Şiddet, olması gereken, bozulmaması gereken, uyulması gereken sınırları aşmaktır. Kuralların tamamen dışına çıkmaktır. Bireyin var olan, sahip olduğu gücü kötüye kullanmasıdır⁷. Burada "güç" her iki anlamda işaret eder. Fiziksel gücün yanında bireyin bulunduğu konumdan, elindeki maddi ve manevi imkânların sağlamış olduğu gücü de içine almaktadır. Eylemin yikan, yok eden, saldırgan tarafına işaret eder.

---

⁵ Elif Güneri, *Akıl Hastaları ve Şiddet: Şiddetim İnsanlığımdan, Deliliğimden Değil!*, İstanbul Gelişim Üniversitesi Yayınları, 2016, s.9

⁶ Yılmaz Bulut, Okul Yöneticilerinin Öğretmen Algılarına Göre Şiddet Eğilimleri, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2010, s.5 (**Yüksek Lisans Tezi**).

⁷ Necmettin Özerkmen, "Toplumsal Bir Olgular Olarak Şiddet", *Akademik Bakış Dergisi*, 2012, Sayı: 28, s.2-3.

Şiddet, bir toplumda bireysel olarak görülebildiği gibi toplu olarak daha kalabalık gruplarca da görülebilir⁸.

Pek çok araştırmacı şiddet kavramını açıklarken sadece fiziksel boyutu üzerinde durmakta, şiddeti sadece fiziksel boyut üzerine indirgemeye çalışmaktadır. Örneğin 1986 yılında Steinmetz'in yapmış olduğu şiddet tanımı; "fiziksel anlamda birine zarar vermek, incitmek, kuvvet uygulamak maksadıyla gerçekleştirilen eylemlerdir" şeklindedir. Burada şiddetin psikolojik ve sözel boyutu, bu anlamda yarattığı etkiler tamamen göz ardı edilmiştir. 1978 yılında Strasburg'un yapmış olduğu tanım da buna benzer şekildedir. Strasburg şiddeti, bir kişiye karşı gerçekleştirilen haksız ve meşrulaştırılmaz güç kullanma davranışları ve tehdit olarak belirtmiştir. Bu tanımda da psikolojik şiddet göz ardı edilmiştir. Şiddet olgusunu tanımlarken ya da açıklamaya çalışırken psikolojik boyutunu göz önüne almamak, belirtmemek son derece yanlış olacaktır. Literatürde hem fiziksel hem de psikolojik boyutuyla ele alan, değerlendiren pek çok çalışma da mevcuttur. Bunlardan biri Ergil'in 2001 yılında gerçekleştirdiği çalışmasıdır. Bu çalışmada şiddeti, "bir kişi ya da daha geniş anlamda toplumun, fiziksel, ruhsal ve ahlaki bütünlüğüne, malına, sahip olduğu değerlere karşı gerçekleştirdiği zarar veya fiziksel ve psikolojik acı" şeklinde belirtmiştir⁹.

Türk Dil Kurumu'nun yapmış olduğu tanıma göre şiddet; bireyin duygu ve eylemlerinde gösterdiği aşırılık ve kendi görüşlerin farklı düşünenlere karşı gerçekleştirilen kaba kuvvet kullanımı olarak ifade edilirken yapılan başka bir tanıma göre ise çatışan, anlaşamayan, uyuşmayan çıkar ve istekleri olan tarafların arasında yaşanan sosyal ilişki ve etkileşimlerden kaynaklanmaktadır.

Şiddet olgusunu oldukça geniş bir çerçevede ele alan Dünya Sağlık Örgütü (WHO) şiddet tanımını; fiziksel güç ya da lider olanın/iktidarın kasıtlı olarak istedik davranışlar yaratmak maksadıyla gerçekleştirdiği tehdit ya da gerçeklik şeklinde başka bir bireye uygulanan ve uygulanması sonucunda mağdur olan kişide yaralanmalara, intihara, ölüme ya da psikolojik zararlara sebep olması ya da bunların gerçekleşme olasılığını yaratması olarak belirtilmektedir. Şiddeti yalnızca bir birey başka bir bireye uygulamaz. Bireyden bireye doğru gerçekleşebildiği gibi daha kalabalık bir topluluktan bireye ya da bireyden kalabalık topluluklara doğru da yaşanabilir. Şiddet davranışını birey kendine de yöneltebilir¹⁰.

⁸ Kemal Kabasakal, *Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinde Boyun Eğici Davranışlar Ve Şiddetle İlişkisi*, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya, 2007, s.37 (**Yüksek Lisans Tezi**).

⁹Rıza Gökler, "Okullarda Akran Zorbalığı", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 2009, Cilt:6 Sayı:2, s.512

¹⁰Özlem Haskan Avcı, İbrahim Yıldırım, "Ergenlerde Şiddet Eğilimi, Yalnızlık ve Sosyal Destek", *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2014, Cilt:29, Sayı:1, s.160

Şiddetin temel özelliklerini şu şekilde sıralamak mümkündür¹¹;

- Şiddet büyük çoğunlukla kasti olarak gerçekleştirilir. İstendik olarak gerçekleştirilen eylemlerdir.
- Şiddetin yaralanma, intihar, ölüm, gelişim ve zeka geriliği gibi sonuçları bulunmaktadır.
- Şiddet olgusu değerlendirildiğinde “psikolojik şiddet” de göz ardı edilmemelidir. Örneğin tehdit, mobbing, hakaret de şiddet türleri içerisinde yer almakta ve ciddi sonuçları bulunmaktadır.
- Bireyin sahip olduğu gücü ve yetkiyi kasıtlı olarak kötüye kullanması şiddet olgusu içerisinde değerlendirilmektedir.

Günlük konuşma dilinde genellikle fiziksel cezalandırmaları kapsayan şiddet kavramı, pek çok bilim dalı içerisinde çok yönlü ve oldukça kapsayıcı bir fenomen olarak değerlendirilmektedir. Geniş anlamıyla şiddet birey üzerindeki fiziksel, duygusal ve psikolojik etkileri büyük çoğunlukla açıkça gözlemlenemeyen ve ölçülemeyen dolaylı ve somut bir biçimde varlığı hissedilen baskılar ve eylemlerdir. Bir davranış kendi içerisinde şiddeti barındırıyorsa bu “saldırgan davranış” olarak nitelendirilir¹². Saldırgan davranışa yönelik daha önce yapılan tanımlardan birisi davranışçı yaklaşıma aittir. Davranışı yaklaşım saldırgan davranışları, bir davranışın başka birine, diğer kişiye zarar vermesi olarak nitelendirilir. Özünde saldırganlık ve şiddet birbirlerinden ayrı kavramlar olsa ve ayrı noktalara işaret etse de birbiriyle yakından ilintilidir. Şiddet olgusunu ortaya çıkartan, bireyde bulunan saldırganlık duygusudur. Saldırganlık, bireyde doğal olarak var olduğu kabul edilen bir eğilimdir. Bu eğilim kişisel ya da toplumsal açıdan diğerine ya da diğerlerine zarar verecek biçimde dışı vurumu, yansıması olarak ifade edilir¹³.

Şiddet, bireyi sadece bir şeyi yapması, bir eylemi gerçekleştirilmesi amacıyla gerçekleştirilmez. Yani yalnızca bir şeyi yapmaya yönelik gerçekleştirilen zorlama değildir. Şiddet, bireyi kimi zaman bir şeyi yapmamaya, bir eylemi gerçekleştirilmemesine ya da bir konu üzerinde istediği gibi düşünmemeye zorlayan düşünce, eylem ya da baskılardır.

Gümüş 2006 yılında gerçekleştirmiş olduğu çalışmada şiddet üzerine belirli tespitler gerçekleştirmiştir. Ona göre herhangi bir şeye şiddet diyebilmek, onu şiddet olarak nitelendirebilmek için iki ögeye bağlı olarak değerlendirmek gerekmektedir. İlk

¹¹ Faruk Kocacık, “Şiddet Olgusu Üzerine”, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2001, Cilt:2, Sayı:2, s.4

¹² Özerkmen, a.g.e., s.3

¹³ Sezer Ayan, “Aile İçinde Şiddete Uğrayan Çocukların Saldırganlık Eğilimleri”, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2007, Cilt:9, Sayı:2, s.207

olarak elinde güç bulundurma, zorlama gücünü elinde tutmak gerekmektedir. Bu gücü sağlayan pek çok şey olabilir. İkinci olarak ise ortada bir zorlamanın, zorbalığın bulunması gerekir. Gücü elinde tutan birey ya da bireyler bu gücü kendi çıkar ve istekleri doğrultusunda kullanması gerekmektedir. Şiddetin açık bir şekilde gözlenememesi var olmadığını göstermez¹⁴.

Bu konuya dair Freud'un gerçekleştirmiş olduğu çalışmalardan yola çıkarak açıklık getirilebilir. Şöyle ki Freud insanın doğuştan, tabiatı gereği sahip olduğu iki önemli dürtüden bahseder. Bunlardan biri cinsellik diğeri ise saldırganlıktır. Saldırganlık; bir eylem ya da eylemde bulunan kişinin maksadına, amacına işaret eder. Saldırganlık kavramında eğer fiili olarak yapılan bir vurgu söz konusuysa, başka bir bireye zarar verme faaliyeti olarak belirtilir. Bireyin niyetini vurgulayan bir durum söz konusuysa "hedefi herhangi bir zarar vermek" niyetiyle başlatılan eylem olarak belirtilir¹⁵. Bunun dışında zorbalık da saldırganlık türü olarak nitelendirilir. Ancak bir eylemin zorbalık olarak nitelendirilebilmesi için içinde saldırganlığı barındırmasının dışında eşit olmayan, adaletsiz güç ilişkisi bulunmaktadır. Tüm bu açıklamalardan yola çıkarak bir bireyin kendisiyle hem biyolojik olarak hem de psikolojik olarak eşit konumda yer alan başka bir bireye vurması saldırganlık davranışı olarak belirtilir. Bu durumun bir şiddet türü olduğu mutlak surette söylenebilir fakat ortada bir güç eşitliği, denge bulunduğu için yani bu anlamda bir eşitsizlik bulunmadığı için zorbalık olarak nitelendirmek yanlış olacaktır. Şiddet ve zorbalık kendi içerisinde saldırganlığı barındırır. Bu anlamda düşünüldüğünde saldırganlık hem şiddeti hem de zorbalığı içine almaktadır. Burada zorbalığı diğer olgu ve eylemlerden ayırmanın en muhakkak yolu zorbalığın tamamen güç eşitsizliğine dayalı olduğunun bilinmesidir¹⁶.

2.2.Şiddet Türleri

Şiddetin temeline inildiğinde ve tarihsel boyutta ele alındığında geçmişinin insanlık tarihi kadar eski olduğu ifade edilmektedir. İnsan toplumsal bir varlıktır. Yaşamını sürdürebilmesi, hayatına devam edebilmesi, neslini sürdürebilmesi için birilerine ihtiyaç duymuştur. Toplumsal yaşamda birey, kendinden farklı düşünen, farklı inanan, farklı davranan, farklı hisseden diğerleriyle bir arada yaşamış, yaşamını farklılıklar içerisinde sürdürmeye çalışmıştır. Kimi zaman anlaşmazlıklar,

---

¹⁴ Hüseyin Merdan, Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğrencilerin Şiddet Davranışlarında Ailenin, Öğretmenlerin ve Akran Gruplarının Rolü, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2014, s.9(**Yüksek Lisans Tezi**).

¹⁵Güneri, a.g.e., s.9

¹⁶Kocacık, a.g.e., s.6

problemler, yaşanan zıtlıklar kendini tartışmalarla kimi zaman şiddetle kimi zaman da ortak paydayı bularak, anlaşarak göstermiştir. Şiddetin, geçmişten günümüze sebepleri ve sonuçları sürekli olarak araştırılmış ve araştırılmaya da devam etmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü'nün yayımlanmış olduğu rapora göre hayatımızı çevreleyen, yaşamın hemen her yerinde karşılaşılan üç farklı şiddet türünden bahsedilmektedir. İçinde barındırdığı karakteristiğe göre "bireyin kendisine yönelen", "bireyler arası" ve "kolektif" şiddet olarak üç ana kategoride varlığını göstermektedir. Burada bireyin kendisine yönelen şiddet, bireyin kendine zarar vermesi, intihar etmesi gibi eylemleri içine almaktadır. 2013 yılı TÜİK raporlarına göre Türkiye'de genç bireyler içerisinde erkeklerin yüz binde 7.5'i intihar sebebiyle yaşamına son vermektedir. Bu oranın %35.1'ini ateşli silahlar sebebiyle yaşamına son verme vakaları oluşturur. Bu oran Türkiye'de cinsiyet bağlamında karşılaştırıldığında kadınların erkeklere oranla daha az intihara teşebbüs ettiği ve yaşamına son verdiği sonucunu ortaya koymaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'nün ele almış olduğu ikinci şiddet türü olan bireyler arası şiddet; üç farklı görüntüde ortaya çıkabilir. Fiziksel, psikolojik ve cinsel şiddet bu bağlamda bireyler arası şiddetin üç ana kolunu oluşturur. Bu üç farklı şiddet türü iki ana kategoride ele alınır. İlk kategori; aile bireyleri arasında yaşanan aile içi şiddete işaret eden şiddettir. Burada eşler arasındaki istismar, çocuk istismarı ve yaşlı istismarı yer almaktadır. İkinci kategori; toplum içerisinde iletişim ve etkileşim içerisinde bulunan bireyler arasında yaşanan şiddettir. 2008 yılı TÜİK verilerine göre; Türkiye'deki evli kadınların % 9.7'si eşleri tarafından cinsel şiddete, % 17.3'ü ise fiziksel şiddete maruz kalmaktadır. Bu oranların tam olarak yaşananları ifade etmediği düşünülürse rakamlar mutlak surette çözüm getirilmesi, önlemler alınması ve bu konu üzerine çalışmalar yapılması gerektiğini vurgular. Üçüncü şiddet türü olan kolektif şiddet ise; kendi bünyesinde politik, ekonomik ve toplumsal olmak üzere üç kısma ayrılır. Kolektif şiddet organize olan kendi içinde bir amaca hizmet ettiğini düşünen grup ya da topluluklarca gerçekleştirilen nefret söylemleri, terörizm ve suç örgütleri tarafından meşrulaştırılan tüm suçları içine almaktadır. Bu anlamda politik şiddet; devletin uygulamış olduğu her türlü şiddeti içine alır. Ekonomik şiddet; ekonomik dengeyi ve bu konuda yapılan eylemleri bozma, bireylerin ihtiyaç duyduğu hizmetlere erişimi engelleme, önüne geçme, ekonomik anlamda gerçekleştirilen ayrımcılık ve diğerlerine ekonomik anlamda yapılan saldırıları içerir¹⁷.

---

¹⁷Özge Işıl Çetin, Genç Erişkin Erkeklerde Şiddet Eğilimi ve Psikolojik Durum ile İlişkisi, İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2016, s.5 (Yüksek Lisans Tezi).

Şiddet ve şiddet türlerine yönelik farklı yaklaşımlar ve çalışmalar bulunmaktadır. Şiddete yönelik literatürde farklı bakış açılarıyla ele alınmış birbirinden farklı pek çok sınıflandırmaya rastlamak mümkündür. Bunlardan biri Meyer ve Farrell'e aittir. 1998 yılında gerçekleştirdikleri çalışmada şiddeti dört farklı türde ele almışlardır. Bunlar¹⁸;

- Psikopatolojik şiddet; bireyin ağır psikolojik sorunlar, travmalar yaşaması ve bu sorunların bireyin davranışlarına yansması sonucu ortaya çıkan şiddet türüdür.
- İlişkisel ya da bireylerarası şiddet; toplumsal yaşam içinde bireylerarası anlaşmazlıklar, uyuşmazlıklar ve problemler sebebiyle toplumda var olan şiddettir.
- Durumsal şiddet; bireyin yaşamış olduğu ekonomik sıkıntılar, alkol ve uyuşturucu madde kullanımı, çevre ve akran baskısı, kendine zarar verebilecek maddelere kolaylıkla ulaşabilme sebebiyle bireyin suç işlemesi ve buna bağlı olarak ortaya çıkan şiddettir.
- Yağmacı şiddet; Anti-sosyal davranışların bir parçası olarak sosyal yaşamda karşılaşılır. Burada bir bireyin maddi ya da manevi olarak kazanç elde etmek maksadıyla suça yönelmesi durumu ve bunun sonucunda ortaya çıkan şiddet türüne işaret eder.

Şiddetin kendini hangi şekilde ya da hangi yollarla gösterdiği önemli değildir. Her türlü önüne geçilmesi, engellenmesi gereken zarar verici bir olgudur. Her ne kadar duygusal ve sözel şiddetin daha az zarar verdiği düşünülse de son derece ağır sonuçları bulunmakta ve bireye kimi zaman geri dönüşü mümkün olmayan zararlar vermektedir.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 5. Maddesinde bu durum şu şekilde belirtilmiştir; "Hiç kimseye asla, hiçbir sebeple işkence yapılamaz, zalimce, tamamen insanlık dışı ve bireyin onurunu incitecek tutum ve davranışlarda bulunulamaz veya ceza verilemez. Asla bu durum meşrulaştırılamaz." Dünya üzerindeki tüm şiddet türleri kontrol ve mutlak surette güç eşitsizliği üzerine oturtulmuştur. Şiddet kendi içerisinde gözlenme durumu, ortaya çıkış biçimi ve buna benzer faktörler göz önüne alınarak kendi içerisinde belirli başlıklar altında toplanmıştır¹⁹.

¹⁸Mukadder Boydak Özan, Gönül Şener, "İlköğretim Kurumlarında Yer Alan Öğretmen ve Öğrencilerin Şiddet Algıları", *Sakarya University Journal of Education*, 2013, Cilt:3, Sayı:1, s.11

¹⁹Fusun Sokullu Akıncı, Salih Dursun, Serpil Aytaç, "Mesleğe İlişkin Şiddet Üzerine Bir Araştırma", *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 2013, Cilt:3, Sayı:5, s.54.

2.2.1.Fiziksel Şiddet

Fiziksel şiddet, şiddet olgusu düşünüldüğünde ilk akla gelen ve oldukça sık karşılaşılan şiddet türüdür. Burada bir bireyden başka bir bireye doğru gerçekleşen tamamen kasıtlı olarak yapılan fiziksel zarar verme eylemidir. Fiziksel şiddet davranışları²⁰;

- Her türlü vurma eylemi
- Isırmak
- Tükürmek
- Takip etmek
- Rahatsız edici el kol hareketleri ve taklitler yapmak
- Bireyin herhangi bir eşyasına kasten zarar vermek
- Eşyasını çalmak
- Silahla ya da bireye zarar verebilecek herhangi bir şey ile tehdit etmek
- Bir nesne fırlatmak
- Boğazını sıkmak
- Odaya kilitlemek
- İtmek
- Öldürmek (suikast, zehirlenme, cinayet vb.)

ve buna benzer tüm davranışlar fiziksel şiddet olarak değerlendirilmektedir. Oldukça ciddi sonuçları bulunan fiziksel şiddetin sonuçlarına bakıldığında bir bireyi itmekten ya da eşyasına zarar vermekten ölümüne sebep olmaya kadar pek çok ciddi sonuçları bulunmaktadır. Bir bireyin bedensel bütünlüğüne yönelik sert, acı veren edimlere işaret etmektedir.

2.2.2.Cinsel Şiddet

Burada doğrudan bireyin cinselliğini hedef alan sadece davranış olarak değil söz, hal ve tavırları da içinde barındıran, aşağılayıcı, küçük düşürücü zorbalıklar şeklinde ortaya çıkmaktadır. Örneğin bir bireye istemediği cinsel içerikli yazılar, mesajlar, görüntüler göndermek bireye uygulanan cinsel şiddettir. Bu durumla karşı karşıya kalan mağdur bireyin kendini rahatsız, huzursuz ve küçük düşmüş hissetmesine sebep olmaktadır²¹.

²⁰Özerkmen, a.g.e., s.14

²¹Juliet Mitchell, **Kardeşler-Cinsellik ve Şiddet**, Çev. Billur Yılmazyigit, Pınar Padar, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2012,s.101

Bireye yönelik rahatsız edici el kol hareketleri, bireyin tamamen vücut bütünlüğünü hedef alan hal, tavır ve davranışlar, cinsel içerikli ifade ve söylemler, kişinin cinsel yaşamına yönelik ifadeler, söylemler ve dalga geçen ifadeler, rahatsız edici şakalar cinsel şiddetin toplumdaki yansımalarından yalnızca birkaçıdır. Cinsel şiddetin var olabilmesi için mutlaka fiziksel anlamda dokunmanın, temasın bulunması gerekmektedir²².

Yapılan araştırmalar ve elde edilen sayısal veriler, cinsel şiddet karşısında en çok mağdur olan tarafın kadınlar olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. Ancak bu durumda sadece kadınların mağdur olduğunu ve yalnızca cinsel şiddete kadınların maruz kaldığını belirtmek mutlak surette yanlış olacaktır. Sadece tek bir cinsiyet grubunun ya da belirli yaş grubunun bu hususta mağdur olduğunu belirtmek yanlıştır. Tecavüz, cinsel şiddet sadece bireye karşı değil tüm insanlığa karşı işlenmiş bir suçtur.

2.2.3.Psikolojik / Duygusal Şiddet

Şiddet, yalnızca bireye fiziksel anlamda zarar veren bir olgu değildir. Kimi zaman şiddet, insan vücuduna zarar vermeyen, etkileri gözle görülemeyen şekillerde varlığını gösterir. Psikolojik /duygusal şiddet bireyi zihinsel ve duygusal anlamda yıpratır, son derece ciddi sonuçlara sebebiyet veren bir şiddet türüdür. Burada tüm şiddet türlerinde olduğu gibi bir güç eşitsizliği mevcuttur. İnsanlar güç eşitsizliğini kendi çıkarları doğrultusunda kullanarak karşısındaki bireyi ya da bireyleri psikolojik ve duygusal anlamda yıpratırlar. Özellikle iş yaşamında sıkça karşılaşılan, üstlerden astlara bazen de nadir olarak görülse de astlardan üstlere doğru gerçekleşir. Bazen de eşit konum ve şartlarda bulunan bireylerin birbirlerine uyguladıkları şekillerde varlığını göstermektedir.

Psikolojik şiddet kendi içerisinde, zorbalık, yıldırma ve taciz vakaları ve davranışlarını da içermektedir. Psikolojik taciz sosyal ve ekonomik yaşamda kendini çeşitli şekillerde göstermektedir. Bunlardan bazıları²³;

- Bireyin arkasından konuşmak
- Kötü söylentiler yaymak
- Bireyle kasıtlı olarak konuşmamak, görmezden gelmek
- Düşüncelerin, fikirlerin önemsenmemesi, dikkate alınmaması
- Hak edilen birtakım fırsatlardan bilinçli olarak haberdar edilmemek

²²Pınar Tınaz, *İşyerinde Psikolojik Taciz*, 3. Baskı, Beta Basım A.Ş., İstanbul, 2008, s.27

²³Tınaz, a.g.e.,s.27-28

- Bireyi herhangi bir sebepten ötürü dışlamak
- Kasıtlı olarak duymamak, dinlememek
- Bireyin ihtiyaç duyduğu herhangi bir şeyi vermemek
- Bireyin kendi görevi ve bilgisinin dışında görevler verme
- Şantaj yapmak
- Bireyin moralini bozacak konuşmalar yapmak
- Her hareketini, çalışmasını irdelemek, açık aramak
- Bireye tamamen alakasız görevler vermek
- Bireyi bilerek sürekli suçlu hissettirmeye çalışmak

2.3.Şiddet Eğiliminin Nedenleri

Şiddet eğilimi ve bununla birlikte ortaya çıkan şiddet davranışları toplumda daima “olumsuz” olarak nitelendirilmektedir. Bu sebeple toplumda var olan şiddet eğiliminin, artan şiddet eylemlerinin sebepleri daima irdelenmiş irdelenmeye de devam etmektedir. Şiddet davranışlarını tek bir nedene bağlamak, tek bir sebeple açıklamak son derece yanlıştır. Şiddet eğilimini ortaya çıkartan hem bireysel hem de toplumsal anlamda pek çok dinamik bulunmaktadır. Bu bağlamda ailenin rolü kanıksanamayacak ölçüdedir. Ancak sadece aile ile durum açıklanamaz. Akran grupları ve çevresel koşullar şiddet eğilimini ortaya çıkartan ya da ortaya çıkmasına engel olan en önemli yapılardır. Özünde yalnızca aileyle, akran gruplarıyla, öğretmenle ya da diğer çevresel koşullarla açıklanamayacak kadar karmaşık bir yapıyı içerir.

Bu konuya dair literatürde psikodinamik ve sosyal öğrenme kuramlarının getirmiş olduğu açıklamalar mevcuttur. Süreci, nedenleri ortaya çıkardığı sonuçları tam anlamıyla açıklamak oldukça güçtür. Bu sebeple konuya dair yapılmış farklı tanımlar bulunmaktadır. Öncelikli olarak, şiddet eğilimi ve şiddet davranışlarının birden bire ortaya çıktığını düşünmek son derece yanlıştır. Olweus 1993 yılında gerçekleştirdiği çalışmasında şiddet davranışlarının, bireydeki şiddet eğiliminin nedenlerini irdelenmiş ve bu davranışların ortaya çıkmasında dört önemli faktör üzerinde durmuştur²⁴.

1. Bireyin erken çocukluk döneminde (2- 6 yaş arasında) ebeveynleri ya da bakımını üstlenen bireylerle arasındaki ilişki, çocuğa duygusal anlamda olan yaklaşım, ilgi ve sevgi oldukça önemlidir. İlgi, sevgi, sıcaklık ve buna benzer tutumların yokluğu çocuğun ilerleyen dönemlerdeki saldırganlık, şiddet

²⁴Merdan, a.g.e.,s.15

davranışları, uyum sorunu ve buna benzer problemler yaşamasına sebep olmaktadır. Bu dönem çocuğun ilerleyen dönemlerdeki tutum ve davranışlarını büyük ölçüde etkilemektedir.

2. Bireyin bebeklik döneminde ve erken yaşlardaki bakıcısının ya da ebeveynlerinin tutum ve davranışlarının anlayışlı, sabırlı ve hoşgörülü olması diğer önemli olan faktördür. Bu dönemde çocuğun kendi akran gruplarıyla, kardeşleriyle ve çevresinde bulunan yetişkinlerle olan ilişkisi ve aralarındaki etkileşim oldukça önemlidir. Çocuğun bu yaşlardaki saldırgan tepki ve davranışlarına sınırlar koyulmadıkça, bu davranışlarının yanlışlığı çocuğa anlatılmadıkça ve engellenmedikçe çocuktaki bu tarz tutum ve davranışların azalması yerine her geçen gün daha da artarak devam edeceği ifade edilebilir. Bu bağlamda önemli olan husus çocuğa karşı gerçekleştirilen sevgi, hoşgörü ve sabrın yetersizliği karşısında çocuğa tanınan sınırsız özgürlük, çocuğun saldırgan tavır ve davranışlarının artmasına zemin hazırlamaktadır.
3. Ebeveynlerin çocuklarını disipline etme yöntemlerinde gerçekleştirdikleri hatalar bireyin ilerleyen dönemlerdeki yaşantısını etkileyen faktörlerden biridir. Bu yanlış aslında pek çok ebeveyn tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu dönemde verilen fiziksel cezalar, odaya kapatma, şiddet, duygusal patlamalar ve buna benzer tutum ve davranışlar son derece olumsuz etki ve sonuçlara sebebiyet vermektedir. Burada uygulanan şiddetin ilerleyen dönemlerde şiddete sebep olacağı gerçeği unutulmamalıdır. Bu sebeple son derece açık ve net kurallar koymak hatta kuralları birlikte koymaya çalışmak ve koyulan kurallara herkesin eşit ölçüde uymasını sağlamak önemlidir. Ayrıca disiplin etmek maksadıyla fiziksel ve benzeri ceza yöntemlerini kullanmamak gerekmektedir.
4. Son olarak Olweus çocuğun mizacına dikkat çekmektedir. Çocuğun oldukça aktif ve çabuk öfkelenen bir yapıda olması, sakin yapıda olan bir çocuğa göre ilerleyen dönemlerde saldırgan tavır ve davranışlar sergileme ihtimalini arttırmaktadır. Ancak bu durumu düzeltebilmek, önüne geçebilmek büyük ölçüde ailenin elindedir. Bu hususta aile faktörü son derece önemlidir. Bu faktörün etkisi diğer üç faktöre kıyasla daha azdır.

Olweus bu sıralamaya ek olarak 1995 yılında bireydeki saldırgan tutum ve davranışlar ve şiddet eğilimi üzerinde etkili olan birbirleriyle ilintili olan üç psikolojik etmeni belirlemiştir. Bunlar²⁵;

---

²⁵Özerkmen, a.g.e.,s.12

1. Şiddet uygulayan, saldırgan tutum ve davranışlar sergileyenlerin güç ve baskı kurmaya ihtiyaçları vardır. Karşısındaki birey ya da bireylere yönelik güç kurma çabası içerisine girmektedirler.
2. Ekonomik ve sosyal anlamda güçlük çeken, arka planda itilmiş ailelerde yetişmişlerdir. Bu ve benzeri sebeplerden dolayı çevreye yönelik nefret beslemektedirler.
3. Şiddet davranışlarının kendi içerisinde birtakım araçsal bileşenleri/getirileri bulunmaktadır. Örneğin bu bireyler mağdur bireyleri para, sigara, uyuşturucu madde gibi kendileri için önemli olan şeyleri temin etmek maksadıyla zorlarlar.

Şiddete yönelik davranış ve tutum eğilimlerini ortaya çıkartan pek çok faktör bulunmaktadır. Bu faktörleri tam anlamıyla belirleyebilmek için şiddet davranışlarının anlaşılması, bireysel ve çevresel faktörler çerçevesinde durumun ele alınması gerekmektedir. Bireyin içinde bulunduğu ve yetiştiği aile, çevre, akran grubu, eğitimi boyunca karşılaştığı öğretmenler, okul yaşantısı ve daha pek çok faktör ön plana çıkmaktadır. Şiddet eğilimi ve şiddet davranışları değerlendirildiğinde daha yoğun olarak toplumsal boyut üzerinde durulmaktadır. Bir toplumda şiddeti ortaya çıkartan toplumsal nedenler²⁶;

- İnsanın doğasında var olan şiddet eğiliminin faydalı eylemlere yönlendirilememesi en önemli etmenlerden bir tanesidir.
- Bireyin çocukluğundan bu yana şiddet kullanarak problemlerini çözmesi, istediği herhangi bir şeyi elde etmesi, ya da şiddet içeren tutu ve davranışlar sergilediğinde ailesinden buna dair uyarı almaması, davranışlarının sevimlileştirilmesi, gülünç bulunması
- Yaşanan teknolojik gelişmeler, çocukların istediği zaman istediği bilgiye, videoya ya da herhangi bir içeriğe ulaşabilmesinin pek çok olumlu yanının bulunmasının yanı sıra olumsuz sonuçları da bulunmaktadır. Şiddet sahnelerine ulaşabilmeleri, başta televizyon olmak üzere tüm kitle iletişim araçlarında ve sosyal medya platformlarında şiddet içeren bilgiye, görüntüye ulaşmalarının önüne geçilmesindeki güçlük
- Toplumsal anlamda güçlü olanın kazanan, haklı olan, istediğini her zaman elde eden taraf olarak empoze edilmesi, güçlü olanın kutsal görülmesi
- Sorunları, karşılaşılan anlaşmazlıkları açıkça konuşma, karşısındakini dinleme ve empati kurma alışkanlıklarının kazandırılmaması

---

²⁶Kabasakal, a.g.e.,s.76

Şiddet uygulayan bireylerin dışında şiddete maruz kalan bireylerin psikolojilerine bakıldığında, büyük çoğunlukla pasif kişilik yapısına sahip bireyler olduğu söylenebilir. Unutulmaması gereken gerçek şiddetin öğrenilmiş bir davranış olduğudur. Burada en önemli öğrenme kaynağı ailedir. Daha önce de belirtildiği üzere şiddet toplumdan topluma değişim göstermektedir. Şöyle ki her toplumun şiddete yönelik algı ve tutumları farklıdır. Bazı toplumlar şiddeti normalleştirmekte ve erkeğe eşine şiddet uygulama hakkı tanımaktadır. Bu tip meşrulaştırma çalışmalarının altında yatan en temel faktör o toplumda var olan toplumsal cinsiyet normlarıdır. Erkeğin sadece geleneksel olarak değil yasa önünde de kadın karşısındaki üstün konumu, kadının erkeğe hizmet etmesinin zorunluluğu ve verilen kararlarda erkeğin düşünce ve ifadelerinin daha üstün olarak görülmesi yasalarca meşrulaştırılmıştır. Bu tip çalışmalar temelde şiddeti meşrulaştırma çabalarıdır.

Şiddeti oluşturan, şiddet eğiliminin toplumdaki artışına sebep olan faktörler içerisinde ekonomik etmenlerin önemi de kanıksanamayacak ölçüdedir. Ailenin ekonomik sıkıntıları arttıkça, gelir seviyesi düştükçe birtakım sorunlar da beraberinde gelmektedir. Hayata ve geleceğe dair beklenti ve düşünceleri olumsuz yönde etkilenmektedir. Bu olumsuz düşünceler ve ortaya çıkan umutsuzluklar stresin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Yoğun stres faktörü de şiddet eylemlerini, saldırgan davranış ve tutumları tetiklemektedir.

Bu konu üzerinde yapılan pek çok çalışma aile gelir düzeyinin, ekonomik imkânsızlıkların büyük ölçüde aile içinde şiddete sebebiyet verdiğini ortaya koymaktadır. Aile içinde yaşanan şiddet eylemlerinin bir diğer sebebi de cinsel şiddettir. Eşler arasında yaşanan problemler yalnızca ekonomik ve sosyal anlamda değildir. Bu anlamda büyük çoğunlukla erkeğin kadın üzerinde uygulamadığı cinsel şiddet örnekleri görmek mümkündür. Bu anlamda 2007 yılında Romito ve Grassi'nin gerçekleştirdiği çalışmada kadın daha yoğun olarak cinsel şiddete maruz kaldığı ifade edilmektedir. Erkeğin kadın üzerindeki egemenliğini ve gücünü ifade etme çabası yalnızca fiziksel ve psikolojik şiddet olarak kendini göstermez²⁷.

---

²⁷Çetin, a.g.e.,s.7-8

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.KİŞİLİK TİPOLOJİSİ, ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMASI VE ŞİDDET İLİŞKİSİ

3.1. Kişilik

Geçmişten günümüzde dek kişiliğe dair yapılmış pek çok farklı tanıma, açıklamaya ve araştırmaya rastlamak mümkündür. Kişiliği farklı yönleri ve nitelikleriyle ele alan tanımların pek çoğunda kişilik; bilinçli bir bireyin kendini tek, eşi benzeri olmayan ve süregelen bir özne olarak tanımlaması şeklinde ifade edilmiştir. Bu tanıma, kişiliğin oluşmasında fizyolojik, psikolojik, kültürel ve toplumsal öğelerin son derece etkin rol oynadığı ve kişiliği bu öğelerden bağımsız olarak nitelendirmenin söz konusu olmadığı gerçeği eklenmiştir. Günümüze dek kişiliğe dair yapılan araştırmalarda da kişiliğin kalıtımsal etmenler (bireyin saç, göz ve ten rengi, boyu, kilosu, duruş biçimi), içinde yaşamış olduğu kültür, aile, arkadaş çevresi, sosyal yapı ve içinde yer aldığı sosyal sınıf gibi pek çok etmenden ayrı düşünülemezceği ifade edilmektedir²⁸.

Kişilik kelimesinin kökeni Latince’de tiyatro oyuncularının oyun sırasında yüzlerine takmış oldukları maske anlamına gelen “persona” kelimesine dayanmaktadır. Yapılmış olan diğer bir tanımda kişilik, bir bireyin düşünme, fikir üretme, iletişim kurma, hissetme ve insanlara olan bakış açılarıyla doğuştan sahip olduğu ve sonradan kazandığı, bireyi diğerlerinden ayıran, farklı kılan niteliklerin tümünü içinde barındıran bir bütün şeklinde belirtilmiştir. Kişilik kavramı günlük konuşma dilinde genellikle karakter, mizaç, huy ve benlik gibi kavramlarla eş olarak görülmekte ve aynı manada kullanılmaktadır²⁹

İnsanlar fiziksel görünüşlerinin yanı sıra tutum ve davranışları bağlamında da farklılık göstermektedir. Bireylerin yaşadığı olaylar ve durumlar karşısında göstermiş olduğu tepkiler, hissettikleri duygular ve herhangi bir konu hakkında sahip oldukları fikirler birbirinden farklıdır. Kişisel farklılıkların pek çok nedeni bulunmaktadır. Yalnızca aynı kültürü almış olmak, aynı toplumda yaşamak, aynı

²⁸Sinem Kahveci, Borderline Kişilik Bozukluğunda Zihin Kuramı ve Çocukluk Çağı Travması Arasındaki İlişki, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2016, s.4-5(**Yüksek Lisans Tezi**).

²⁹Akif Akto, “Kişilik Oluşumunda Dinin Rolü”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2011, Cilt: 52, Sayı:2, s.192.

ailenin ya da sosyal sınıfın içinde bulunmak duygu, fikir ve davranışların aynı doğrultuda olacağı anlamına gelmemektedir. Elde edilen farklılıkların sebepleri ve sonuçları saptanmaya çalışıldığında “kişilik” olarak nitelendirilen temel değişkenin yer aldığı ve kişiliğin bu farklılıklara sebep olan en önemli etken olduğu yapılan pek çok araştırma tarafından ortaya konulmuştur.

Bireyin sahip olduğu kişilik, bir kişi olarak bireyin içinde bulunduğu bütünlüğün merkezine işaret etmektedir. Yapılan çeşitli araştırmalar ve geçmişten günümüze dek “kişilik” kavramına yönelik literatürde var olan pek çok tanım özünde, kişiliğin; insan yapısının, bireyin duygu durumunun, davranış biçimlerinin, ilgilerinin, yeteneklerinin, korkularının, endişelerinin ve daha buna benzer pek çok duygu durumu ve psikolojik özelliklerin en mühim, en karakteristik ve aynı zamanda orijinal bütünü olduğunu ifade etmekte bu bütüne işaret etmektedir. Kişilik, bir bireyin içinde yer aldığı fiziksel ve sosyal ortamlarla olan iletişim ve etkileşim tarzını ortaya koyan duygu, düşünce ve davranışların karakteristik dışavurumlarıdır.

Kişilik, bir bireyin sahip olduğu düşünce, duygu, istek, beceri ve davranış biçimlerini ortaya çıkaran, temelinde yer alan, pek çok şeyi kontrol etme ve değiştirip dönüştürme gücünü elinde tutan bir yapıdır. Bireye dışarıdan ya da içerden gelen tüm uyarıcıların etkisi altında olmanın yanı sıra bireyin hem biyolojik hem psikolojik hem de sonradan kazandığı davranışsal yeteneklerini, arzularını, güdülerini,, duygularını, isteklerini, beklentilerini, alışkanlıklarını ve daha buna benzer tüm davranışlarını içine alan geniş bir yelpazedir. En basit tabirle kişinin doğuştan sahip olduğu ve çevrenin de büyük ölçüde etkisiyle sonradan kazandığı her şeyi kişiliğin içerisinde düşünmek mümkündür. Kişilik “ben”i diğerlerinden ayıran nispeten kalıcı nitelikler ve eğilimlerdir³⁰.

Kişiliğin içerdiği pek çok özellik bulunmaktadır. Bu özellikler birtakım kaynaklarda belirli başlıklar altında toplamıştır. Bunlar³¹;

- Kişilik, bireyin doğuştan getirdiği ve sonradan edinmiş olduğu tüm eğilim bütününe işaret etmektedir. Kalıtım yani biyolojik faktörler bunda etkilidir. Ancak bireyin içinde yaşadığı çevrenin, eğitimin ve buna benzer pek çok şeyin kişiliği şekillendirmek anlamında etkisi büyüktür.
- Kişilik, bireyin sonradan kazanmış olduğu eğilim ve davranışların düzenlenmesidir. Bireyin sahip olduğu eğilimlerinin oluşturduğu yapılar son derece mühimdir.

³⁰Erol Eren, *Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi*, 13. Baskı, Beta Basım Yayın, İstanbul, 2015,s.74

³¹Mustafa Aykaç, Fatoş Tiryaki, “Farklı Kişilik Tiplerinin İncelenmesinde Yaratıcı Drama Yönetiminin Kullanımına İlişkin Katılımcı Görüşleri”, *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, 2013, Cilt:6, Sayı:16, s.608.

- Kişilik, bir insanı diğerinden ayırmamıza yardımcı olan en mutlak niteliktir.
- Birey kişiliği vasıtasıyla sahip olduğu eğilimleri çevreyle uyumlu hale getirir. Bu durum “sosyal uyum” kavramıyla ifade edilmektedir.
- Her bireyin doğuştan sahip olduğu, doğuştan getirdiği bir karakteri bulunur. Doğuştan getirilen bu karakter kişiliğin vazgeçilmez bir parçasıdır.

Bu ve buna benzer pek çok özellikle kişilik, bireyin kendisini tanımasına, çevresiyle uyumuna yardımcı olan en önemli etmendir.

3.2.Kişilik Gelişimi

Kişilik gelişimi doğumdan itibaren başlayan uzun bir sürece işaret etmektedir. Yaşanan bu süreç içerisinde yer alan her dönem oldukça önemlidir ancak kişilik gelişimi üzerine yapılan pek çok çalışma ergenliğin önemine dikkat çekmekte ve bu dönemin altını çizmektedir.

Kişilik özünde oldukça karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu dönemde bireyin içinde yer aldığı çevresel faktörlerin yanı sıra kalıtımın rolü de oldukça büyüktür. Kalıtım faktörü, çocuğun var olan potansiyelinin belirlenmesinde aktif rol oynarken çevre faktörü var olan bu potansiyelin kullanılabilir hale gelmesine aracı olmaktadır³².

Bireyin kişilik gelişiminde çocukluk çağı yaşantısının, bu dönemde yaşamış olduğu travmaların, anne ve babanın çocuğa yönelik tutum ve davranışının rolü oldukça büyükken ilerleyen dönemlerde okul yaşantısı, arkadaş ve öğretmenlerle olan ilişkiler belirleyici ve yönlendirici bir rol üstlenmektedir³³.

Kişilik gelişimi üzerine yapılan çalışmalarda yoğun olarak anne ve baba etkeni üzerinde durulmaktadır. Yaşantısı boyunca ebeveynleriyle oldukça sağlıklı bir ilişki kuran bireyin sosyal ilişkilerinin de başarılı olması, insanlarla oldukça kolay bir şekilde ilişki ve etkileşime girebilmesi beklenen bir sonuç olacaktır. Ebeveynlerin çocuğun ilgi, istek ve ihtiyaçlarına karşı duyarsız kaldığı durumlarda ise ilerleyen dönemlerde bu çocukların suç işlemeye meyilli ve saldırgan kişilik yapısına sahip olduğu gözlenmektedir.

---

³² Elif Yanar, Ergenlerin Sosyal Medya Tutumlarının Kişisel Gelişimleri Üzerine Etkileri, Nişantaşı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2015, s. 42(**Yüksek Lisans Tezi**).

³³ Osman Özdemir, Pınar Güzel Özdemir, Muhammed Tayyib Kadak, Serhat Nasıroğlu, “Kişilik gelişimi”, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2012, 4(4), 568.

3.2.1.Freud'un Kişilik Gelişimi

Kişilik gelişimi üzerine oldukça önemli çalışmalar yapan bu anlamda literatüre katkıları oldukça büyük olan ve kişilik gelişimi denildiğinde akla gelen ilk isim Sigmund Freud'dur. Freud'un tasarlamış olduğu kişilik kuramı, kendi döneminde ve kendinden sonra gelen pek çok kuramcıya ilham kaynağı olmuştur.

Freud kişiliğin temelinde üç temel birimin bulunduğunu ve bunların kişiliğin özünü oluşturduğunu ifade eder. Bunlar³⁴;

İd: Kişiliğin hem en ilkel hali hem de kalıtımın, dürtülerin ve isteklerin içinde barındığı ögedir. İd'in içinde yer alan en baskın dürtüler saldırganlık ve cinselliktir. Bu anlamda sonucunun iyi yada kötü, doğru yada yanlış olmasını dikkate almadan yalnızca arzu ve zevklerin peşinden koşar ve onların gerçekleşmesini bekler. Sadece arzu ve isteklerin peşinden koşan id'i denetin altında tutan, dizginleyen bir yapının bulunması gerekmektedir. Bu yapı da ego'yu işaret etmektedir.

Ego: Kişiliğin içerisinde yer alan son derece önemli bir parçadır. Ego, id'i sürekli olarak denetim altında tutmakta ve bu doğrultuda bir yandan kontrolün kaybolmamasına aracı olurken diğer yandan gerçek dünya ile id arasında köprü görevi görmektedir. İd, bir arzunun hemen o anda gerçekleşmesini isterken ego bunu ertelemekte ve bu arzunun gerçekleşmesi için yeterli uygun koşulların oluşmasını beklemektedir.

Süper Ego (Üst Ben): Bir toplum inanmış olduğu tüm doğru ve yanlış olan kavramları ortaya çıkaran kaynağı teşkil eden birime süper ego yani diğer adıyla üst ben adı verilmektedir³⁵. Süper ego'nun görevi, bireyin yapmış olduğu davranışları değerlendirerek bu davranışların doğru ya da yanlış olduğuna karar vermektedir.

Freud' a göre kişiliğin yapı taşlarını oluşturan bu üç birim sürekli olarak birbirleriyle çelişki yaşamaktadır. Ortaya çıkan bu çelişkiler, bireyin psikolojik faaliyetlerinin özünü oluşturmaktadır. Freud'un savına göre; yeni doğan bir bebek çeşitli aşamalardan geçerek kişiliğini zamanla kendi içerisinde geliştirmektedir. Kişiliğin sürekli olarak gelişim gösterdiği bu aşamalarda her zaman cinsellik ön plandadır. Freud bireyin kişilik gelişimini ele alırken her zaman cinselliğin altını çizmesi pek çok psikolog tarafından ağır eleştirilerine maruz bırakılmasına sebep olmuştur.

³⁴Özdemir, Özdemir, Kadak, Nasıroğlu, a.g.e., s.570

³⁵ Doğan Cüceloğlu, *İnsan ve Davranışı*, (27. Baskı), Remzi Kitabevi, İstanbul, 2013, s.64

Freud kişilik gelişimini, psikoseksüel dönem içerisinde ele almaktadır. Bu anlamda kişilik gelişiminin en önemli döneminin ise 5-6 yaşlarında gerçekleştiğini öne sürmektedir. Freud'a göre psikoseksüel gelişim dönemleri³⁶;

Oral Dönem (0-1,5 yaş): Doğumdan başlayıp 18 ay boyunca devam eden dönemdir. Bu dönemde libido ağız bölgesinde gerçekleşmektedir. Bebek yaşamla olan iletişimini, ilgi, arzu ve isteklerini ağız yoluyla karşılamaktadır. Bu dönemde ağız ve çevresi en büyük haz kaynağıdır. Bebek bu dönemde emme eyleminden büyük haz duymaktadır. Bebeğin bu dönemde annesiyle kurduğu iletişim oldukça onun önemlidir çünkü bu dönemde anneye arasında kurmuş olduğu bağ ve aralarında gerçekleşen iletişim hayatının geri kalan kısmını büyük ölçüde etkilemektedir. Bebeğin büyümesi sebebiyle beslenme sürelerinin azaltılması ya da memeden kesilmesi bebekte büyük ölçüde engellenme ve kaygı duygularının oluşmasına sebebiyet vermektedir. Bununla birlikte bu dönemde haz duygusunun aşırı ölçülerde yaşanması ya da önüne set çekilmesi oral döneme takılmasına sebebiyet verebilir. Oral döneme takılan bireylerde onaylanma beklentisi, aşırı iyimserlik ya da aşırı bağıllığın oluşmasına aracı olmaktadır³⁷.

Anal Dönem (1,5-3 yaş): Bu dönemde libido odağı ağız ve çevresi olmaktan çıkmış anüs ve çevresi olmuştur. Çocuk bu dönemde dışkısını tutma ve bırakma becerisini istediği gibi kullanmakta ve bu eylemden haz duymaktadır. Freud, bu dönemde çocuğa verilen tuvalet eğitiminin bireyin kişiliğinde oldukça önemli rol oynadığını ifade etmektedir. Bu dönemde yetişkinlik döneminin özdenetim şekilleri oluşmaktadır³⁸. Tuvalet eğitimi verilen çocuğa yönelik katı tutum ve davranışlar karşısında çocuk iki farklı yanıt vermektedir. İlk durumda dışkısını salmaz ikinci durumda ise bunu uygunsuz zamanlarda yapar. Çocuk dışkısını salmadığı durumlarda inatçı, aşırı düzenli ya da titiz bir kişilik yapısını ikinci durumda ise dağınık ve düzensiz bir kişilik yapısı geliştirmektedir.

Fallik Dönem (3-6 yaş): Bu dönemde libidonun odak noktası anüs ve çevresi olmaktan çıkmıştır. Libidonun yeni odak noktası artık cinsel organdır. Bu dönemde cinsel konulara yavaş yavaş merak duymaya, cinsel organını keşfetmeye ve bu konu üzerinde sorular sormaya başlamaktadır. Freud, bu dönemde çocukların karşı cinse yönelik ilgi duymaya başladığını ifade etmektedir³⁹. Bu dönemde Freud'un altını çizdiği noktalardan bir tanesi de kız çocuklarının babaya, erkek çocuklarının ise anneye ilgi gösterip kıskanma durumunun meydana gelmesidir. Kız

---

³⁶ Banu Yazgan İnanç, Eşef Ercüment Yerlikaya, *Kişilik kuramları*, (2. Baskı), Pegem Akademi, İstanbul, 2013, s.17.

³⁷ İnanç, Yerlikaya, a.g.e., s.18

³⁸ İnanç, Yerlikaya, a.g.e., s.19

³⁹ Yanar, a.g.e.,s.46

çocuğunun babaya sahip olma arzusu ve babaya yönelik kıskançlık duygusu "Oedipus Kompleksi", erkek çocuğunun anneye ilgi duyması ve anneyi babadan kıskanması durumu ise "Elektra Kompleksi" olarak adlandırılmaktadır. Bu döneme takılan erkek çocuklarında ilerleyen yaşlarda kendini beğenmişlik ve pervasızlık gibi kişilik özellikleri görülürken bu döneme takılan kız çocuklarında ilerleyen dönemlerde kadınsı özellikleri aşırı derece vurgulama isteği gibi durumlarla karşılaşılabilir.

Latant (Gizil) Dönem (6-12 yaş): Bu dönemde herhangi bir organ libidonun odağında bulunmamaktadır. Freud bu dönem süper egonun yoğun olarak gelişim gösterdiği, cinselliğin geri plana atıldığı yani süper ego tarafından bastırıldığı ve cinsel arzu ve isteklerini bastıran çocuğun ilgi ve isteklerini oyuna, derslere ve arkadaşlarına yönlendirdiğini ifade etmektedir. Libido tek bir organa yönelmediği için bu dönemde tıkanmalar yaşanmamaktadır.

Genital Dönem (Ergenlik ve Sonrası): Bu dönemde tekrar libidonun odağında yer alan bir organ bulunmaktadır. Bireyin cinsel arzu ve isteklerini karşı cinse yönlendirmiş olduğu bu dönemde libidonun odağı genital organdır. Bu dönemi sorunsuz bir biçimde atlatan bireylerin hem yaşamış oldukları sosyal ilişkilerde hem de cinsel ilişkilerinde dürtülerini rahatlıkla kontrol edebilen yapıda olduklarını ifade etmek doğru olacaktır.

3.2.2.Ericson'un Kişilik Gelişimi

Erik Erikson kişilik gelişimini kendi içerisinde birtakım bölümlere ayırarak incelemiştir. Temelde bireyin sosyal gelişimine odaklanmakta ve daha yoğun olarak bunun altını çizmektedir. Ortaya atmış olduğu kuram literatürde "Psikososyal Kuram" olarak bilinmektedir. Psikososyal kurama göre kişilik gelişimi doğumla başlayıp ölene dek sürmektedir. Kişilik gelişiminin hiçbir zaman son bulmadığı ve her zaman aktif bir yapıda olduğunu belirtmektedir⁴⁰.

Ericson'a göre kişiliğin üzerinde sosyal çevrenin olduğu kadar genetik faktörlerin rolü de oldukça büyüktür. Kendi içerisinde belirli zaman aralıklarında sürekli olarak gelişim gösteren ve aşamalı olarak gerçekleşen bir süreç olduğunu belirtmektedir⁴¹. Ericson kişilik gelişiminin 8 bölümden oluştuğunu ve bu bölümlerin herhangi birinde yaşanan sorunun diğer bölümleri de etkileyeceğini belirtmektedir. Ericson'un kişiliğin 8 bölümü aşaması olarak ifade ettiği dönemler şöyledir⁴²:

⁴⁰Özdemir, Özdemir, Kadak, Nasıroğlu, a.g.e., s.571

⁴¹ Özdemir, Özdemir, Kadak, Nasıroğlu, a.g.e., s.571

⁴² Yanar, a.g.e., s.47

1. Temel güvene karşı güvensizlik (bebeklik dönemi): Bu dönem bebeğin anne babanın ilgi ve sevgisine en çok ihtiyaç duyduğu ve ebeveynlerinin ilgilenmesi, ihtiyaçlarını karşılaması halinde bebeğin kendini güvende hissettiği dönemdir.
2. Özerkliğe karşı utanç ve şüphe (ilk çocukluk dönemi): Çocuğun bu dönemde konuşma ve yürüme gibi faaliyetlerde bulunması ebeveynlerine olan bağımlılığının azalmasına sebebiyet verecektir. Özellikle tuvalet eğitimiyle birlikte çocukta oluşmaya başlayan “ben özgürüm” düşüncesinin giderek güçlendiği bir döneme işaret etmektedir.
3. Girişimciliğe karşı suçluluk duygusu (oyun çağı dönemi): Bu dönem çocukların cinsiyetlerini keşfettiği, bu konu üzerinde sorular sorduğu ve cinsel konulara yönelik ilgi duyduğu döneme işaret etmektedir. Bu dönemde çocuğun merak ettiği ve ilgi duyduğu konulara anlayışlı bir şekilde cevap verilmesi gerekmektedir. Çocuğun sorduğu sorular karşısında ebeveynlerinden cevap alamaması onun ilerleyen dönemlerde içine kapanık ve kendini sürekli her şeyden suçluluk duyan bir birey olmasına sebebiyet vermektedir.
4. Çalışma ve başarıya karşı aşağılık duygusu(okul çağı dönemi): Okul çağının başlamasıyla birlikte derslere olan ilgi ve merak artmakta ilgi derslere yönelmektedir. Çocuğun bu dönemde gösterdiği çabaya destek olmak ve yanında olduğunu hissettirmek bu dönem için oldukça önemlidir.
5. Kimliğe karşı kimlik karmaşası (ergenlik dönemi): Ergenlik dönemini içine alan bu aşamada bireyin aileden bağımsız olma isteğinin yanı sıra kendine sürekli sorular sorduğu bir dönemdir. Bu dönemde bireyin özgürce seçim yapabilmesi, seçimlerine saygı duyulması büyük önem arz etmektedir.
6. Yakınlığa karşı yalıtılmışlık (genç yetişkinlik dönemi): Bu dönemde karşı cinsle kurulan yakın ilişkiler göze çarpmaktadır. Bir aileye sahip olmak, yuva kurmak ve çocuk sahibi olmak gibi istekler ön plana çıkmaktadır. Ters durumlarında ise yakın ilişkiler kurmaktan kaçınır, yalnızlığı seçer ve hayatı boyunca kendine görev ve sorumluluk yükleyecek her türlü ilişkiden kaçınma durumu söz konusu olmaktadır.
7. Üretkenliğe karşı durgunluk (yetişkinlik dönemi): Bu dönemde bir aile kurmak, çocuk sahibi olmak, bir işe sahip olmak, para kazanmak ve hayata dair bir şeyler üretmek ön plandadır. Bu anlamda üretken olmayan bireyler durgunluğun hakimiyeti altına girer ve toplumdaki kendilerini soyutlarlar.
8. Benlik bütünlüğüne karşı umutsuzluk (yaşlılık dönemi): Bu dönemde bireyin kendinin farkında olması, kendini tanıması, sınırlarını, gücünü bilmesi en üst

düzyededir. Birey bu dönemde yaşamı hakkında çeşitli değerlendirmelerde bulunmaktadır. O zaman dek yaptıklarını düşünerek mutlu olurlar ya da tam tersi olarak yapamadıklarını düşünüp pişmanlık duyar ve umutsuzluğa kapılırlar.

3.2.3.Adler'in Kişilik Gelişimi

Alfred Adler, kişilik gelişiminde özellikle üstünlük çabası üzerinde durmuştur. Bu konuya eğilen ve büyük önem veren Adler'e göre; birey yaşamı boyunca üstünlük duygusunu elde etmek ve üstün olmak için çabalamaktadır. Bireyin sahip olmak istediği esas güç üstünlüktür ve yaşama dair çabasını hep bu duyguyu elde etmek amacıyla sarf etmektedir ayrıca üstünlük duygusunun cinsel dürtülerden bile daha kuvvetli bir duygu olduğunu dile getirmektedir⁴³.

Üstünlük duygusu aracılığıyla bireyin kendine olan güveni ve bu doğrultuda da sosyal yaşamı şekillenmektedir. Bu duygu bireyin kendini diğerleri karşısında üstün ya da aşağı görmesine aracı olmaktadır. Aşağılık duygusunun ise yoğun olarak bireyin bebeklik döneminde oluşmaya başladığını yani bu duygunun oluşmasında bebeklik döneminin son derece önemli rol oynadığını ifade etmek mümkündür. Adler, aşağılık duygusunun bireyin en aciz, yardıma muhtaç ve diğerlerine bağımlı olduğu dönemde şekillendiğini belirtmektedir. Birey, yaşamının geri kalanında her zaman yaptıklarıyla, başarılarıyla, ürettikleriyle ve doğrularıyla bu duygudan sıyrılmaya çalışmaktadır⁴⁴.

3.2.4.Harry Stack Sullivan'ın Kişilik Gelişimi

Harry Stack Sullivan kişilik gelişimi üzerine tasarlamış olduğu kuramında vurgu yaptığı nokta kişilerarası ilişkilerdir. Çalışmasında yoğun olarak, kişilik gelişimi için kişilerarası ilişki ve etkileşimin önemine değinmektedir. Sullivan, kişilik gelişiminin kişilerarası ilişkiler olmadan asla mümkün olamayacağını belirtmekte ve sağlıklı bir kişiliğe sahip olabilmek için sağlıklı sosyal ilişkilere sahip olmak gerektiğini de eklemektedir⁴⁵. Bu bağlamda bireyin sosyal yaşamında diğer bireylerle ilişki ve etkileşimini gözlemleyerek onun kişiliği hakkında çıkarımlarda bulunmak mümkündür. Sullivan'ın düşüncesine göre bireyin davranışlarında sahip

---

⁴³Yanar,a.g.e., s.49

⁴⁴ Cüceloğlu, a.g.e., s.68

⁴⁵ Jerry M. Burger, **Kişilik**, (1. Basım), Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2006, s. 458-459.

olduğu içgüdülerden çok sosyal süreçler etkindir. Bireyin davranışları içinde yer aldığı sosyal süreçlerin etrafında şekillenmektedir.

Sullivan kişilik gelişimini 7 evrede ele almaktadır. Bu evrelerin her birinde ayrı ayrı kişiliğin geçirmiş olduğu değişim ve dönüşümleri belirlemiştir. Bireyin kişiliğinde yaşanan değişimler yaşam boyu gerçekleşebilmektedir. Bu evreler⁴⁶;

Bebeklik: Bu dönem doğumdan başlayıp bebeğin konuşmasına dek sürmektedir. Bu dönemde özellikle dikkat çekilen nokta anne babayla kurulan iletişim ve arada oluşan bağıdır. Bebeğin ebeveynlerinden almış olduğu ilgi, sevgi ve şevkat ilerleyen dönemlerdeki yaşamına ve kişiliğine büyük ölçüde etki edecektir. Tüm bunların yanı sıra bebeğin barınma, bakım ve beslenme gibi ihtiyaçlarının düzenli bir şekilde karşılanıyor olması da bu dönem için vurgulanan noktalardan bir tanesidir. Bebek ihtiyaçlarının karşılanmaması, ilgi ve sevgi görmemesi durumunda büyük bir kaygı durumu içerisine girmektedir.

İlk Çocukluk: Bu dönem çocuğun konuşmaya başladığı dönemden başlayıp oyun oynadığı döneme dek sürmektedir. Burada annenin rolü ilk dönemde olduğu gibi çok büyüktür. Bu dönemde çocuğun hayali oyun arkadaşlarının olması ve onlarla oyun oynaması oldukça normaldir. Bu dönemde hayali arkadaşlarının bulunması çocuk için çatışmanın ve kaygının olmaması anlamına gelmektedir. Hayali arkadaş aynı zamanda güvenli bir ilişkiye işaret etmekte ve ilerleyen dönemlerde özellikle ergenlikte kurulacak arkadaşlıkların ve içinde bulunulan sosyal ilişkilerin provası niteliği taşımaktadır.

İkinci Çocukluk: Hayatın gittikçe karmaşıklaşmaya başladığı ve bunun farkına varıldığı dönem olarak nitelendirilebilir. Bu dönemde çocuk için yeni arkadaşlıklar kurmak, arkadaş ilişkileri ve sosyal çevre önem kazanmaya başlamaktadır. Oyun arkadaşı ihtiyacının varlık gösterdiği ve aynı zamanda esnek bir kendilik sisteminin bulunduğu da bu dönem için yaşanan gelişmelerdendir. Sullivan bu dönemde özellikle rekabet ve uzlaşmanın yaşanarak öğrenildiğine dikkat çekmektedir. Bu anlamda diğer bireylerle paylaşmayı ve uzlaşmayı öğrenmesi çocuğun ilerleyen dönemlerde toplumsal yaşamına büyük ölçüde katkı sağlamaktadır.

Ön Ergenlik: Sullivan'a göre bu dönemde kaygı düzeyi en düşük seviyededir. Doğumdan başlayıp bu döneme dek süregelen benmerkezci anlayış artık sona ermiştir. Burada diğer dönemlerden farklı bir sevgi anlayışıyla karşılaşmaktadır. Karşı cinse yönelik ilgi, beğeni ve sevginin ön plana çıkmaya başladığı bir dönem olarak da nitelendirilebilir. Sullivan bu dönemin kişilik gelişimi

---

⁴⁶İnanç, Yerlikaya, a.g.e., s.140-149

için oldukça önemli olduğunun altını çizmektedir. Bireyin bu dönemde yaşamış olduğu gerçek içtenlik ve sevgi kendilik sisteminin de değişip şekillenmesine aracı olmaktadır.

Erken Ergenlik: Karşı cinse yönelik duyulan beğeni, ilgi ve sevginin güç kazandığı bir dönemdir. Bu dönemde bir önceki evrede başlayan içtenliğin devam ettiği söylenebilir. Bu dönemde bireyin küçümsenmesi, aşağılanması ya da dışlanması gibi durumlar ilerleyen dönemlerde yaşanacak büyük problemlere sebebiyet vermektedir. Bu tarz durumlarla karşılaşan birey ilerleyen dönemlerde eş, arkadaş ya da iş seçiminde büyük kararsızlıklar yaşayacak, kendine hiçbir şekilde güven duymayacak ya da karşısındaki kişi, durum veya olaylara karşı her zaman bir kusur bulacaktır.

Geç Ergenlik: Bu dönem ergenliğin son yıllarını içine almaktadır. Kendini keşfetme sürecinin bu dönemde en üst düzeyde olduğu söylenebilir. Birey bu dönemde yavaş yavaş bir yetişkin gibi yaşamayı, davranmayı, düşünmeyi ve sorumluluklarla baş etmeyi öğrenmektedir. Bu dönem başarılı bir biçimde atlatılırsa ilerleyen dönemlerde kişilerarası ilişkilerde yaşayacağı sorunlar oldukça az olacaktır ancak başarısız geçirildiğinde de pek çok sorunla karşılaşma olasılığı artmaktadır.

Yetişkinlik: Yetişkinlik döneminde bireylerin sosyal ilişkilerinde tatmin edicilik araması ön plana çıkmaktadır. Sullivan' a göre bu dönem kişilik gelişimindeki son evredir. Bu dönemde kişilik gelişimini tamamlaması ve bireyin olgunlaşması durumu göze çarpmaktadır.

3.3. Kişilik Tipolojileri

Kişilik konusuna dair literatürde pek çok araştırmacı ve teorisyenin çalışmasına rastlamak mümkündür. Yapılan araştırmaların büyük çoğunluğunun amacı, bireylerin belli nitelik, davranış ve özelliklerini saptamaya çalışmaktır. Bu çalışmalar birtakım özellikler doğrultusunda uygun şekilde bireyleri belirli özel kalıplar içerisine oturtup gruplandırmaya çalışılmaktadır. Ancak yapılan çalışmalarda ortaya çıkan gruplandırmalar yalnızca teorik anlamdadır. Yani araştırmalarda gruplandırmaların amacı bireylerin davranışlarını, tutumlarını, düşüncelerini ve buna benzer pek çok değişkeni anlama, yorumlama ve açıklamada bilim insanlarının analiz yapma ve belirli çıkarımlarda bulunmalarına yardımcı olmaktır.

Bireyi tümüyle bir grubun içerisine sokmak ve tümüyle o grubun içinde olduğunu düşünmek doğru bir belirlemeyi işaret etmemekle birlikte son derece kusurlu bir ifade olacaktır. Çünkü bireyin belirli bir kişilik grubu içerisinde yer aldığını

söylemek, zamanla bireyin duygu, düşünce, tutum ve davranışlarında değişim göstermeyeceği anlamına gelmektedir. Bu ifade de son derece hatalıdır⁴⁷.

Her birey farklıdır. Aynı toplumda yetişip aynı kültür içerisinde büyüme ya da aynı ailenin ferdi olmak aynı kişilik özelliklerine sahip olunacağı anlamına gelmemektedir. Bireyler, parmak izleri, düşünceleri, algı, tutum, davranış, yaş, boy, cinsiyet, yetenek ve buna benzer pek çok nitelik bağlamında farklılık göstermektedir. Bu değişkenler ne kadar artar ve çeşitlenirse karşılaştığımız kişiliklerde o denli farklılaşım çoğalacaktır. Bu anlamda ele alındığında, bireylerin tutum ve davranışlarındaki farklılıklar, birtakım ortak nitelikler aracılığıyla sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmalar belirli ölçümler, analizler ve değerlendirmeler yaparken kolaylıklar sağlamaktadır. Bu sebeple geçerliliği her yerde aynı olan kişilik tiplerinin ortaya çıkarılması ve analizlerin bu kişilik tiplerinden yardım alarak elde edilmesi kaçınılmazdır⁴⁸.

Kişilik, uzun yıllardır üzerinde durulan ve anlaşılmasının, irdelenmesinin son derece önemli olduğu anlaşılacak bir konu haline gelmiştir. Pek çok alanda üzerinde durulan bu konu son yıllarda çalışma yaşamının en önemli konuları içerisinde yer almaktadır. Yapılan araştırma ve analizler örgütsel alanlarda etkin olarak kullanılmaktadır. Özellikle işe alım, terfiler, işten çıkarmalar ve diğer pek çok insan kaynakları yönetimi uygulamalarında sıkça kullanılmaktadır. Yıllardır yapılan araştırmalar kişilik özelliklerine dair yapılmış farklı kişilik özelliği boyutlandırmalarını ortaya koymaktadır. Bu tipler; Friedman ve Rosenman'ın A ve B tipi Kişilik Tipolojileri, Beş Faktör Kişilik Tipolojisi, Littauer'in Kişilik Tipleri, Myers-Briggs Tipi Kişilik Tipolojisi'dir⁴⁹.

3.3.1.Beş Faktör Kişilik Tipolojisi

Pek çok bilim insanı, bireyin kişiliğinin beş temel boyuttan oluştuğunu ifade etmektedir. Bu tipler kişiliğin değerlendirilmesinde yaygın olarak tercih edilmekle birlikte içinde barındırdığı beş boyut iki birbirine zıt niteliği temsil etmektedir. Bu tiplerin temelinde bulunan varsayım ise sahip olunan bireysel farklılıkların dünyanın her yerinde tüm dillere kodlanabileceği, bireylerin konuşma dillerine

⁴⁷Mahmut Özdevecioğlu, "Kamu ve Özel Sektör Yöneticileri Arasındaki Davranışsal Çalışma Koşulları ve Kişilik Farklılıklarının Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma", *Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 2002, Sayı:19, s.116.

⁴⁸Uğur Öktem, İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin A Tipi Kişilik Özellikleri İle İş Doyumları Arasındaki İlişki, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2009, s.15(**Yüksek Lisans Tezi**).

⁴⁹Emrah Özsoy, Gültekin Yıldız, "Kişilik Kavramının Örgütler Açısından Önemi: Bir Literatür Taraması", *İşletme Bilimi Dergisi*, 2013, Cilt:1, Sayı:2, s.7

sözcükler halinde yansıyacağı ve tüm bu sözcüklerden, konuşmalardan yola çıkarak bireylerin kişilik yapılarını kapsayacak sınıflandırmanın mümkün olabileceğini ifade etmektedir⁵⁰.

- **Dışa Dönüklük:** Bu faktör bireyin diğerleriyle olan ilişkilerinde rahatlığını, açıklığını, kendini rahat bir şekilde ifade edebilme durumunu işaret etmektedir. Dışa dönük bireyler diğerlerine göre çok daha sosyal, olumlu, aktif ve girişkendirler. Buna karşın İçe Dönük bireyler ise daha dikkatli, pek fazla iletişime girmeyen, daha pasif ve utangaç bireylerdir. Karşılaştırıldığında bu iki farklı yapı içerisinde dışa dönük bireylerin gerek sosyal yaşamda gerek iş yaşamında daha avantajlı olduğunu söylemek mümkündür. Dış dünyaya daha açıktırlar. Kaynakların bulunmasına ve kullanılmasına liderlik etmektedirler⁵¹.
- **Yumuşak Başlılık (Uyumluluk):** Burada bireylerin diğerleriyle olan uyumluluğu dile getirilir. Bireyin toplumsal yaşamında diğer bireylere uyma eğiliminin ne derece olduğu yani işbirlikçi, nazik, anlayışlı, dürüst ve sıcak olup olmadığı hususu irdelenmektedir. Uyumlu bireyler daha arkadaşça davranırlar, birlikte çalışmaktan hoşlanırlar, sorumluluklarını yerine getirirler, çaba gösterirler, hoşgörü sınırları çok daha geniştir. Bu niteliğin dışında kalan bireyler ise soğuk, daha uyumsuz, muhalif, katı, anlayışsız, duygusuz olarak nitelendirilir.
- **Duygusal Denge:** Bu husus bireyin sınırlı olup olmadığı, kendine ne denli güvendiği, bir işi yapabilirim, başarabilirim inancını ne denli taşıdığı, iyimser ya da kötümser olması, çabuk sıkılıp sıkılmaması ve endişeli olması gibi nitelikleri içermektedir. Bu boyut özellikle örgütsel alanlarda özenle üzerinde durulur. Bir örgüt içerisinde yönetim görevi alacak olan bireyin duygusal istikrara sahip olup olmadığı hususu son derece önemlidir. Bu boyutun dışında kalan bireyler, daha endişeli, sınırlı, karamsar, içine kapanık ve heyecanını dizginleyemeyen bireyler olarak nitelendirilmektedir⁵².
- **Gelişime Açıklık (Deneyime Açıklık) :** Bu boyut bireyin değişime, yeniliğe, farklı anlayış ve düşüncelere ne denli açık olduğu konusu üzerine eğilmektedir. Bu niteliğe sahip olan bireyin yaşanan yenilik ve değişimlere açık olduğu, yaratıcı, entelektüel, açık fikirli ve meraklı olduğu anlamını ifade

⁵⁰Sevtap Sarioğlu Uğur, Kişilik Tipolojilerine Göre Çalışanların Örgütsel Sessizlik Algılamaları: Kamu ve Özel Kesimde Bir Araştırma, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya, 2016, s.36(**Doktora Tezi**).

⁵¹Elif Güneri Yöyen, "Uluslararası Kişilik Envanteri (IPI) Kısa Versiyonunun Türkçe'ye Uyarlanması: Güvenilirlik ve Geçerlilik Analizi", *International Journal of Social Sciences and Education Research*, Online, <http://dergipark.gov.tr/ijsser>, 2016, 2(4), s.1310

⁵²Yöyen, a.g.e., s.1310

eder. Bu bireyler iş yaşamında gerek yönetici pozisyonunda gerekse alt pozisyonlarda buldukları taktirde uyum sağlamakta sorun yaşamazlar. Deneyime kapalı olan bireyler ise tam tersi niteliklere sahiptir. Daha gelenekselci ve yenilik ve değişime karşı daha katıdırlar.

- Sorumluluk: Bireyin gerek sosyal gerekse iş yaşamında son derece önemli bir yere sahip olan husustur. Sorumluluk düzeyinin yüksek olması bireyin daha başarılı, düzenli, dikkatli, azimli, disiplinli ve temkinli olmasını da beraberinde getirmektedir. Bu nedenle bu niteliklere sahip bireyler otonom ve hiyerarşik yapı içerisinde her türlü görev ve sorumlulukta başarıyı yakalama olasılıkları diğerlerine göre daha yüksektir.

3.3.2. Myers-Briggs Tipi Kişilik Tipolojisi

Myers-Briggs Tipi Kişilik Tipolojisi pek çok bilim insanına göre dünyada en çok kullanılan kişilik değerlendirme araçlarından biridir. Bu kişilik tipolojisinde bireyin kişiliği “içe dönük ya da dışa dönük, sezgisel ya da algısal, hissel ya da düşünsel, kabul eden ya da yargılayan” şeklinde kategorize edilmiştir. Bu kişilik modeli özünde dört temel sorudan destek almaktadır. Bu sorular; Dışa dönük ve içe dönük olma bağlamda “Yaşantınızda enerjinizi yönlendirdiğiniz ilk kaynak neresi olurdu?” Duyumsal ve sezgisel anlamda yani ihtimaller ve gerçekler bağlamında “Bilgiyi ne şekilde işlemeyi tercih etmektesiniz?”, düşünsel ya da hissel olarak “Kararlarınızı nasıl alıyorsunuz?” son olarak yargılayıcı ve algısal olarak “Hayatınızı nasıl düzenlemeyi tercih edersiniz?” sorusu gelmektedir⁵³. Myers-Briggs Tipi Kişilik Tipolojisinde ortaya çıkartılan kişilik kategorileri aşağıdaki şekliyledir;

- İçe Dönük ya da Dışa Dönük: Beş Faktör Kişilik Tipolojisi’nde de belirtildiği gibi dışa dönük bireylerin daha sosyal, kendilerini rahatça ifade edebilen, girişken, sempatik olduğu buna karşın içe dönük bireylerin ise sessiz, utangaç, diğerleriyle iletişime girmekte zorlanan ve bu konuda sıkıntılar yaşayan bireyler olduğu hususları burada da belirtilmiştir.
- Sezgisel ya da Algısal: Sezgisel bireyler daha çok ve yoğun olarak bilinçdışı konu ve süreçlere özen gösterip üzerinde dururlar ve daha çok şeklin tamamına bakarlar. Algısal bireyler ise daha çok detaylara, ayrıntılara yoğunlaşırlar. Bu bireyler daha pratiktirler, pratik çözüm ve öneriler üretirler.

⁵³ Abdullah Soysal, “Çalışma Yaşamında Kişilik Tipleri: Bir Literatür Taraması”, *Çimento İşveren Dergisi*, 2008, s.16

- Düşünen ya da Hisseden: Düşünen bireyler karşılaştıkları sorunlar karşısında daha yoğun olarak akıl ve mantıklarını ön planda tutarlar. Kararlarına duygu ve hislerini karıştırmamaya özen gösterirler. Hisseden bireyler ise düşünen bireylerden tamamen farklı olarak duygularına, hislerine ve değerlerine özen gösterir ve onları ön planda tutarlar.
- Kabul Eden ya da Yargılayan: Kabul eden bireyler çok esneklerdir. Yaşantıları boyunca daha çok içlerinden geldiği şekliyle hareket etmektedirler. Daha doğal davranmaktadırlar. Sürekli kendilerini kontrol etme ihtiyacı hissetmezler. Yargılayan bireyler ise daha yoğun olarak düzene özen gösterirler. Organize olarak işlerini yürütürler. Ve zamanı planlamak verimli kullanmak bu bireyler için oldukça önemlidir.

3.3.3. Friedman ve Rosenman'ın A ve B Tipi Kişilik Tipolojisi

Friedman ve Rosenman'ın A ve B Tipi Kişilik Tipolojisinin ortaya çıkışı 1950'lere uzanmaktadır. Dr Friedman çalışma ofisinin önünde yer alan koltukları tamire gelen tamircinin koltuklardaki sorunların farklı olduğunu tespit etmiştir. Bazı koltukların diğerlerinden farklı olarak ön kısımlardan aşındığını gözlemlemiştir. Bu durumu hastaların heyecanlı, her an çağırılma endişesi ve heyecanını taşıyan rahatça beklemek yerine sıra her an bana gelebilir şeklinde düşünüp koltuğun ucunda oturmayı tercih ettiklerini bu sebeple de koltukların özellikle uç kısımlarında aşınmalar olduğunu düşünmüştür. Bu durumun sonrasında Friedman ve Rosenman gözlemlerini sürdürmeye devam etmiş bireylerin sergiledikleri bazı davranış ve tutumlarla kalp rahatsızlıkları arasında pozitif korelasyon bulunduğunu saptamıştır. Tüm bu çalışmaların sonunda iki bilim insanı A ve B tipi kişilik tiplerini ortaya koymuşlardır⁵⁴.

İlk olarak fizyolojik bağlamda ele alındığında A tipi özelliklere sahip olan bireyler B tipi kişilik özelliklerine sahip olan bireylere oranla kalp rahatsızlığına daha yoğun olarak yakalanmaktadır. Yapılan araştırmalar A tipi kişilik özelliğine sahip olan bireylerin kolesterol ve fosfolit değerlerinin B tipi bireylere göre çok daha yüksek olduğu gerçeğini ortaya koymuştur. Bir birey hem A hem de B tipi kişilik özelliklerini aynı anda taşıyabilir. Bu Tip kişilik özelliği karma tip olarak nitelendirilmektedir. Burada önemli olan husus bireyin hangi tip davranışlara daha yatkın olduğu, hangi tip davranışları daha yoğun olarak sergilediğidir. Mesela bir birey bazen sakin olabildiği gibi bazen de endişeli olabilmektedir⁵⁵.

⁵⁴Özsoy, a.g.e.,s.26

⁵⁵Soysal, a.g.e.,s.10

A tipi kişilik özelliğine sahip olan bireyler mesleğinde, yaptıkları çalışmalarda daha hırslıdırlar, düzenlidirler, dakiktirler, rekabetçidirler ve iletişimlerinde daha etkileyicidirler. Aynı zamanda bu kişiliğe sahip olan bireyler sabırsızdırlar, telaşlıdırlar, kendilerini ve diğerlerini işlerini çabuk bitirmelerine dair zorlarlar biraz çabuk öfkelenirler, problemleri bir dinleme tarzları bulunmaktadır. Bu kişilik tipine sahip olan insanlar aynı anda pek çok işi bir arada yapmaktan hoşlanırlar. Zamanlarını boşa harcamaktan çok fazla hoşlanmazlar. Rekabetten çok hoşlanırlar ve kendilerini sürekli bitirme, başarılı olma ve buna benzer hususlarda baskı altında hissetmektedirler⁵⁶.

B tipi kişiliğe sahip olan bireyler ise A tipi kişiliğe sahip olan bireylerin aksine rekabetten çok fazla hoşlanmazlar, buldukları sosyal konumdan, aileden sahip olduğu meslekten, işlerinden memnuniyet duyarlar. Daha sakin bir kişilik yapısına sahiptirler. Oldukça sabırlı ve acele etmeyi çok sevmeyen sakinlikten hoşlanan bireylerdir. Onaylanmayı, lider olmayı, öne çıkmayı arzulamazlar. Duygularını saklamaktan hoşlanmazlar, Kendilerini ve başkalarını zorlamazlar. Bu bağlamda yapılan araştırmalar, iş yaşamında A Tipi Kişiliğe sahip olan bireylerin daha azimli, çalışkan, düzenli ve hırslı olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. Bunun aksine B Tipi Kişiliğe sahip insanlar daha disiplinsiz, serbestliği seven, düzensiz bireylerdir. Bir işi bitirme, zamanında sonlandırma gibi gayeleri bulunmamaktadır. Amerika'da yapılan bir araştırmaya göre Amerika'da bulunan üst düzey yöneticilerin %60 gibi büyük bir oranını A Tipi Kişiliğe sahip bireyler oluştururken %12 gibi bir oranını ise B Tipi Kişiliğe sahip bireyler oluşturmaktadır⁵⁷.

3.3.4.Littauer'in Kişilik Tipolojisi

Littauer Kişilik Tipleri'nde belirli değişkenler dikkate alınarak kişilik tipleri dört farklı boyutta ele alınmıştır. Burada popüler optimistler, güçlü klorikler, barışçıl soğukkanlılar, mükemmeliyetçi melankolikler şeklindedir. Littauer kişilik tiplerini oluştururken karmaşık analizlere ve detaylı açıklamalara girmemiştir. Bu hususta daha yoğun olarak bireylerin bedensel tavır ve davranışları üzerine yoğunlaşmıştır. Bireyleri yoğun olarak çalışma yaşantılarında ve mesleklerindeki tavır, tutum ve davranışlarıyla ele almıştır⁵⁸.

- Popüler Optimistler: Bu kişilik tipi içerisinde yer alan bireyler bir topluluk içerisinde hemen göze batarlar ve onları ayırt etmek oldukça kolaydır. Bu

---

⁵⁶ Özsoy, a.g.e.,s.27

⁵⁷Soysal, a.g.e.,s.10

⁵⁸Tiryaki vd., a.g.e., s.610-611

kategorideki insanlar giyimleriyle dahi ön planda olurlar. Parlak ve renkli kıyafetler, dikkat çekici ve canlı renkleri yoğun olarak tercih ederler. Gösterişli olmak bu bireyler için son derece önemlidir. Yüksek sesle konuşurlar. Düşündüklerini ve hissettiklerini çekinmeden açıkça belirtirler. Ancak bu tavır ve davranışlarında art niyet aramak doğru değildir. Doğaları gereği başkalarına sorulan soruları dahi cevaplama gereksinimi içerisinde hissederler. Konuşurken beden dilini etkin bir şekilde kullanma hususunda da başarılıdırlar. Yaşadıkları ve çalıştıkları ortamda oldukça dağınıktırlar. Ancak aradıkları şeyi dağınıklıklarına rağmen hemen bulabilme yeteneklerine sahiplerdir.

- **Mükemmeliyetçi Melankolikler:** Bu kişilik tipine sahip bireylerin en belirgin özelliği çevrelerindeki ve çalıştıkları ortamdaki her şeyin son derece düzenli olması ve her şeyde kusursuz olanı, mükemmeli aramalarıdır. Giyimlerinde klasik renkleri daha yoğun olarak tercih ederler. Karşısındaki kişilere oldukça mesafeli davranır ve samimiyetten çok fazla hoşlanmazlar. Yapacakları işleri kendilerine hatırlatan not defterleri vardır. Zamanları planlanmış ve düzenlenmiştir. Ne zaman nerede olacağı, hangi işi yapacağını her zaman önceden planlamayı severler. Eşyalarının yerleri değiştirildiğinde ya da kendi oluşturdukları düzenin dışında bulduklarında durumun hemen farkında olurlar. Bu kişilik tipine sahip olan bireyler ayrıntılara özen gösterirler. Her hareketlerini detaylı bir şekilde düşündükten sonra gerçekleştirirler ve ani karar verip eyleme geçirmezler.
- **Güçlü Klorikler:** Bu kişilik tipinde yer alan insanlar her gerçekleştirdikleri işi büyük bir kararlılık ve istikrarla yaparlar. Özünde genellikle gergin insanlardır ancak sınırlı oldukları düşünülse de değildirler. Onların her zaman yapacak önemli işleri bulunmaktadır. Her zaman yere sağlam basmayı yeğlemektedirler.
- **Barışçıl Soğukkanlılar:** Bu kategoride yer alanların kıyafet tercihleri ortamın, durumun ve şartların el verdiği gibidir. Abartıdan uzak son derece sade kıyafetler tercih etmektedirler. Ön planda yer almaktan buldukları ortamda dikkat çekmektense arka planda olmak onları daha çok mutlu etmektedir. Oldukça dengeli, sakin yapıları bulunmaktadır. Tartışmaktan, gerginlikten hoşlanmazlar.

3.4.Çocukluk Çağı Travması

Travma sözcüğünün temeli incelendiğinde Yunanca yara, hasar manasına gelmektedir. Tıp literatüründe sıkça karşılaşılan bu kavram vücudun incinmesi, yaralanması, hasar alması ya da bireyin şoka girdiği durumları ifade etmek amacıyla kullanılmaktadır. Buna benzer olarak, psikolojide kullanılan travma kavramı, bireyin iyilik halinin bozulması, bir sarsıntı yaşaması ve bunun sonucunda bireyin bütünlüğünü koruma kapasitesinin zedelenmesi ve aşılması anlamında kullanılmaktadır. Yaşanılan travmatik olayları olağan dışı olarak nitelendirmenin sebebi sadece seyrek görülmesi değildir.

Travma, bireyin çevreyle uyumunu sağlayan baş etme yollarının kullanılmayacak duruma gelmesini ifade eder. Birey üzerinde son derece mühim etkilere ve sonuçlara sebebiyet veren “travma” ilk olarak 1800’lü yılların ortalarında Fransız bilim insanı Ambroise Tardieu tarafından; şiddet görmüş, hırpalanmış şiddetin hemen her türüyle karşılaşmış çocuklar üzerinde etkileri, nedenleri ve sonuçları irdelenmiştir. Bu konuyu incelemek için ilk olarak, son derece olumsuz şartlar altında çalıştırılan çocukları tercih etmiştir. Gerçekleştirmiş olduğu çalışma sonucunda içinde buldukları şartların çocukların ruhsal ve fiziksel sağlıkları üzerindeki etkilerini kaleme almıştır. Çalışması esnasında çokça cinsel taciz vakasıyla da karşılaşmıştır. Bu şartlar altında çalışan hem fiziksel hem de ruhsal olarak hırpalanan çocukları 1860’lı yılların sonunda “hırpalanmış çocuk sendromu” olarak tanımlamıştır. Ambroise Tardieu bu çalışmalar için sadece bir başlangıç oluşturmuş ve gerçekleştirdiği çalışma zamanla geniş yankı bulmuş, pek çok insanın dikkatini çekmeyi başarmıştır. 20. Yüzyıla gelindiğinde çocukluk çağında yaşanan travmaların üzerinde yoğun olarak durulmaya başlanmıştır. Özellikle erken çocukluk döneminde yani iki ve yedi yaş aralığında gerçekleşen travmaların, şiddetin ve ihmalin ilerleyen yaşlarda bireyin akıl ve beden sağlığı üzerine olan etkileri irdelenmeye başlamış bu konu adına çokça çalışma yürütülmeye başlanmıştır⁵⁹.

20. yüzyılın en dikkat çekici çalışmalarından biri de Kempe ve Helfer’e aittir. Çocukluk çağı travmaları üzerine eğilen Kempe ve Helfer, ebeveynlerin veya çocuğun bakımıyla ilgilenen bireyin gerçekleştirdiği ya da gerçekleştirmeyi ihmal ettiği davranışlar sonucunda çocukların herhangi bir kaza dışı zarar görmeleri, fiziksel veya psikolojik olarak incinmesi şeklinde ifade etmişlerdir. Yaptıkları

---

⁵⁹Serap Özçetinkaya, Erkek Alkol ve Eroin Bağımlılarında Çocukluk Çağı Travmasının Kişilik Boyutları İle İlişkisi, Sağlık Bakanlığı Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi 11. Psikiyatri Birimi, İstanbul, 2011, s.13-14(**Tıpta Uzmanlık Tezi**).

çalışmalar sonucunda çocukluk döneminde yaşanan travmatik yaşantıları; fiziksel, ruhsal ve cinsel istismar olarak bu dönemde yaşanan ihmali de fiziksel, cinsel, eğitimsel ve duygusal ihmal olarak dört ana başlıkta incelemişlerdir⁶⁰

1980 yılında Garbarino ve Gilliam tarafından çocukluk çağı travmaları üzerine yapılan çalışma sonucunda Kempe ve Helfer'in yapmış olduğu tanıma benzer bir tanımla karşılaşılmaktadır. Anne ve babaların ya da çocuğun bakımını üstelenen diğer kişi veya kişilerin sergilemiş oldukları, çocuğun ruhen ve bedenen zarar görmesine sebebiyet veren ya da çocuğa zarar verdiği kabul edilen davranışların bütünü şeklinde ifade edilmiştir. Bu çalışmayla birlikte bu ve buna benzer davranışların değerlendirilmesi amacıyla hem uzman kişilerin hem de toplumsal değerlerin mutlak surette göz önünde bulundurulması bunların kesinlikle göz ardı edilmemesi gerektiği önerilmektedir. Çocukluk çağı travmalarına ilişkin yapılan pek çok çalışma sonucunda, yaşanan bu vakaların toplumsal değerlerden, eğitimden, kültürden, inanç ve normlardan ayrı düşünülmemeyeceği gerçeğini ortaya koymuştur. Ancak çocuk istismarında en temel ve mühim olan faktörün insan davranışı sebepli olduğu, gerçekleşen davranışların hem bireye zarar verdiği hem de toplumsal olarak ve kanunen yasaklandığı bilinmelidir⁶¹.

Çocukluk çağı travmasına ilişkin literatürde pek çok tanıma rastlamak mümkündür. Örneğin yapılan tanımların birinde çocukluk çağı travması, "bireyin 18 yaşından önce maruz kalmış olduğu cinsel, fiziksel, duygusal şiddet ya da ihmalin yanı sıra anne ve babaların ya da bakım veren bireyin kaybı, yaşanan boşanmalar, evlilik içerisinde yaşanan anlaşmazlıklar ve bu anlaşmazlıkların çocuklara yansımaları yani çocukların tartışmalara ya da şiddete tanık olması, kazalar, doğal afetler, ailenin gerçekleştirdiği iç veya dış göçler şeklinde görülebilir" biçiminde ifade edilmiştir. Yaşanan travmaları yalnızca fiziksel şiddet olarak düşünmek son derece yanlıştır. Çocuğun duygusal olarak zarar görmesi, aşağılanması, ilgiden ve sevgiden mahrum bırakılması, sözel tehdit uygulanması, küçük düşürücü ya da aşağılayıcı yorumlar ve eleştirilerde bulunulması da bu çerçevede içerisinde yer almakta ve çocuk üzerinde son derece olumsuz etkilere sebebiyet vermektedir⁶².

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından çocuk istismarı ve çocukluk çağında yaşanan travmalara ilişkin olarak yer alan tanımda bu durum "bir yetişkin tarafından

---

⁶⁰Diğdem Müge Siyez, *Duygusal İstismara Maruz Kalan ve Kalmayan Ergenlerin Benlik Algıları İle Depresyon ve Kaygı Düzeylerinin Karşılaştırılması*, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 2003, s.64(**Yüksek Lisans Tezi**).

⁶¹Oğuz Polat, *Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2007,s.209

⁶²Seda Şahin, *Panik Bozukluğunda Çocukluk Çağı Travması ve Aile İlişkilerinin Hastaların Yaşam Kalitesi ve Hastalığın Fenomenolojisi Üzerine Etkilerinin Değerlendirilmesi*, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2011, s.19(**Tıpta Uzmanlık Tezi**).

gerçekleşen bilinçli ya da bilinçsiz olarak yapılan ve çocuğun sağlığını, psikolojik, sosyal ve fiziksel gelişimini etkileyen davranışlar” olarak nitelendirilmektedir⁶³.

3.4.1.Çocukluk Çağı Travmasının Sebepleri

Çocuk istismarının, çocukluk çağında yaşanan travmaların pek çok sebebi bulunmaktadır. Bu konuya dair yapılmış birçok alan çalışmasına rastlamak mümkündür. Yapılan çalışmalarda, ebeveynlerin eğitim eksikliği, ekonomik güçlükler, kişisel sebepler, toplumdaki normlar, değerler ve kültür, ülkedeki sağlık ve sosyal hizmet faaliyetlerindeki eksiklikler, yasal boşluklar ve düzensizlikler, var olan yasaların yeterli düzeyde olması ancak uygulamadaki sorunlar ve boşluklar bu sebeplerden yalnızca birkaçıdır.

Çocukluk çağı travmalarının sebepleri birkaç madde altında toplanmıştır. Bunlar⁶⁴;

1. Maddi imkânsızlıklar, çocuğun kardeş sayısının çok fazla olması ve buna bağlı olarak anne ve babanın çocuklarına yeterli özeni ve ilgiyi gösterememesi
2. Ülkedeki sosyal ve ekonomik desteğin, bu konu üzerinde yapılan çalışmaların yeterli ve istenilen düzeyde olmaması
3. Toplumsal norm, değer ve inançların yarattığı baskı, dışlama ve beraberinde gelen zorluklar
4. Tamamen bireysel nedenlerden kaynaklı çocuğun sosyalleşememesi, yaşlıları tarafından kabul edilmemesi, dışlanması
5. Aile yaşantısında gerçekleşen problemler, ebeveynler arasındaki iletişim sorunları, stresli aile yaşantısı ve bunun çocuğa olan yansımaları
6. Aile içerisinde madde kullanımının bulunması, ebeveynlerin bağımlı olması çocuğu büyük ölçüde olumsuz etkilemekte ve çocuğun istismara uğramasına sebebiyet vermektedir.
7. Aile içerisinde yaşanan problemlerle ebeveynlerin yeterli düzeyde başa çıkamaması, gösterdikleri çabalarının yetersiz kalması
8. Erken yaşta evlenen ve erken yaşta ebeveyn olan bireylerin bu konuda bilinçsiz olması, kendilerini ebeveyn olmaya hazır hissetmemeleri
9. Ailenin gerçekleştirmiş olduğu iç veya dış göç sonucunda çocuğun uyum sorunu yaşaması, ailenin toplumsal değişmeye bağlı olarak birtakım ekonomik ve sosyal sıkıntılarla karşılaşması

⁶³Hayrettin Mutlu, Çocukluk Çağı Travmalarının Erişkin Dönem Obezitesi İle İlişkisinin Belirlenmesi, Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2015, s.15(**Doktora Tezi**).

⁶⁴Oğuz Polat, **Çocuk ve Şiddet**, 1. Baskı, Der Yayınevi, İstanbul, 2001,s.75

Aile içerisindeki tüm çocuklar aynı ölçüde şiddete maruz kalmazlar. Bazen aynı aile içerisinde bulunmasına rağmen bazı çocuklar bu hususta daha büyük risk altındadır. Bu konu üzerine yapılan araştırmalar fiziksel engeli olan ya da iletişim kurmakta güçlük yaşayan, erken doğan, öğrenme yetersizliğine ya da davranışsal olarak herhangi bir bozukluğa sahip olan, hiperaktivite ya da saldırganlık sorunu yaşayan çocukların istismar konusunda daha büyük risk altında bulunduğunu ortaya koymaktadır. Yapılan araştırmalar bu konuda çarpıcı bir gerçeği daha ortaya koymaktadır. Örneğin istismara maruz kalan, travma yaşayan çocukların büyük çoğunluğu 3 yaşından küçüktür. Sık ağlayan, uyku düzenleri bozuk olan, bu konuda sorun yaşayan ve bedensel bir engeli bulunan çocuklar diğer yaşlılarına göre istismara daha yoğun olarak maruz kalmaktadır⁶⁵.

Dünya Şiddet ve Sağlık Örgütü'nün elde etmiş olduğu veriler ve gerçekleştirdiği çalışmalar doğrultusunda çocukluk çağı travmaları, istismar ve şiddet için tanımlanmış risk faktörlerine bakıldığında yaş ve cinsiyet faktörünün bu hususta son derece önemli olduğu belirtilmektedir. Yapılan çalışmalar, aile içerisinde yaşanan şiddet ve istismarın yaş faktörüyle ilintili olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. Rapora göre; küçük yaşta çocukların özellikle küçük yaşta kız çocuklarının cinsel istismar ile erkek çocuklarının ise daha yoğun olarak fiziksel istismar ile karşılaştığı, mağdur olduğu belirtilmiştir. Kimi zaman sadece kişisel özellikleri nedeniyle çocuklar ailede istismara uğramaktadır. Örneğin kendisiyle konuşulduğunda, soru sorulduğunda çocuğun buna cevap vermemesi, konuşmak istememesi bir istismar sebebi olabilir. Yaşlılarına göre biraz daha geç öğrenen, kendisine anlatılan ve öğretilen şeylere ilgi göstermeyen çocuklar da istismar mağduru olabilmektedir. Kısacası istismar ebeveynler, diğer aile bireyleri, çocuğun bakımını üstlenen kişi ya da kişiler kimi zaman öğretmeni kimi zaman akrabası ya da herhangi biri tarafından meşrulaştırılmaya, haklılaştırılmaya çalışılmaktadır. Bazen sorulan soruya cevap vermemeleri, bazen konuşmak istememeleri, bazen istek ve beklentileri istismara uğramalarına neden olabilmektedir⁶⁶.

Aile içerisinde yaşanan iletişim sorunları, ebeveynler arasında yaşanan problemler çocuk ihmali ve istismarını büyük ölçüde tetiklemektedir. Eşi tarafından fiziksel ya da sözlü şiddete maruz kalan bir annenin yaşadığı olumsuzlukları çocuklarına yansıtması olasıdır. Ülkede yaşanan ekonomik sıkıntılar ya da eşlerin iş yaşamında karşılaştıkları problemleri ebeveynin ailesine yansıtması yine kaçınılmaz

⁶⁵ Doğan Cüceloğlu, *İnsan ve Davranışı*, 27. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2005, s.89

⁶⁶ Fatma Ünal, "Ailede Çocuk İstismarı ve İhmali", *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi (TSA)*, 2008, Cilt:12, Sayı:1, s.11.

sonuçlardandır. Bu hususta ebeveynlerin bilinçli olması, eğitim durumları oldukça etkilidir. Yapılan araştırmalar, istismara maruz kalan çocukların ebeveynlerinin büyük çoğunluğunun genç yaşta olduğunu ortaya koymaktadır. Çocuklarına istismara maruz bırakan bireylerin büyük çoğunluğunun kendi çocukluklarında ebeveynleri tarafından istismara maruz bırakıldığı sonucuna ulaşılmıştır⁶⁷.

3.4.2.Çocukluk Çağı Travması Türleri

Çocukluk çağı travmaları çok farklı şekillerde ve türlerde ortaya çıkmaktadır. Bunlardan belki de en yaygın olanı fiziksel ve duygusal travmalardır. Ancak cinsel travmalar ve ihmalle de sıkça karşılaşılmaktadır. Ayrıca son derece mühim sonuçlara sebebiyet vermektedir. Özellikle son yıllarda üzerinde pek çok çalışma yapılan çocukluk çağı travmaları, belirli başlıklar altında toplanmış, etkileri sebepleri ve sonuçları irdelenmeye çalışılmıştır. Bireyin ilerleyen yaşlardaki yaşantısına son derece derin etkiye sebep olan ve kişiliğine yön vermede etkin rol oynayan çocukluk çağı travmalarının bilinmesi, doğru bir şekilde tanımlanması, bireylerin bu anlamda bilinçlendirilmesi, nedenlerinin daha çok irdelenmesi ve bu tip vakaların ortadan kalkması ya da olabildiğince en aza indirmek adına gerekli çalışmaların yürütülmesi önem arz etmektedir.

3.4.2.1.Fiziksel İstismar

Çocukluk çağıında yaşanan fiziksel travmalar, çocuğun anne babası ya da bakımını üstlenen kişi ve kişiler tarafından çocuğa sürekli ve/veya sistemli olarak uygulanan bir davranış sonucunda çocuğun fiziksel olarak, uygulanan bu davranıştan zarar görmesi şeklinde ifade edilmektedir. Çocuğa uygulanan kötü muamele sürekli hale gelirse yani devamlılık arz ederse fiziksel istismar olarak ifade edilir ve çocukta fiziksel travmaya sebebiyet vermektedir. Fiziksel istismar; Henüz reşit olmayan yani 18 yaşından küçük bireylerin ebeveynleri ya da kendilerinin bakımını üstlenen, bu konuda onlara yardımcı olan bireyler tarafından bireyin sağlığını etkileyecek her türlü düzeyde zarar veren eylemlerdir⁶⁸. Herhangi bir kaza dışında oluşan hasarlar, yaralanmalar bakım veren kişinin kontrolünü kaybetmesi durumunda ya da çocuğu cezalandırmak istemesi durumunda ortaya çıkmaktadır.

⁶⁷ Özçetinkaya, a.g.e.,s.20

⁶⁸ Elif Güneri Yöyen, "Çocukluk Çağı Travması ve Benlik Saygısı", *International Journal of Social Sciences and Education Research Online*, <http://dergipark.gov.tr/ijsser>,2017, 3(1), s. 268

Yapılan araştırmalar en sık karşılaşılan istismar türünün fiziksel istismar olduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

Çocuğun şiddete maruz kalması ebeveynler tarafından her zaman haklılaştırılmaya çalışılmakta, buna yönelik çeşitli bahaneler sıralanmaktadır. şiddet sonucunda hastaneye gelen çocuklar için genellikle benzer bahaneler üretilmektedir. şiddet uygulayan ebeveynler çocuğun vücudunda oluşan yaralanmaları, morlukları ya da ezilmeleri düştüğünü, bir yere çarptığını belirterek geçiştirmeye çalışmaktadırlar. Gerçekleşen bu davranışların büyük çoğunluğunun sebebi ortaktır. şiddet uygulayan kişi ve kişiler otoriteyi sağlamak, öfkelerini boşaltmak, kimi zaman sadece rahatlamak kimi zaman ise cezalandırmak maksadıyla eylemlerini gerekleřtirirler⁶⁹.

Fiziksel istismar, çocuğun vücuduna vurmak, sıcak suyla ya da buna benzer bir Őeyle haşlamak, vücudunda yanıklar oluşturmak, boğmaya çalışmak ve buna benzer Şekillerde ortaya çıkmaktadır. Fiziksel istismarı belirlemek diğer istismar türlerine göre daha kolaydır. Bu sebeple daha erken müdahale edebilme, duruma önceden engel olma olabilme bu konuda önlem alabilme söz konusudur. Ülkemizde fiziksel istismar maalesef yaygın bir disiplin yöntemi olarak tercih edilmekte ve çoğunlukla meşrulaştırılmaya çalışılmaktadır. Fiziksel şiddete maruz kalan çocuklar, sosyal yaşantılarında çevreyle yakınlık kurma, çevresindekilerle iletişim kurabilme konusunda güçlük yaşamaktadır. Araştırmalar fiziksel istismara maruz kalan çocukların bilişsel yetilerinde sorunlar oluştuğunu, akademik anlamda diğer bireylere göre daha çok başarısızlıkla karşılaştıkları sonucunu ortaya koymaktadır. Bu durumun sebepleri tam anlamıyla kesin bir dille açıklanamamasına rağmen büyük ölçüde oluşan nörolojik sorunların bu duruma sebebiyet verdiğini göstermektedir. Ayrıca çocukluk çağında fiziksel istismara maruz kalan bireylerin ilerleyen yaşlarda kaygı bozukluğu, dikkat eksikliği ve hiperaktivite gibi birtakım sorunlarla karşılaştığı görülmektedir. Karşılaşılan ağır fiziksel travmalar geri dönüşü olmayan bedensel hasarlara da sebebiyet verebilmektedir⁷⁰.

Fiziksel istismara maruz kalan çocukların yaşamış oldukları bu travma yetişkinlik döneminde çeşitli yansımalarla ortaya çıkmaktadır. Bu bireyler ilerleyen dönemde iletişim sorunları yaşar ve diğerleriyle temas kurmaktan kaçınırlar. Kendilerine dokunulmasından, birilerinin kendilerine yakınlışmasından hoşlanmazlar. Diğerleriyle yakın ilişki kurmak hususunda sıkıntı yaşayan bu bireyler

⁶⁹Diėdem Pişi, İstismar ve İhmale Uğrayan Çocukların Psiko-Sosyal zellikleri, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya, 2013, s.48(**Yüksek Lisans Tezi**).

⁷⁰Atalay Yrkoğlu, **Değişen Toplumda Aile ve Çocuk**, 6.Basım, zgr Yayınları, İstanbul, 2000,s.192

geçmişte yaşadıkları sıkıntılardan dolayı daha yüzeysel ilişkileri tercih etmektedirler. Sosyalleşme konusunda da birtakım sıkıntılar yaşarlar. Ayrıca yaşadıkları istismar sebebiyle ebeveynleriyle de yeterli düzeyde yakınlık kurmaktan kaçınırlar. Bu konudaki endişeleri ve korkuları ilerleyen yaşlarda da devam eder. Duydukları endişe ve korkular kimi zaman onları yaşantılarındaki gerçekleri saklamaya, yalan söylemeye sevk eder. Fiziksel istismara maruz kalan çocuklar okul dönemlerinde de pek çok sıkıntıyla karşı karşıya kalırlar. Sosyal becerileri ve problem çözme yetenekleri bu anlamda olumsuz etkilenir. Bu alanda yapılan pek çok çalışmada benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Daha önceden yaşamış oldukları fiziksel travmalar, çocukların öğrenme yeteneklerini olumsuz etkilemiş, bu anlamda yaşitlarıyla uyum sorunu yaşamışlardır. Çocukluk çağında yaşanan fiziksel istismarın ve çeşitli sebeplerle verilen cezaların etkileri, yaratmış olduğu olumsuz sonuçlar pek çok araştırmaya konu olmuştur. Yapılan çalışmalardan çıkan ortak sonuçlar ise; bu çocukların ilerleyen dönemlerde içe dönük olduğu sosyalleşmekten kaçındığı, öğrenme gücünü yaşadığı, benlik saygılarının düşük olduğu, kaygı düzeylerinin oldukça yüksek olduğu ve ilerleyen dönemlerde saldırganlık durumunu tetikleyen bir faktör olduğu gerçeğidir⁷¹.

3.4.2.2.Cinsel İstismar

Cinsel istismara yönelik yapılan pek çok tanım bulunmaktadır. Literatürde en çok kullanılan ve pek çok kişi tarafından kabul gören tanım; 18 yaşından küçük bir bireyin, kendisinden en az beş yaş büyük kişi/kişiler ya da kendisinden en az iki yaş büyük bir aile bireyi tarafından okşama davranışından cinsel ilişkiye kadar uzanan herhangi bir derecede cinsel yakınlığa girme ya da teşebbüste bulunma olarak ifade edilir. Bu anlamda teşebbüste bulunan, zorlamayı gerçekleştiren kişi bağımlı olarak nitelendirilmektedir. Bağımlı, gelişimsel olarak olgunluğa erişmemiş bir çocukla, çocuğun tam olarak ne yaşadığını, nasıl bir durumla karşı karşıya kaldığını anlayamadığı, rıza gösterebilmesinin hiçbir şekilde mümkün olmadığı ve ailede yer alan sosyal tabuları ve sınırları tamamen ihlal eden cinsel etkinliği ve/veya yaklaşmayı ifade etmektedir. 18 yaşından küçük bir bireyin kendinden yaşça büyük bir birey tarafından cinsel arzu ve doyum amacıyla kullanılması, fuhuş yapmaya zorlanması, pornografi ve buna benzer suçlarla cinsel obje olarak kullanılması, çocuğun istediği dışında sarılmak, öpmek, yakınlık kurmaya çalışmak,

---

⁷¹Kahveci, a.g.e.,s.63

genital bölgelerine dokunmak, cinselliğe teşvik edici diyaloglar gerçekleştirmek ya da cinsel ilişkiye zorlamak gibi geniş bir yelpaze şeklinde ortaya çıkmaktadır⁷².

Cinsel istismar, bir tarafın diğer taraf karşısında hem güç hem de kontrol anlamında üstün konumda yer alması, güçlü ve üstün olan tarafın diğer tarafa cinsel arzu ve isteklerini zorla karşılamaya çalışmasıdır. Bu istismar yalnızca çocukluk döneminde yaşandığı takdirde travmatik sonuçlar doğurmaz. Her yaşta her zaman sonuçları son derece ağırdır. Ancak çocukluk döneminde yaşanan cinsel istismarın bireyin gelecekteki kişiliğine, isteklerine, yaşantısına ve daha pek çok şeye yansımaları, yarattığı sonuçlar çok daha ağırdır. Psikolojik desteğin sağlanması, durumun farkına varılması çok daha güçtür. Cinsel istismar, hem psikolojik hem de sosyal gelişimini tamamlamamış olan yaşı küçük olan bir çocuğun ya da ergenin başka bir yetişkin ve/veya ergen birey tarafından cinsel isteklerinin karşılanması amacıyla kullanılmasıdır. Yaşanan bu sorunu sadece belirli toplumlara ya da dünyadaki belirli bölgelere atfetmek son derece hatalıdır. Cinsel istismar, dünyanın her yerinde gelişmişlik ya da eğitim düzeyi göz ardı edilmeksizin karşılaşılan son derece önemli bir sorundur⁷³.

İstismar türleri içerisinde saptanması en zor olan cinsel istismardır. Cinsel istismar diğer istismar türleriyle karşılaştırıldığında daha sonraları ele alınmaya, incelenmeye başlandığı görülmektedir. Ayrıca cinsel istismar, çok uzun yıllar sonra çocuk istismarı kapsamına girmiş ve bu kapsamda incelenmeye başlanmıştır. 1980'li yıllardan sonra bu süreçle ve bu sorun üzerinde yaşanan vakalarla ilintili çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu konuda çocuklara yeterli düzeyde eğitimin verilmemesi ve ailelerin bu konu üzerinde bilinçlendirilmemesi sebebiyle çocukların cinsel gelişimine istenilen düzeyde ilgi gösterilmemesi, onların cinsel sömürüden korunmalarına dair herhangi bir adım atılmaması "cinsel ihmal" olarak nitelendirilmektedir. Toplum tarafında kapalı olunan, konuşulması genellikle sakıncalı görülen cinsellik, toplumun bakış açısı, aile baskısı, kültür, normlar ve buna benzer pek çok sebeplerden dolayı istismara daha açık bir alan haline gelmektedir. Yapılan araştırmalar, istismarın aile içerisindeki bulunan, kan bağı olan ya da ailenin yakından tanıdığı kişiler tarafından gerçekleştirildiği sonucunu ortaya koymaktadır. Cinsel istismar, bireyin cinsel isteğini çocuklar üzerinde gidermeye çalışması olarak nitelendirilmesiyle birlikte bunu gerçekleştiren kişiler sorunlu ve yetersiz olarak nitelendirilmektedir⁷⁴.

---

⁷²Mutlu, a.g.e.,s.15-16

⁷³Ülker Ertan, Nüket İşiten, Ayşe Öner, Gonca Yılmaz, "Bir Çocuk İstismarı Vakası", **Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi**, 2003, Sayı:46, s.297.

⁷⁴Pişi, a.g.e.,s.74

Cinsel istismara maruz kalan çocuklar üzerinde yapılan çalışmalar, istismarın yarattığı etkileri gözler önüne sermektedir. Son derece ağır duygusal, sosyal ve psikolojik sonuçları bulunan bu istismar türüyle karşı karşıya kalan çocuklar ilerleyen zamanlarda büyük ölçüde intihar etme, yaşamına son verme isteği içerisinde olmaktadır. İntihar dışında madde kullanımına da daha yoğun olarak yönelmektedirler. Sorunu ortadan kaldırmak, daha erken müdahalede bulunmak, yaşanan travmaya engel olmak adına kısa zamanda durumun farkına varmak önemlidir. Yaşanan durum ne kadar erken fark edilir ve müdahale edilirse yaratmış olduğu etkiler ve oluşturduğu sonuçlar o denli atlatması kolay olacaktır.

İstismara maruz kalan çocuk ya da yetişkin yaşamış olduğu travmaya bağlı olarak stres bozukluğu belirtilerine benzer belirtiler gösterecektir. Örneğin yaşadığı olaya bağlı olarak kabuslar görmesi, öfke nöbetleri, sinir ya da ağlama krizleri geçirmesi, uyku problemleri yaşaması olayın yarattığı travmatik etkiler hakkında çevresindeki diğer kişilere ya da ebeveynlere ipuçları vermektedir. Yaşanan travma sonrasında çocukların ilerleyen dönemlerde cinsel kimlik bozuklukları ve/veya cinsel işlev bozuklukları yaşaması da olası sonuçlardandır. Bunların dışında istismara maruz kalan çocukların sosyal becerilerinde de birtakım sıkıntılar yaşadıkları gözlenmektedir. Çevresinde bulunan bireylerle ciddi iletişim sorunları yaşayabilirler. Bu durum iki farklı görüntüde ortaya çıkabilmektedir. Kimi çocuklar ilerleyen dönemlerde iletişim kurmaktan, sosyalleşmekten kaçınırken kimi çocuklar ise bu durumun tam tersi bir tavır sergiler. Yakınlık gereksinimini ciddi derecede duyarlar ve karşı tarafa karşı bu hususta baskılayıcı bir tutum sergilemektedirler⁷⁵.

3.4.2.3.Duygusal İstismar

Pek çok kaynakta duygusal kötüye kullanım şeklinde ifade edilmektedir. Duygusal istismar; bireye yönelik onun ruhsal ve duygusal durumunu etkileyecek şekilde ortaya çıkan sözlü tehdit, alay, küçük düşürücü, aşağılayıcı sözlerde ya da hakaretler şeklinde yorumlarda bulunulması, eleştirilmesi, iletişim kurulmasıdır. Duygusal istismar, yalnızca hakaretler, eleştiriler, ağır yorumlar şeklinde görülmez. Ailelerin çocuklarından becerilerinin üzerinde beklentiler içerisinde bulunması ve çocuğa yönelik güvenli bir ortam oluşturmaması şeklinde de görülmektedir. Çocuğa yönelik gerçekleştirilen ağır eleştiriler, hakaret, küfür, yalnızlaştırma, herhangi bir sebepten dolayı korkutma, yıldırma çabası içerisinde bulunma, çocuğun duygusal gereksinimlerini karşılayamama, taşıyamayacağı sorumluluklar yüklemek, lakap

---

⁷⁵ Süleyman Gören, Yaşar Tıraşçı, "Çocuk İstismarı ve İhmalı", *Dicle Tıp Dergisi*, 2007, Cilt:34, Sayı:1, s.72

takmak, üzerinde aşırı baskı oluşturmak ve buna benzer davranışlar duygusal istismar olarak nitelendirilmelidir. Tüm bunların dışında aile içerisinde yaşanan sorunlardan büyük ölçüde çocuklar etkilenmektedir. Bu sebeple aile içerisinde gerçekleşen tartışmalar, uyumsuzluklar, ebeveynler arasındaki problemler de çocuğun duygusal anlamda istismara uğramasına sebebiyet vermektedir⁷⁶.

Duygusal istismar; çocuğun bakımını üstlenmekle yükümlü olan ebeveynlerin, diğer aile bireylerinin ya da çocuğun bakımını üstlenen kişi/kişilerin çocuğun sağlıklı bir şekilde gelişiminin devam etmesi maksadıyla sağlanan gerekli ilgi, destek, sevgi ve koruma faaliyetlerinin yapılmaması karşısında çocuğun hem sosyal hem de bilişsel normlar çerçevesinde ele alındığında psikolojik ya da sosyal açıdan zarara uğratılmasıdır. Duygusal istismar oldukça sık karşılaşılan istismar türüdür. Oldukça sık karşılaşılmamasına rağmen tespit edilmesi, istismarın saptanması oldukça güçtür. Diğer tüm istismar türleriyle karşılaştırıldığında gözle görülür bir etki yaratmadığı söylenebilir. Bu sebeplerden dolayı yasal olarak kanıtlanması, yasal yollara başvurmak ve bu anlamda sonuçlar alabilmek oldukça zorlaşmaktadır⁷⁷.

Çocukluk çağında gerçekleştirilen duygusal istismarın geleceğe yansıyan pek çok olumsuz sonucu bulunmaktadır. Duygusal istismar çocuğun yeteneklerinin, becerilerinin, istek, ilgi ve ihtiyaçlarının köreltilmesine sebep olmaktadır. Çocuğun sosyal ilişkilerden, iletişimden yoksunlaştırılması sosyal açıdan ağır sonuçlar doğurmaktadır. Fiziksel ve cinsel istismar türleri içerisinde duygusal istismar ve ihmali barındırmaktadır. Sadece duygusal istismar ve ihmali ile karşılaşılabilirdiği gibi cinsel istismar ve fiziksel istismar ile birlikte de karşılaşılmaktadır. Ayrıca cinsel ve fiziksel istismarın yarattığı etkiler çeşitli tıbbi ve psikolojik destekle her ne kadar azaltılabilse de duygusal istismarın yarattığı etkileri, bireyin kişiliğine olan yansımalarını ve ilerleyen yaşantılarına olan yansımalarını ortadan kaldırmak oldukça zordur⁷⁸.

Ailenin çocuğun kişiliğine saygı göstermemesi, hakaretlerde bulunması, çocuk üzerinden maddi kazanç sağlaması, çalıştırması, çocuğun sosyalleşmesinin önüne geçilmesi, ailenin çocuğa güven vermemesi, çocuğa yönelik sert tepki ve davranışlarda bulunulması, eğitim hakkının önüne geçilmesi, hazır bulunuşluğunun ve becerilerinin üzerinde sorumluluklar yüklenmesi, duymuş olduğu sevgi ihtiyacının karşılanmaması, vakit ayrılmaması ve buna benzer pek çok örnek duygusal istismar için sıralanabilir. Duygusal istismarın yaratmış olduğu etkiler ergenlik döneminde de çok belirgin şekilde kendini göstermektedir. Bu dönemde birey ailesinden giderek

---

⁷⁶Mutlu, a.g.e.,s.16

⁷⁷Adnan Kulaksızoğlu, **Ergenlik Psikolojisi**. 2. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2005,s.90

⁷⁸ Polat, a.g.e.,s.198

uzaklaşmakta, kaygı düzeyleri oldukça yüksek olmakta, kendisini değersiz hissetmekte ve saldırgan davranışlar sergileyebilmektedir. Ergenler çocuklara göre çok daha büyük tepkiler, öfke ve kızgınlık sergilemektedir.

3.4.2.4.İhmal

Çocuğun bakımını üstlenen kişi veya kişilerin, ihtiyaç duymuş olduğu her türlü gereksinimi, istenilen ve beklenen düzeyde yerine getirmemesi, çocuğu yalnız bırakması olarak ifade edilebilir. İhmal çeşitli görüntülerde ortaya çıkmaktadır. Bunlar; fiziksel, cinsel ve duygusal olmak üzere üç kısımdadır. Yani çeşitli araştırmalar ve bu konu üzerinde yapılan çalışmalar, fiziksel ihmal, cinsel ihmal ve duygusal ihmal olmak üzere üç farklı türde “ihmal”i ele almaktadır⁷⁹. İlk olarak fiziksel ihmal; çocuğun sosyalleşmesi, yakınlarıyla iletişim kurması, eğitim görmesi ve buna benzer engelleri içine almaktadır. Burada altı çizilen nokta ailenin çocuğu var olan, elinde bulunan, yapabilecekleri düzeyde olan imkânlardan mahrum bırakmasıdır. Bu imkânların çocuğa sunulmamasıdır. Cinsel ihmal; çocuğun cinsel anlamda kullanılması, cinsel obje olarak görülmesi, cinsel gelişiminin önemsiz görülmesi ve bunun gibi örnekleri içinde tutar. Son olarak duygusal ihmal ise; çocuğun sevgiden, ilgiden, yakınlıktan yoksun bırakılmasıdır. İhmal edilen ve istismara maruz kalan çocuklar depresyona daha yatkın olmakta, çevresiyle ve yaşlılarıyla uyum sorunu yaşamakta, şiddet eğilimleri daha yüksek olmakta, başkasına zarar verme davranışları daha sık gözlenmektedir. Öğrenme güçlüğü çekme, akademik anlamda başarısız olma ihtimalleri de diğerlerine göre çok daha fazladır⁸⁰.

İhmale yönelik yapılan pek çok tanıma rastlamak mümkündür. En genel anlamıyla ihmal; bir çocuğun ihtiyaç duyduğu beslenme, fiziksel ve tıbbi bakım, güvenlik, eğitim, öğrenim, duygusalılık, sevgi, ilgi, destek gibi ihtiyaçlardan yoksun bırakılmasıdır. Bakım veren kişi/kişiler ya da ebeveynlerin sorumluluklarını yerine getirmemesidir. Çocuğun ihtiyaçlarının yerine getirilmemesi, önemsenmemesi, bakım veren kişilerin sorumluluklarını üstlenmemesi pek çok sorunu beraberinde getirmektedir.

Türkiye’de çocuklara yönelik gerçekleştirilen istismar üzerine geçmişten günümüze dek pek çok çalışma, bu konu üzerinde sayısal ve istatistiki çalışmalara ulaşılabilecek pek çok araştırma yapılmıştır. Türkiye’de yapılan pek çok araştırmadan elde edilen verilere göre gerçekleşen duygusal istismarın %78 gibi

⁷⁹Neriman Aral, Figen Gürsoy, “Çocuk Hakları Çerçevesinde Çocuk İhmali ve İstismarı”, *Milli Eğitim Dergisi*, 2001, Sayı:151, s.37

⁸⁰Halil Ekşi, *Çocuk ve Ergende Şiddet*, 1. Basım, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2010,s.74

oldukça büyük bir oranı duygusal istismar oluşturmaktadır. Gümüş Saçarçelik'in 2009 yılında bu konu üzerinde yapmış olduğu çalışma doğrultusunda psikiyatri polikliniğine tedavi amaçlı başvuran ergen ve yetişkin bireylerin %33'ü duygusal istismara maruz kaldığını belirtmiştir. Bunun dışında 2011 yılında Örsel ve arkadaşlarının gerçekleştirdiği çalışmada en az bir psikiyatrik tanının cevabını veren 183 hasta üzerinde yapılan çalışmada ise katılımcıların %81.6'sını duygusal istismar mağdurları oluşturmaktadır. Aynı yıl içerisinde Zoroğlu ve arkadaşlarının gerçekleştirdiği çalışmada çocukluk çağı travmaları içerisinde en sık karşılaşılan travmaların ihmal ve duygusal istismar olduğu belirtilmiştir. Bu iki istismar türünü sırasıyla fiziksel istismar ve cinsel istismar takip etmektedir⁸¹.

Bu konu üzerine yapılan araştırmalar ve elde edilen sayısal veriler duygusal istismara ve ihmale maruz kalan çocukların aileden uzaklaşma, gerginlik, bağımlı olma eğilimi, saldırgan davranışlar, çevreyle ve akran bireylerle uyumsuzluk gibi eylemleri daha yoğun olarak sergilemektedirler. İhmal, fiziksel ihmal, cinsel ihmal ya da duygusal ihmal şeklinde görülebileceği gibi tek başına da karşılaşılabilen bir istismar türü, travma sebebidir. Yarattığı etkiler ciddi ve mutlak surette önlem alınması gereken düzeydedir ve sahip olduğu bulguları anlamak, ortaya çıkartmak çok daha zordur⁸².

3.5. Bireyin Çocukluk Döneminde Yaşadığı Travmalar ve Kişilik Tipolojisinin Şiddet Eğilimi İle Olan İlişkisi

Çocukluk çağıında karşılaşılan şiddet davranışları ve ortaya çıkan travmaların bireyin hem gelişim sürecini hem de ilerleyen dönemlerdeki yaşantısını olumsuz yönde etkilediği pek çok çalışma tarafından ortaya konulmuştur. Çocuk istismarı ve ihmali pek çok psikopatolojik sonuca sebebiyet verdiği gibi birtakım dissosiyatif problemler, antisosyal kişilik bozuklukları, kendine ya da çevreye zarar verme davranışları ya da anksiyete bozukluklarının da ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu sorunlar ortaya çıkabilecek sorunlardan sadece birkaçıdır.

Bireyin kişilik yapısı, davranışları, ilerleyen dönemdeki yaşantısı için çocukluk çağı son derece büyük önem arz etmektedir. Bu konuda yapılan pek çok çalışma çocukluk çağıında istismara maruz kalan bireylerin ilerleyen dönemlerde;

- Uyku bozuklukları

---

⁸¹ Kahveci, a.g.e.,s.65

⁸² Jerry Burger, *Kişilik-Psikoloji Biliminin İnsan Doğasına Dair Söyledikleri*, Çev. İnan Deniz Erguvan Sarioğlu, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2006,s.91

- Duygusal anlamda çeşitli problemler
  - Korkular (Korku tepkisi, fobiler)
  - Dikkat dağınıklığı
  - Hiperaktivite,
  - Bedensel yakınmalar
  - Yüksek dozda depresyon
  - Somatizasyon bozukluğu
  - Beslenme bozuklukları
  - Cinsel sorunlar
  - Gelişim bozuklukları
  - Suç işleme ve şiddet davranışları
  - Alkol-madde kullanımı ile ilgili bozukluklar
  - İntihar girişimi
  - Bipolar affektif bozukluk
  - Enkoprezis
  - Enürezis
  - Yalan söyleme
  - Çalma davranışı
- gibi problemlere sebebiyet vermektedir⁸³.

Daha önceki bölümlerde de ifade edildiği üzere kişilik; geçmiş, yaşanılan zaman ve geleceğin birleşiminden oluşmaktadır. Kişilik olgusu zaman kavramıyla yakından ilintilidir. Kişiliğin özünde çok kolay değişmeyen, dirençli bir yapı olduğu ifade edilebilir. Yapılan araştırmalar kişiliğin oluşumunda % 50 genetik, %35 çevresel, %15 ise eğitim faktörünün rol oynadığını ortaya koymaktadır. Belirtildiği üzere kişiliğin oluşumunda genetik faktörlerin öneminin yanı sıra çevresel faktörler ve eğitim faktörünün de önemi büyüktür. Çocukluk çağı, çocukluk çağında yaşanan travmalar, şiddet davranışları, ailenin yetiştirme tarzı, ailenin eğitimi ve daha pek çok şey kişiliğin oluşumunda önemlidir.

Çocukluk çağı yaşantısı ve bu dönemde yaşanan travmaların bireyin kişiliğine, düşüncelerine, gelecekteki yaşantısına olan etkileri geçmişten günümüze incelenen ve irdelenen bir sorunsal olma niteliği taşımaktadır. Çocukluk çağı travmalarının bireyin kişiliğine olan etkisi pek çok çalışmayla ortaya konulmuştur. Bireyin ilerleyen dönemlerde nasıl sorunlarla karşılaşacağı, kişiliğine olan

---

⁸³Naile Dila Ay, Çocukluk Çağı Travmasının Şizofreni Kliniği İle İlişkisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, Samsun, 2013, s.76(**Tıpta Uzmanlık Tezi**).

yansımaları birtakım örneklerle ifade edilmiştir. Gil ve arkadaşları 2009 yılında yapmış oldukları çalışmada şizofren hastaları üzerinde inceleme yapmış ve şizofren hastalarının çocukluk çağı travma öyküleri ele alınmıştır. Yaşam kaliteleri, işlevsellik ve hastalık süreci üzerine etkilerini araştıran pek çok çalışmaya rastlamak da mümkündür. Bu çalışmalarda çocukluk çağında istismara maruz kalma ile beraber hayatlarının ilerleyen dönemlerinde psikososyal işlevsellikte bozulmalara, mesleki sorunlara, daha yoğun olarak intihar girişimine sebebiyet vermektedir⁸⁴.

40 şizofren hastası ve 30 psikoz dışı psikiyatrik tanıli hastayla yapılan bir çalışmada hastalar iki gruba ayrılmıştır. Bu iki grup, çocukluk çağı, yetişkinlik ve ilerleyen dönemlerde yaşamış oldukları travma oranları ve travmaların şizofreniye olan etkileri incelenmiştir. Bu travma öyküleri "Trauma History Questionnaire" ile şimdiki psikiyatrik durumları ise "The Krawiecka Rating Scale" ile değerlendirilmiştir. Şizofreni hastalarında çocukluk çağında yaşadıkları istismar ve ihmal öykülerinin bireyler arası işlevsellikte bozulmalara, sosyal sorunlara, şiddet davranışlarına işsizliğe, anksiyete ve depresif belirtilere sebebiyet verdiği ortaya konulmuştur⁸⁵.

Çocukluk çağında yaşanan istismar, ihmal ve bunların sebebiyet verdiği travmalar bireyin hayatı boyunca psikopatoloji olasılığını arttırmaktadır. Çocuk çağında yaşanan cinsel istismar ve ebeveynlerin ilgi, sevgi ve desteğinden yoksun bırakılmasının yetişkinlik dönemindeki şiddet davranışları ve depresyon arasında ilişki bulunmaktadır. Bu dönemde yaşanan gerek fiziksel gerek cinsel gerekse psikoloji şiddet anksiyete ve panik bozukluklara sebebiyet vermektedir.

McCauley ve arkadaşlarının 2000 kadınla gerçekleştirdiği araştırmada çocukluk çağında yaşanan fiziksel ve cinsel istismarın depresyon ve özkiyama büyük ölçüde yatkın olduğu, ilerleyen dönemlerde özellikle fiziksel istismara maruz kalan bireylerin şiddet davranışlara, saldırgan tavır ve davranışlara eğilimli olduğu ortaya konulmuştur. Çalışmada karşılaşılan istismarın sıklığının ve tekrarının önemine değinilmiştir. Dört seferden daha fazla istismar ile karşı karşıya çocukların ilerleyen dönemde depresyon eğiliminin sendromal düzeyde olduğu belirlenmiş ve şiddet davranışlarıyla arasında pozitif korelasyon bulunduğu saptanmıştır. Yine yapılan çalışmalar ve elde edilen bulgularla çocukluk çağı travmalarıyla psikiyatrik sorunlar arasında ilişkinin varlığı kanıtlanmıştır⁸⁶.

---

⁸⁴Murat Topbaş, "İnsanlığın Büyük Ayıbı: Çocuk İstismarı", *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 2004, Cilt:3, Sayı:4, s.79.

⁸⁵ Mahmut Aşirdizer, Acil "Servislere Başvuran Çocuk ve Kadın İstismarı Olgularına Hekimlerin Yaklaşımı", *Türkiye Klinikleri J Surg Med Sci*, 2006, Cilt:50, Sayı:2, s.41

⁸⁶Salih Battal, Ahmet Gül, Nurper Erberk Özen, "Çocukluk Çağı Travmaları Zemininde Depresyon Anksiyete ve Dissosiasyon Semptomları İlişkisinin Araştırılması", *Journal of Mood Disorders*, 2016, Cilt:6, Sayı:3, s.91.

Erken yaşlarda stresle karşı karşıya kalan, ihmale uğrayan, sevgiden, ilgiden yoksun olarak büyüyen bireyler ilerleyen dönemde kişiliğine ve buna bağlı olarak davranışlarına yönelik pek çok sorunla karşılaşmaktadır. Yaşanan bu durum sadece kişiliğine ve davranışlarına yansımaz. Çocukluk çağında yaşanan travmalar ilerleyen dönemde pek çok hastalığa da zemin hazırlamaktadır. Yetişkinlik döneminde karşılaşılan şiddet eğilimi ve şiddet davranışlarının en önemli sebebi çocukluk çağı yaşantısıdır.

Navalta ve arkadaşları yapmış oldukları çalışmada birtakım sinirsel ve psikososyal problemlerin büyük çoğunlukla çocukluk çağında yaşanan travmalar, cinsel taciz ve kötüye kullanımın sebebiyet verdiğini ortaya koymuştur. Bu travmayı özellikle bebeklik ve okul çağı arasında yani erken çocukluk döneminde yaşayan çocukların travma esnasında kendilerini ketledikleri, yaşamlarının devamında bu anı unutamadıkları, çok sık hatırladıkları, soruna odaklandıkları ve psikososyal gelişimlerini tamamlayamadıkları ifade edilmektedir. Yaşanan travmalar, tam olarak gelişim döneminde yaşandığı için çocuğun algısını bozarak yetişkinlik döneminde de çocuğun hayata bakışını, düşüncelerini, algısını etkilemektedir. Bu etkilerin bireyin yaşamı boyu sürmesi olasılığının yanı sıra yetişkinlik döneminde kendilerinin de bu tarz davranışlar sergilemesine aracı olur⁸⁷.

Bu konuya dair yapılan araştırmalar erken yaşlarda stres, istismar ve ihmale maruz kalan bireylerin beyinlerindeki bazı bölgelerde morfolojik değişimler saptandığı, böylece sadece genetik faktörlerin önemli olmadığı, stresli ve sıkıntılı bir yaşantının bu duruma büyük ölçüde zemin hazırladığı saptanmıştır. Ancak hastalıkları, davranış bozukluğunu, şiddet eğilimini ve şiddet davranışlarını stresli ve sıkıntılı bir çocukluğun tek başına tetiklemediği, bu hususta tek bir faktörün yer aldığı da ifade edilemezdir. Bireyin yaşantısında karşılaştığı zorluklar, istismar, şiddet bir şekilde diğer faktörlerle birleştiğinde hastalıkların başlamasına, şiddet eğilimine sebebiyet vermekte kişiliğin oluşumuna da büyük ölçüde yön vermektedir⁸⁸.

---

⁸⁷ Ezgi Demirer, Reem Nöropsikiyatri Merkezi'nin Üç Şubesine Depresyon Şikayetiyle Başvuran Kadınların Çocukluk Çağı Travması Açısından Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2015, s.76(**Yüksek Lisans Tezi**).

⁸⁸ Evrim Erten, Nurhan Fıstıkçı, Aslı Funda Uney Kalkay, "Bipolar Bozukluk ve Çocukluk Çağı Travması", *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar Dergisi*, 2015, Cilt:7, Sayı:2, s.161-163

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemi, evren ve örnekleme, çalışmada kullanılan veri toplama araçları, verilerin analizinde kullanılan yöntem ve teknikler yer almaktadır.

4.1.Araştırmanın Yöntemi

Deneklerden elde edilen verilerin sayısı, ölçüm gibi bir takım değerler alan verilere nicel veri denirken bu sayı ve değerlerin kullanılması ile yapılan analizlere de nicel veri analizi denir⁸⁹.

Bu çalışma nicel verilere dayalı ilişkisel tarama modelinde tasarlanmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu varolduğu şekliyle değiştirmeden betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırma konusu olan nesne, birey kendi mevcut koşulları içinde değerlendirilip betimlenir⁹⁰.

Tarama modelleri iki türdedir; genel tarama modelleri ve ilişkisel tarama modelleridir. Genel tarama modelleri evren hakkında bir yargıda bulunabilmek için evrenden seçilmiş örneklem üzerinde yapılan betimleyici çalışmalardır. İlişkisel tarama modelleri, iki değişken arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçladığı gibi iki değişken arasında karşılaştırmayı da amaçlayan çalışmalar olabilir⁹¹.

4.2.Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini İstanbul ilinde çalışmakta olan 22-65 yaş arası sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Çalışmanın örnekleme ise evrende yer alan ve çalışmaya katılmaya gönüllü olan 300 kişiden oluşmaktadır.

Çalışmada basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Basit tesadüfi örnekleme yöntemi, evrende yer alan tüm bireylerin eşit seçilme şansına sahip oldukları örnekleme yöntemidir. Bu örneklem türüne “oransız eleme örnekleme”, “yalın örnekleme” “yansız örnekleme” gibi adlar da verilmektedir⁹²

⁸⁹Remzi Kıncal , *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2010.

⁹⁰Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2014.

⁹¹Karasar, a.g.e.,s.14

⁹²Karasar, a.g.e.,s.15

4.3.Ölçme Araçları

Örneklemede nicel verilere ulaşabilmek için iki bölümden oluşan bir anket formu kullanılmıştır.

Birinci bölümde katılımcı bireylerin demografik özelliklerini tespit etmek için araştırmacı tarafından oluşturulan yaş, cinsiyet, eğitim durumu, medeni hal durumu, maddi gelir memnuniyet, çocuk sayısı, anne ve baba eğitim durumu, bedensel rahatsızlık durumu, psikiyatrik rahatsızlık öyküsü ve psikiyatrik rahatsızlığa bağlı ilaç kullanım durumunu içeren 11 soruluk kişisel bilgi formu yer almaktadır.(EK-A)

İkinci bölümde ise;Uluslararası Kişilik Envanteri'nin (IPI) Kısa Versiyonu Türkçe formu kullanılmıştır. Robert McCrae tarafından 1985'te geliştirilen 5 faktör kişilik modeli, 1992 yılında Costa ve McCrae tarafından revize edilmiştir⁹³.(EK-B)

Robert McCrae tarafından geliştirilen, Costa ve McCrae tarafından revize edilen beş faktör kişilik modeli üzerinden Goldberg tarafından Uluslararası Kişilik Envanter Havuzu (International Personality Item Pool-IPIP) projesi kapsamında geliştirilen, güvenilirlik ve geçerlilik çalışmaları yapılmış Uluslararası Kişilik Envanteri Kısa Versiyonu (International Personality Inventory-IPI) 50 sorudan oluşan, kişinin kendi kendisini değerlendirdiği, bir sayfa-lık bir form üzerinde yazılı olarak bulunan sorulardan oluşmaktadır. Envanterde her bir kişilik özelliği ile ilgili 10 soru bulunmaktadır. Cevaplar 5'li likert ölçeği (1=Kesinlikle Yanlış, 5=Kesinlikle Doğru) ile alınmıştır⁹⁴.

Ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirliği Yöyen (2016) tarafından "Uluslararası Kişilik Envanteri (IPI) Kısa Versiyonunun Türkçe'ye Uyarlanması: Güvenilirlik ve Geçerlilik Analizi" adlı çalışmasında yapılmıştır. Yöyen ölçeği çeviri ve tekrar çeviri yöntemiyle üç uzman aracılığı ile dil geçerliliğini sağlamıştır. Kapsam geçerliği için Davis (1992) tekniği kullanılmıştır. Yöyen (2016) ölçeğin yapı geçerliliği için açılımlayıcı faktör analizi uygulamış ve 6 boyutlu bir yapı elde etmiştir. Altı boyutlu yapı için doğrulayıcı faktör analizi yapmış ve 6 boyutlu ölçeğin yapı geçerliliğini sağladığını tespit etmiştir. (Model için uyum indeks değerleri: Modele ait uyum iyiliği indeksleri Ki-kare/SD= 2,40; RMSEA= ,051; RMR=0,099; CFI= 0,77; GFI= 0,85; AGFI= 0,86 olarak bulmuştur.) Ölçek son haliyle altı boyuttan ve 40 maddeden oluşmuştur. Yöyen (2016) her bir boyuta ilişkin yapmış olduğu güvenilirlik analizi sonucunda, dışadönüklük boyutunun Cronbach Alfa Katsayısı 79, uyumluluk boyutunun 79, sorumluluk boyutunun 81, duygusal denge boyutunun 79 ve açıklık

---

⁹³ Yöyen, a.g.e., s.1309

⁹⁴ Yöyen, a.g.e., s.1311

boyutunun ise 75 olarak bulunmuştur⁹⁵.Yapılan bu çalışmada ise 0,614 ile 0,783 arasında değiştiği tespit edilmiştir.

Üçüncü bölümde ise Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği kullanılmıştır, Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği: Bernstein ve arkadaşları tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe uyarlama ve geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Şar ve arkadaşları tarafından 2012 yılında yapılmıştır. Yirmi sekiz maddeden oluşan ölçek çocukluk çağı istismarıyla ilişkili olarak cinsel, fiziksel, duygusal istismar ve duygusal ve fiziksel ihmal olmak üzere beş alt boyutu kapsamakta olup tüm maddeler 5'li likert tipinde değerlendirilmektedir. Bu ölçek ile çocukluk çağı cinsel, fiziksel, duygusal istismarı ve duygusal ve fiziksel ihmali konu alan beş alt puan ile bunların birleşiminden oluşan toplam puan elde edilmektedir. Ölçeğin iç tutarlılığını gösteren Cronbach alfa değeri Türkçe uyarlama ve geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasında tüm katılımcılardan oluşan grup için (N=123) 0,93 olarak bulunurken, Guttman yarım test katsayısı ise 0,97 olmuştur. Ölçeğin toplam puanının 2 hafta ara ile klinik olan ve olmayan katılımcılar üzerinde yapılan test -tekrar test korelasyon katsayısı (p <0,001, N=48) bulunmuştur⁹⁶ Yapılan bu çalışmada ölçek güvenilirliği 0,659 ile 0,893 arasında olduğu tespit edilmiştir. (EK-Ç)

Dördüncü bölümde ise Buss Perry Agresyon Ölçeği kullanılmıştır. Buss-Perry tarafından hazırlanmış olan ölçek, Buss-Durkee Hostilite Ölçeği'nin düzenlenmesi ile oluşturulmuş olup kendini değerlendirme şeklinde hazırlanmış likert tipi bir ölçektir. Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Can tarafından yapılmış, her maddenin 0 ile 4 puan arasında değerlendirildiği toplam 34 maddeden oluşan bu ölçeğin beş alt ölçeği bulunmaktadır: Fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, öfke, düşmanlık, dolaylı saldırganlık. Ölçek dördü likert tipi yanıtlar içerir. "4=her zaman", "3=sıklıkla", "2=bazen", "1=nadiren", "0=hiçbir zaman" karşılığındadır⁹⁷. Yapılan bu çalışmada ise ölçeğin güvenilirlik katsayısının 0,642 ile 0,857 arasında değiştiği tespit edilmiştir. (EK-C)

4.4.Araştırmanın Varsayımları

Yapılan bu çalışma bazı varsayımlar altında yapılmış ve sonuçların bu varsayımlar altında geçerli oldukları kabul edilmiştir.

Varsayımlar;

1. Katılımcı bireylerin kendilerine yöneltilen ölçe aracı maddelerini anlayabilecek yeterlilikte entelektüel birikime sahip oldukları,

---

⁹⁵Yöyen, a.g.e., s.1311

⁹⁶ Yöyen, a.g.e., s.68

⁹⁷ Yöyen, a.g.e., s.68

2. Katılımcıların kendilerine yöneltilen ölçek maddelerine samimi ve yansız cevaplar verdikleri,
3. Ölçeklerin istenen tutum ve davranışları ölçme yeterliliğinde oldukları
4. Örneklemenin evreni temsil ettiği varsayılmıştır.

4.5.Araştırmanın Sınırlılıkları

Yapılan bu araştırmada maddi imkansızlıklar ve araştırmanın amacı doğrultusunda bazı kısıtlamalar altında yapılmıştır,

1. Maddi imkansızlıklar nedeniyle evreni temsil edebilecek örneklem üzerinde çalışılmıştır.
2. Yapılan bu araştırma İstanbul ili sınırlı tutulmuştur.
3. Araştırmada sadece katılımcı bireylerden çocukluk çağı travma düzeyleri, şiddet davranış türleri düzeyleri ve kişilik tipleri üzerine bilgiler toplanmıştır.
4. Araştırma 300 katılımcı ile sınırlı kalmıştır.

4.6. Verilerin Toplanması ve Analizi

Katılımcı öğretmenlerden ölçme aracı ile elde edilen nicel veriler SPSS 23 paket programına uygun kodlamalar yapılarak girilmiş ve katılımcıların demografik özelliklerine ve ölçek maddelerine verdikleri cevaplara ilişkin bulgular, tanımlayıcı istatistikler olan frekans, yüzde, standart sapma yardımıyla ortaya konmuştur.

Ölçeğin güvenilirliği için Cronbach Alfa katsayısı hesaplanmış, normal dağılım sınaması Kolmogorov Smirnov testi ile yapılmıştır. Sürekli değişkenler arası ilişkiler için Spearman Korelasyon Katsayısı hesaplanmıştır. İki grup karşılaştırmalarında Mann Whitney U, ikiden fazla grup karşılaştırmalarında ise Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Kruskal Wallis H testi sonrası ikili grup karşılaştırmaları için Dunn Çoklu Karşılaştırma Testi kullanılmıştır. Tüm testler 0,05 hata payına göre test edilmiştir.

4.7.Bulgular

4.7.1.Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular

Tablo 1: Cinsiyet ve Yaş Dağılımı

		<i>f</i>	%
Cinsiyet	Kadın	213	71,00
	Erkek	87	29,00
	Total	300	100,00
Yaş	20-29 yaş	95	31,67
	30-39 yaş	107	35,67
	40-49 yaş	71	23,67
	50 yaş ve üzeri	27	9,00
	Total	300	100,00

Katılımcı bireylerin %71'inin kadın %29'unun erkek olduğu tespit edilmiştir. Yaş dağılımı incelendiğinde %35,67'sinin 30-39 yaş, %31,67'sinin 20-29 yaş, %23,67'sinin ise 40-49 yaş aralığında olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2: Eğitim ve Medeni Durum Dağılımı

		<i>f</i>	%
Eğitim durumu	Lise mezunu veya Ön Lisans	31	10,33
	Üniversite mezunu	226	75,33
	Yüksek lisans ve üzeri	43	14,33
	Total	300	100,00
Medeni durum	Evli	176	58,67
	Bekar	112	37,33
	Boşanmış	12	4,00
	Total	300	100,00

Katılımcıların eğitim düzeyi incelendiğinde %75,33'ünün üniversite mezunu, %14,33'ünün ise yüksek lisans ve üzeri eğitim düzeyine sahip oldukları tespit edilmiştir. Katılımcıların %58,67'sinin evli, %37,33'ünün ise boşanmış olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3: Maddi Gelir Durumundan Memnun Olma

		<i>f</i>	%
Maddi gelirden memnuniyet	Evet	152	50,67
	Hayır	148	49,33
	Total	300	100,00

Katılımcıların %50,67'sinin maddi durumundan memnun olduğu ve %49,33'ünün maddi durumundan memnun olmadığı saptanmıştır.

Tablo 4: Çocuk Sayısı Dağılımı

		<i>f</i>	%
Çocuk Sayısı	Çocuk sahibi değil	131	43,67
	1 çocuk	65	21,67
	2-3 çocuk	101	33,67
	4 ve daha fazlası	3	1,00
	Total	300	100,00

Katılımcıların %43,67'sinin çocuk sahibi olmadığı, %33,67'sinin 2-3 çocuk sahibi olduğu %21,67'sinin ise tek çocuk sahibi olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5: Anne Baba Eğitim Durumu

		<i>f</i>	%
Anne eğitim durumu	Okuryazar değil	38	12,67
	Okuryazar	38	12,67
	İlkokul mezunu	146	48,67
	Ortaokul mezunu	24	8,00
	Lise mezunu	23	7,67
	Üniversite Mezunu	29	9,67
	Yüksek Lisans ve üzeri	2	,67
	Total	300	100,00
Baba eğitim durumu	Okuryazar değil	7	2,33
	Oku yazar	28	9,33
	İlkokul mezunu	129	43,00
	Ortaokul mezunu	42	14,00
	Lise mezunu	44	14,67
	Üniversite Mezunu	47	15,67
	Yüksek Lisans ve üzeri	3	1,00
	Total	300	100,00

Katılımcıların %48,67'sinin annesinin ilkököl mezunu okuryazar olan ve olmayanların oranlarının eşit ve %12,67 olduğu tespit edilmiştir. Babaların eğitim durumu incelendiğinde %43'ünün ilkököl mezunu olduğu, %15,67'sinin üniversite, %14,67'sinin ise lise mezunu olduğu tespit edilmiştir. Baba eğitim düzeyi okuryazar olmayanların %2,33 ve okuryazar olanların ise %9,33 olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 6: Psikiyatrik Hastalık ve Hastalığa Bağlı İlaç Kullanım Durum Dağılımı

		<i>f</i>	%
Bilinen bir rahatsızlık varlığı	Evet	28	9,33
	Hayır	272	90,67
	Total	300	100,00
Daha önce psikiyatrik bir rahatsızlık geçirme	Evet	18	6,00
	Hayır	282	94,00
	Total	300	100,00
Psikiyatrik rahatsızlığa bağlı ilaç kullanımı	Evet	19	6,3
	Hayır	281	93,67
	Total	300	100,00

Katılımcıların %9,33'ünün bilinen bir rahatsızlığının olduğu ve %6'sının daha önce psikiyatrik bir rahatsızlık geçirdiği ve bu kişilerin bu rahatsızlığa bağlı ilaç kullandıkları tespit edilmiştir.

Tablo 7: Çalışmada Kullanılan Ölçek Araçları ile Elde Edilen Veri Setine İlişkin Güvenilirlik Analizi

	Cronbach's Alpha	N of Items
Bussy Perry Agresyon Ölçeği		
Fiziksel Saldırganlık	0,857	8
Dolaylı Saldırganlık	0,693	6
Sözel Saldırganlık	0,676	5
Düşmanlık	0,642	7
Öfke	0,660	8
Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği		
Duygusal İstismar	0,728	5
Fiziksel İstismar	0,862	5
Fiziksel İhmal	0,659	5
Duygusal İhmal	0,877	5
Cinsel İstismar	0,893	5
Uluslararası Kişilik Envanteri		
Dışa Dönüklük	0,618	4
Yumuşak başlılık	0,674	5
İçe Dönüklük	0,714	4
Sorumluluk	0,634	5
Düşmanlık	0,726	3
Dağınıklık	0,614	4
Gelişime Açıklık	0,744	6
Duygusal Denge/dengesizlik	0,783	8

Çalışmada kullanılan ölçme araçları ile elde edilen veri setinin güvenilirliği için Cronbach alfa katsayısı hesaplanmıştır. Güvenilirlik düzeyleri incelendiğinde en düşük düzeyin 0,614 ve en yüksek düzeyin ise 0,893 olduğu yani güvenilirliğin orta düzey güvenilir ile yüksek derecede güvenilir olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 8: Sürekli Değişkenlere İlişkin Normal Dağılım Sınaması

	Kolmogorov-Smirnov		
	Test İstatistiği	<i>s.d.</i>	<i>p</i>
Dışadönüklük	,100	300	,000
İçedönüklük	,082	300	,000
Yumuşak başlılık	,127	300	,000
Düşmanlık	,135	300	,000
Sorumluluk	,085	300	,000
Dağınıklık	,127	300	,000
Duygusal Dengesizlik	,060	300	,011
Gelişime Açıklık	,098	300	,000
Duygusal İstismar	,278	300	,000
Fiziksel İstismar	,454	300	,000
Fiziksel İhmal	,230	300	,000
Duygusal İhmal	,161	300	,000
Cinsel İstismar	,482	300	,000
Toplam İstismar	,224	300	,000

Sürekli değişkenlerin normal dağılıp dağılmadığının sınanması için Kolmogorov Smirnov testi yapılmış ve yapılan analiz sonucunda tüm sürekli değişkenlerin normal dağılım sergilemediği tespit edilmiştir. ($p < 0,05$)

4.7.2.Araştırma Sorularına İlişkin Bulgular

Bu başlık altında araştırmanın amacı doğrultusunda oluşturulan araştırma soruların ilişkin yanıt bulabilmek için gerekli analiz ve raporlamalar yapılmıştır.

Araştırmanın Birinci Sorusu: Çocukluk çağı travma düzeyleri ile kişilik tipoloji düzeyleri arasında anlamlı ilişki var mıdır?

Bu soruya ilişkin gerçekleştirilen analiz ve elde edilen bulgular Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9: Çocukluk Çağı Travma Düzeyleri ile Kişilik Tipoloji Düzeyleri Arasındaki İlişki Tespiti Amacıyla Yapılan Korelasyon Analizi

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1- Dışadö nüklük	Rh o	1,00 0	- ,372	,527	- ,209	,189	- ,131	- ,148	,319	- ,205	- 0,04 1	- 0,08 8	- ,218	- ,210	- 0,09 6	- ,180
	P		0,00 0	0,00 0	0,00 0	0,00 1	0,02 3	0,01 0	0,00 0	0,00 0	0,47 7	0,13 0	0,00 0	0,00 0	0,09 8	0,00 2
2- İçedön üklük	Rh o		1,00 0	- ,242	,294	- 0,05 2	,259	,298	- ,206	,176	0,08 1	0,06 6	0,10 3	,137	0,01 4	,123
	P			0,00 0	0,00 0	0,37 3	0,00 0	0,00 0	0,00 0	0,00 2	0,16 0	0,25 5	0,07 5	0,01 8	0,81 0	0,03 3
3- Yumuş ak başlılık	Rh o			1,00 0	- ,322	,369	- ,308	0,04 7	,392	- ,274	- ,237	- ,283	- ,359	- ,325	- ,179	- ,343
	P				0,00 0	0,00 0	0,00 0	0,41 6	0,00 0	0,00 0	0,00 0	0,00 0	0,00 0	0,00 0	0,00 2	0,00 0
4- Düşma nılık	Rh o				1,00 0	- 0,07 0	,300	,126	- ,120	,220	0,06 2	,156	,210	,144	,146	,182
	P					0,22 7	0,00 0	0,03 0	0,03 7	0,00 0	0,28 6	0,00 7	0,00 0	0,01 3	0,01 1	0,00 2
5- Soruml uluk	Rh o					1,00 0	,457	0,04 3	,282	,181	,230	,186	,204	,357	,143	,302
	P						0,00 0	0,45 9	0,00 0	0,00 2	0,00 0	0,00 1	0,00 0	0,00 0	0,01 3	0,00 0
6- Dağınık lık	Rh o						1,00 0	,287	0,08 4	,167	,278	,307	,217	,268	,259	,299
	P							0,00 0	0,14 8	0,00 4	0,00 0	0,00 0	0,00 0	0,00 0	0,00 0	0,00 0
7- Duygus al Denges izlik	Rh o							1,00 0	0,03 5	,151	,144	0,06 6	0,03 8	0,09 7	0,10 3	0,08 2
	P								0,54 1	0,00 9	0,01 3	0,25 2	0,51 0	0,09 3	0,07 6	0,15 9
8- Gelişim e Açıklık	Rh o								1,00 0	,428	0,10 7	0,05 4	,201	,269	0,02 5	,234
	P									0,00 0	0,06 4	0,35 1	0,00 0	0,00 0	0,67 0	0,00 0
9- Yeniğe Kapalılık	Rh o									1,00 0	,115	,127	,249	,208	0,10 1	,237
	P										0,04 8	0,02 8	0,00 0	0,00 0	0,08 1	0,00 0
10- Duygus al İstismar	Rh o										1,00 0	,510	,273	,590	,365	,676
	P											0,00 0	0,00 0	0,00 0	0,00 0	0,00 0
11- Fiziksel İstismar	Rh o											1,00 0	,474	,476	,583	,592
	P												0,00 0	0,00 0	0,00 0	0,00 0
12- Fiziksel İhmal	Rh o												1,00 0	,542	,319	,723
	P													0,00 0	0,00 0	0,00 0
13- Duygus al İhmal	Rh o													1,00 0	,286	,909
	P														0,00 0	0,00 0
14- Cinsel İstismar	Rh o														1,00 0	,411
	P															0,00 0
15- Toplam İstismar	Rh o															1,00 0
	P															

Çocukluk çağı travma düzeyi ile kişilik tipolojisi düzeyleri arasında ilişki olup olmadığını tespit etmek amacıyla Spearman korelasyon analizi yapılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda; Duygusal İstismar travma düzeyi ile yumuşak başlılık kişilik tipoloji düzeyi ($r=-0,237$, $p=0,000$) arasında ters, sorumluluk kişilik tipoloji düzeyi ($r=-0,230$, $p=0,000$) arasında ters yönlü anlamlı ilişki olduğu saptanırken, dağınıklık kişilik tipoloji düzeyi ile ($r=0,278$, $p=0,000$) yeniliğe kapalılık ($r=0,115$, $p=0,048$) ve duygusal dengesizlik kişilik tipoloji düzeyi ($r=0,144$, $p=0,013$) arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Duygusal istismar düzeyi arttıkça yumuşak başlılık kişilik ve sorumluluk kişilik özellik düzeyinin azaldığı ve dağınıklık yeniliğe kapalılık ve duygusal dengesizlik düzeyinin arttığı tespit edilmiştir.

Fiziksel İstismar travma düzeyi ile yumuşak başlılık kişilik tipoloji düzeyi ($r=-0,283$, $p=0,000$) arasında ters, sorumluluk kişilik tipoloji düzeyi ($r=-0,186$, $p=0,001$) arasında ters yönlü anlamlı bir ilişki olduğu saptanırken, düşmanlık kişilik tipoloji düzeyi ($r=0,156$, $p=0,007$) arasında pozitif, dağınıklık kişilik tipoloji düzeyi ile ($r=0,307$, $p=0,000$) ve yeniliğe kapalılık ($r=0,127$, $p=0,028$) pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Fiziksel istismar düzeyi arttıkça yumuşak başlılık kişilik ve sorumluluk kişilik özellik düzeyinin azaldığı, dağınıklık, yeniliğe kapalılık ve düşmanlık kişilik özellikleri düzeyinin arttığı tespit edilmiştir.

Fiziksel İhmal travma düzeyi ile dışadönüklük kişilik özelliği arasında ($r=-0,218$, $p=0,000$) ters yönlü, yumuşak başlılık kişilik tipoloji düzeyi ($r=-0,359$, $p=0,000$) arasında ters yönlü, sorumluluk kişilik tipoloji düzeyi ($r=-0,204$, $p=0,000$) arasında ters yönlü, gelişime açıklık kişilik tipoloji düzeyi ($r=-0,201$, $p=0,000$) ve arasında ters yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Fiziksel İhmal travma düzeyi ile düşmanlık kişilik tipoloji düzeyi ($r=0,210$, $p=0,000$) arasında pozitif, dağınıklık kişilik tipoloji düzeyi ile ($r=0,217$, $p=0,000$) ve yeniliğe kapalılık ($r=0,249$, $p=0,000$) pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Fiziksel ihmal travma düzeyi arttıkça dışadönüklük, yumuşak başlılık ve sorumluluk kişilik özelliği düzeyleri azalmakta, fiziksel ihmal düzeyi arttıkça düşmanlık yeniliğe kapalılık ve dağınıklık kişilik özellikleri düzeyi artmaktadır.

Duygusal İhmal travma düzeyi ile Dışadönüklük ($r=-0,210$, $p=0,000$) arasında ters yönlü, Yumuşak başlılık ($r=-0,325$, $p=0,000$) arasında ters yönlü, Sorumluluk ($r=-0,357$, $p=0,000$) arasında ters yönlü, Gelişime Açıklık ($r=-0,269$, $p=0,000$) arasında ters yönlü anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Duygusal İhmal

travma düzeyi ile Düşmanlık ($r=0,144$, $p=0,013$) arasında pozitif, İçedönüklük ($r=0,137$, $p=0,018$) arasında pozitif, Dağınıklık ($r=0,268$, $p=0,000$) pozitif yönlü ve yeniliğe kapalılık ($r=0,208$, $p=0,00$) arasında istatistiksel olarak pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Duygusal ihmal travma düzeyi arttıkça dışadönüklük, yumuşak başlılık sorumluluk ve gelişime açıklık kişilik özellik düzeylerinin azaldığı tespit edilmiştir. Duygusal ihmal travma düzeyi arttıkça düşmanlık, içe dönüklük, yeniliğe kapalılık ve dağınıklık kişilik özelliklerinin arttığı tespit edilmiştir.

Cinsel istismar travma düzeyi ile yumuşak başlılık kişilik tipoloji düzeyi ($r=-0,179$, $p=0,002$) arasında ters, sorumluluk kişilik tipoloji düzeyi ($r=-0,143$, $p=0,013$) arasında ters yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilirken, düşmanlık kişilik tipoloji düzeyi ($r=0,146$, $p=0,011$) arasında pozitif, dağınıklık kişilik tipoloji düzeyi ile ($r=0,259$, $p=0,000$) pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Cinsel istismar düzeyi arttıkça yumuşak başlılık kişilik ve sorumluluk kişilik özellik düzeyinin azaldığı, dağınıklık ve düşmanlık kişilik özellikleri düzeyinin arttığı tespit edilmiştir.

Toplam İstismar travma düzeyi ile Dışadönüklük ($r=-0,180$, $p=0,002$) arasında ters yönlü, Yumuşak başlılık ($r=-0,343$, $p=0,000$) arasında ters yönlü, Sorumluluk ($r=-0,302$, $p=0,000$) arasında ters yönlü, Gelişime Açıklık ($r=-0,234$, $p=0,000$) arasında ters yönlü anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Toplam İstismar travma düzeyi ile Düşmanlık ($r=0,182$, $p=0,002$) arasında pozitif, İçedönüklük ($r=0,123$, $p=0,033$) arasında pozitif, Dağınıklık ($r=0,299$, $p=0,000$) pozitif yönlü, yeniliğe kapalılık ($r=0,237$, $p=0,000$) arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Toplam istismar travma düzeyi arttıkça dışadönüklük, yumuşak başlılık sorumluluk ve gelişime açıklık kişilik özellik düzeylerinin azaldığı tespit edilmiştir. Duygusal ihmal travma düzeyi arttıkça düşmanlık, içe dönüklük yeniliğe kapalılık ve dağınıklık kişilik özelliklerinin arttığı tespit edilmiştir.

Araştırmanın İkinci Sorusu: Kişilik tipoloji düzeyleri ile şiddet davranışı düzeyleri arasında anlamlı ilişki var mıdır?

Bu soruya ilişkin gerçekleştirilen analiz ve elde edilen bulgular Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10: Kişilik Tipoloji Düzeyleri ile Şiddet Davranışı Düzeyleri Arasındaki İlişki Tespiti İçin Yapılan Korelasyon Analizi

		Dışadönüklük	İçedönüklük	Yumuşakbaşlılık	Düşmanlık	Sorumluluk	Dağınıklık	DuygusalDengesizlik	GelişimeAçıklık	YeniğeKapalılık	FizikselSaldırganlık	SözelSaldırganlık	Öfke	DüşmanlıkAgresyon	DolaylıSaldırganlık
Dışadönüklük	Rh	1,000	-,372**	-,527**	-,209**	,189**	-,131*	-,148*	,319**	-,205**	-,0104	0,012	0,059	-,151**	-,161**
	P	0,000	0,000	0,000	0,000	0,001	0,023	0,010	0,000	0,000	0,071	0,843	0,312	0,009	0,005
İçedönüklük	Rh	1,000	-,242**	-,294**	0,052	-,259**	-,298**	-,206**	-,176**	-,128*	0,085	-,203**	-,252**	-,196**	
	P	0,000	0,000	0,000	0,373	0,000	0,000	0,000	0,000	0,026	0,143	0,000	0,000	0,001	0,001
Yumuşakbaşlılık	Rh	1,000	-,322**	-,369**	-,308**	-,308**	0,047	-,392**	-,274**	-,209**	0,002	0,107	-,175**	-,128*	
	P	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,416	0,000	0,000	0,967	0,000	0,065	0,002	0,027	0,027
Düşmanlık	Rh	1,000	0,070	0,300**	-,126*	-,120**	-,220**	-,176**	0,029	0,107	-,151**	0,082	0,158	0,009	0,158
	P	0,227	0,000	0,030	0,030	0,000	0,037	0,000	0,618	0,000	0,63	0,009	0,158	0,009	0,158
Sorumluluk	Rh	1,000	-,457**	-,000	0,459	0,000	0,282**	-,181**	-,244**	0,062	-,178**	-,216**	0,001	0,000	0,000
	P	0,000	0,000	0,459	0,000	0,000	0,282	0,000	0,284	0,002	0,002	0,002	0,001	0,000	0,000
Dağınıklık	Rh	1,000	-,287**	0,084	0,167**	-,260**	-,185**	-,293**	-,265**	-,297**	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	P	0,000	0,000	0,048	0,000	0,000	0,148	0,000	0,001	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
DuygusalDengesizlik	Rh	1,000	0,035	0,151**	-,345**	-,197**	-,515**	-,452**	-,442**	0,000	0,001	0,000	0,000	0,000	0,000
	P	0,000	0,000	0,041	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
GelişimeAçıklık	Rh	1,000	-,428**	0,012	0,020	0,013	-0,087	-0,042	0,469	0,839	0,732	0,820	0,134	0,469	0,469
	P	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
YeniğeKapalılık	Rh	1,000	-,155**	0,063	-,114*	-,215**	0,093	0,093	0,093	0,093	0,093	0,093	0,093	0,093	0,093
	P	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
FizikselSaldırganlık	Rh	1,000	-,486**	-,571**	-,534**	-,576**	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	P	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
SözelSaldırganlık	Rh	1,000	-,532**	-,525**	-,402**	-,599**	-,599**	-,602**	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	P	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Öfke	Rh	1,000	-,697**	-,599**	-,602**	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	P	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
DüşmanlıkAgresyon	Rh	1,000	-,602**	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	P	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
DolaylıSaldırganlık	Rh	1,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	P	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000

Dışadönüklük kişilik yapısı düzeyi ile düşmanlık şiddet davranış türü ($r = -0,151$, $P = 0,009$) arasında ve dolaylı saldırganlık şiddet davranışı türü arasında ($r = -0,161$, $P = 0,005$) anlamlı ters yönlü ilişki olduğu saptanmıştır.

İçedönüklük kişilik yapısı düzeyi ile fiziksel saldırganlık davranış türü ($r = 0,128$, $P = 0,026$) arasında, öfke saldırganlık davranış türü arasında ($r = 0,203$, $P = 0,000$), düşmanlık şiddet davranış türü ($r = 0,252$, $P = 0,000$) arasında, dolaylı saldırganlık şiddet davranışı türü arasında ($r = 0,196$, $P = 0,001$) anlamlı pozitif yönlü ilişki olduğu saptanmıştır. İçedönüklük kişilik davranış düzeyi arttıkça öfke, fiziksel ve dolaylı saldırganlık, ve düşmanlık şiddet davranışı düzeylerinin arttığı saptanmıştır.

Yumuşak başlılık kişilik yapısı düzeyi ile fiziksel saldırganlık davranış türü ($r = -0,209$, $P = 0,000$) arasında, düşmanlık şiddet davranış türü ($r = -0,175$, $P = 0,002$) arasında, dolaylı saldırganlık şiddet davranışı türü arasında ($r = -0,128$, $P = 0,027$) anlamlı ters yönlü ilişki olduğu saptanmıştır. İçedönüklük kişilik davranış düzeyi arttıkça fiziksel ve dolaylı saldırganlık, ve düşmanlık şiddet davranışı düzeylerinin azaldığı tespit edilmiştir.

Düşmanlık kişilik yapısı düzeyi ile fiziksel saldırganlık davranış türü ($r = 0,176$, $P = 0,002$) arasında, düşmanlık şiddet davranış türü ($r = 0,151$, $P = 0,009$) arasında, anlamlı pozitif yönlü ilişki olduğu saptanmıştır. Düşmanlık kişilik davranış düzeyi arttıkça fiziksel saldırganlık ve dolaylı saldırganlık şiddet davranışı düzeylerinin arttığı tespit edilmiştir.

Sorumluluk kişilik yapısı düzeyi ile fiziksel saldırganlık davranış türü ($r = -0,244$, $P = 0,026$) arasında, öfke saldırganlık davranış türü arasında ($r = -0,178$, $P = 0,000$), düşmanlık şiddet davranış türü ($r = -0,183$, $P = 0,002$) arasında, dolaylı saldırganlık şiddet davranışı türü arasında ($r = -0,216$, $P = 0,001$) anlamlı ters yönlü ilişki olduğu saptanmıştır. Sorumluluk kişilik davranış düzeyi arttıkça dolaylı saldırganlık, düşmanlık, öfke ve fiziksel saldırganlık şiddet davranışı düzeylerinin azaldığı saptanmıştır.

Dağınıklık kişilik yapısı düzeyi ile fiziksel saldırganlık davranış türü ($r = 0,260$, $P = 0,000$) arasında, sözel saldırganlık davranış türü ($r = 0,185$, $P = 0,001$) arasında, öfke saldırganlık davranış türü arasında ($r = 0,293$, $P = 0,000$), düşmanlık şiddet davranış türü ($r = 0,65$, $P = 0,000$) arasında, dolaylı saldırganlık şiddet davranışı türü arasında ($r = 0,297$, $P = 0,000$) anlamlı pozitif yönlü ilişki olduğu saptanmıştır. dağınıklık kişilik davranış düzeyi arttıkça fiziksel ve sözel saldırganlık, öfke,

düşmanlık, ve dolaylı saldırganlık şiddet davranışı düzeylerinin arttığı tespit edilmiştir.

Duygusal Dengesizlik kişilik yapısı düzeyi ile fiziksel saldırganlık davranış türü ($r=0,345$, $P=0,000$) arasında, sözel saldırganlık davranış türü ($r=0,197$, $P=0,001$) arasında, öfke saldırganlık davranış türü arasında ($r=0,515$, $P=0,000$), düşmanlık şiddet davranış türü ($r=0,452$, $P=0,000$) arasında, dolaylı saldırganlık şiddet davranış türü arasında ($r=0,442$, $P=0,000$) anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu saptanmıştır. Duygusal dengesizlik kişilik davranış düzeyi arttıkça dolaylı, fiziksel ve sözelsaldırganlık ile düşmanlık ve öfke şiddet davranış düzeylerinin arttığı tespit edilmiştir.

Yeniliğe kapalılıkla, fiziksel saldırganlık arasında ($r=0,155$, $P=0,007$) arasında pozitif yönlü, sözel saldırganlık arasında ($r=0,114$, $P=0,048$) arasında pozitif yönlü, ve düşmanlık ($r=0,215$, $P=0,000$) arasında pozitif yönlü, anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yeniliğe kapalılık kişilik özelliği arttığında fiziksel, sözelve düşmanlıksaldırganlık davranış türleri artmaktadır.

Araştırmanın Üçüncü Sorusu: Çocukluk çağı travma düzeyleri ile şiddet davranış tipi düzeyleri arasında anlamlı ilişki var mıdır?

Bu soruya ilişkin gerçekleştirilen analiz ve elde edilen bulgular Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11: Çocukluk Çağı Travma Düzeyleri İle Şiddet Davranışı Tipi Düzeyleri Arasındaki İlişki Tespiti İçin Yapılan Korelasyon Analizi

		Duygusal İstismar	Fiziksel İstismar	Fiziksel İhmal	Duygusal İhmal	Cinsel İstismar	Toplam İstismar	Fiziksel Saldırganlık	Sözel Saldırganlık	Öfke	Düşmanlık Agresyon	Dolaylı Saldırganlık
Duygusal İstismar	r	1,000	,510**	,273**	,590**	,365**	,676**	,400**	,281**	,322**	,311**	,289**
	o		0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Fiziksel İstismar	r	,510**	1,000	,474**	,476**	,583**	,592**	,297**	,170**	,169**	,206**	,171**
	o			0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,003	0,003	0,000	0,003
Fiziksel İhmal	r	,273**	,474**	1,000	,542**	,319**	,723**	,243**	,117*	,121*	,207**	0,082
	o				0,000	0,000	0,000	0,000	0,042	0,037	0,000	0,155
Duygusal İhmal	r	,590**	,476**	,542**	1,000	,286**	,909**	,235**	0,067	,123*	,174**	0,101
	o					0,000	0,000	0,000	0,251	0,033	0,003	0,081
Cinsel İstismar	r	,365**	,583**	,319**	,286**	1,000	,411**	,202**	0,064	0,102	,188**	,177**
	o						0,000	0,000	0,271	0,078	0,001	0,002
Toplam İstismar	r	,676**	,592**	,723**	,909**	,411**	1,000	,323**	,189**	,191**	,246**	,143*
	o							0,000	0,001	0,001	0,000	0,013
Fiziksel Saldırganlık	r	,400**	,297**	,243**	,235**	,202**	,323**	1,000	,486**	,571**	,534**	,576**
	o								0,000	0,000	0,000	0,000
Sözel Saldırganlık	r	,281**	,170**	,117*	0,067	0,064	,189**	,486**	1,000	,532**	,525**	,402**
	o									0,000	0,000	0,000
Öfke	r	,322**	,169**	,121*	,123*	0,102	,191**	,571**	,532**	1,000	,697**	,599**
	o										0,000	0,000
Düşmanlık Agresyon	r	,311**	,206**	,207**	,174**	,188**	,246**	,534**	,525**	,697**	1,000	,602**
	o											0,000
Dolaylı Saldırganlık	r	,289**	,171**	0,082	0,101	,177**	,143*	,576**	,402**	,599**	,602**	1,000
	o											
	p	0,000	0,003	0,155	0,081	0,002	0,013	0,000	0,000	0,000	0,000	

Duygusal İstismar travma düzeyi ile Fiziksel Saldırganlık kişilik tipi düzeyi arasında ($r=0,400$, $P=0,000$) Sözel Saldırganlık kişilik tipi düzeyi arasında ($r=0,281$, $P=0,000$) Öfke kişilik tipi düzeyi arasında ($r=0,322$, $P=0,000$), Düşmanlık Agresyon kişilik tipi düzeyi arasında ($r=0,311$, $P=0,000$), Dolaylı Saldırganlık kişilik tipi düzeyi arasında ($r=0,289$, $P=0,000$) anlamlı pozitif yönlü ilişki olduğu tespit edilmiştir. Duygusal travma düzeyi arttıkça Fiziksel Saldırganlık, Sözel Saldırganlık, Öfke, Düşmanlık Agresyon, Dolaylı Saldırganlık şiddet tipleri düzeylerinin arttığı tespit edilmiştir.

Fiziksel İstismar travma düzeyi ile Fiziksel Saldırganlık kişilik tipi düzeyi arasında ($r=0,297$, $P=0,000$), Sözel Saldırganlık kişilik tipi düzeyi arasında ($r=0,170$, $P=0,003$), Öfke kişilik tipi düzeyi arasında ($r=0,169$, $P=0,003$), Düşmanlık Agresyon kişilik tipi düzeyi arasında ($r=0,206$, $P=0,000$), Dolaylı Saldırganlık kişilik tipi düzeyi arasında ($r=0,171$, $P=0,003$) anlamlı pozitif yönlü ilişki olduğu tespit edilmiştir. Fiziksel İstismar travma düzeyi arttıkça Fiziksel Saldırganlık, Sözel Saldırganlık, Öfke, Düşmanlık Agresyon, Dolaylı Saldırganlık şiddet tipleri düzeylerinin arttığı tespit edilmiştir.

Fiziksel İhmal travma düzeyi ile Fiziksel Saldırganlık kişilik tipi düzeyi arasında ($r=0,243$, $P=0,000$), Sözel Saldırganlık kişilik tipi düzeyi arasında ($r=0,117$, $P=0,042$), Öfke kişilik tipi düzeyi arasında ($r=0,121$, $P=0,037$), Düşmanlık Agresyon kişilik tipi düzeyi arasında ($r=0,207$, $P=0,000$), anlamlı pozitif yönlü ilişki olduğu tespit edilmiştir. Fiziksel İhmal travma düzeyi arttıkça Fiziksel Saldırganlık, Sözel Saldırganlık, Öfke, Düşmanlık Agresyon, şiddet türleri düzeylerinin arttığı tespit edilmiştir.

Duygusal İhmal travma düzeyi ile Fiziksel Saldırganlık kişilik tipi düzeyi arasında ($r=0,235$, $P=0,000$), Öfke kişilik tipi düzeyi arasında ($r=0,123$, $P=0,033$), Düşmanlık Agresyon kişilik tipi düzeyi arasında ($r=0,174$, $P=0,003$), anlamlı pozitif yönlü ilişki olduğu tespit edilmiştir. Duygusal travma düzeyi arttıkça Fiziksel Saldırganlık, Öfke, Düşmanlık Agresyon, şiddet türleri düzeylerinin arttığı tespit edilmiştir.

Cinsel İstismar travma düzeyi ile Fiziksel Saldırganlık kişilik tipi düzeyi arasında ($r=0,202$, $P=0,000$), Düşmanlık Agresyon kişilik tipi düzeyi arasında ($r=0,188$, $P=0,001$), Dolaylı Saldırganlık kişilik tipi düzeyi arasında ($r=0,177$, $P=0,002$), anlamlı pozitif yönlü ilişki olduğu tespit edilmiştir. Cinsel istismar travma düzeyi arttıkça Fiziksel Saldırganlık, Düşmanlık Agresyon, Dolaylı Saldırganlık şiddet türleri düzeylerinin arttığı tespit edilmiştir.

Toplam İstismar travma düzeyi ile Fiziksel Saldırganlık kişilik tipi düzeyi arasında ($r=0,323$, $P=0,000$), Sözel Saldırganlık kişilik tipi düzeyi arasında ($r=0,189$, $P=0,001$), Öfke kişilik tipi düzeyi arasında ($r=0,191$, $P=0,001$), Düşmanlık Agresyon kişilik tipi düzeyi arasında ($r=0,246$, $P=0,000$), Dolaylı Saldırganlık kişilik tipi düzeyi arasında ($r=0,143$, $P=0,013$) anlamlı pozitif yönlü ilişki olduğu tespit edilmiştir. Toplam istismar travma düzeyi arttıkça Fiziksel Saldırganlık, Sözel Saldırganlık, Öfke, Düşmanlık Agresyon, Dolaylı Saldırganlık şiddet tipleri düzeylerinin arttığı tespit edilmiştir.

Araştırmanın Dördüncü Sorusu: Demografik Özelliklere Göre Şiddet davranışı ölçeği alt boyutlarında farklılık var mıdır?

Araştırmanın Beşinci Sorusu: Yaşa göre Şiddet davranışı ölçeği alt boyutları düzeylerinde anlamlı farklılık var mıdır?

Çalışmada yöneltelen dört ve beşinci sorulara ilişkin yapılan analiz ve elde edilen bulgular Tablo 12'de ayrıntılı olarak verilmiştir.

Tablo 12: Yaş Değişkenine Göre Şiddet Davranışı Ölçeği Alt Boyutları Düzeylerinde Anlamlı Farklılık Olup Olmadığının Tespiti İçin Yapılan Kruskal Wallis H testi

		<i>f</i>	$\bar{X}$	<i>s.s.</i>	x^2	<i>sd.</i>	<i>P</i>
Fiziksel Saldırganlık	20-29 yaş	95	5,85	5,67	3,362	3	0,339
	30-39 yaş	107	5,27	6,15			
	40-49 yaş	71	5,34	4,67			
	50 yaş ve üzeri	27	3,78	3,09			
Sözel Saldırganlık	20-29 yaş	95	8,25	3,32	4,841	3	0,184
	30-39 yaş	107	8,18	3,25			
	40-49 yaş	71	7,93	3,44			
	50 yaş ve üzeri	27	6,85	2,81			
Öfke	20-29 yaş	95	11,68	4,44	10,695	3	0,013
	30-39 yaş	107	11,53	5,03			
	40-49 yaş	71	10,44	4,46			
	50 yaş ve üzeri	27	8,63	3,61			
Düşmanlık Agresyon	20-29 yaş	95	9,04	4,24	2,356	3	0,502
	30-39 yaş	107	8,28	4,12			
	40-49 yaş	71	8,73	4,28			
	50 yaş ve üzeri	27	7,56	2,62			
Dolaylı Saldırganlık	20-29 yaş	95	6,11	3,53	16,948	3	0,001
	30-39 yaş	107	5,14	3,78			
	40-49 yaş	71	5,73	3,95			
	50 yaş ve üzeri	27	3,30	2,09			

Şiddet türleri düzeylerinin yaş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda; fiziksel Saldırganlık şiddet türünün ($x^2=3,362$, $P=0,339$), Sözel Saldırganlık şiddet türünün ($x^2=4,841$, $P=0,189$), ve Düşmanlık Agresyon şiddet türünün ($x^2=2,356$, $P=0,502$) yaş değişkenine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Bu şiddet türleri düzeyleri farklı yaş gurubunda olan katılımcı bireyler için bir birine benzer düzeydedir. Öfke şiddet türünün ($x^2=10,695$, $P=0,013$) ve Dolaylı Saldırganlık şiddet türünün ($x^2=16,948$, $P=0,001$) yaş değişkenine göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Farklılıkların hangi yaş gurupları arasında olan farklılıktan kaynaklandığını tespit etmek amacıyla yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda, öfke şiddet boyutunda 50 yaş ve üzeri ($\bar{X}=8,63$, $s.s.=3,61$) olanların ortalamalarının 20-29 yaş

($\bar{X}$ =11,68, $s.s.$ =4,44) ve 30-39 yaş ($\bar{X}$ =11,53, $s.s.$ =5,03) arası olan katılımcılara göre anlamlı şekilde daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Dolaylı saldırganlık boyutunda 50 yaş ve üzeri olanların ortalamaları 20-29 yaş ($\bar{X}$ =6,11, $s.s.$ =3,53) ve 40-49 yaş ($\bar{X}$ =5,73 $s.s.$ =3,95) olanlara göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın Altıncı Sorusu: Eğitim durumuna göre Şiddet davranışı ölçeği alt boyutları düzeylerinde anlamlı farklılık var mıdır?

Bu soruya ilişkin gerçekleştirilen analiz ve elde edilen bulgular Tablo 13'de verilmiştir.

Tablo 13: Eğitim Durumuna Göre Şiddet Davranışı Ölçeği Alt Boyutları Düzeylerinde Anlamlı Farklılık Olup Olmadığının Tespiti İçin Yapılan Kruskal Wallis H testi

		f	$\bar{X}$	$s.s.$	x^2	$sd.$	P
Fiziksel Saldırganlık	Lise mezunu veya ön lisans	31	7,19	7,11	1,452	2	0,484
	Üniversite mezunu	226	5,03	4,90			
	Yüksek lisans ve üzeri	43	5,60	6,63			
Sözel Saldırganlık	Lise mezunu veya ön lisans	31	8,71	3,96	3,601	2	0,165
	Üniversite mezunu	226	8,00	3,05			
	Yüksek lisans ve üzeri	43	7,65	3,92			
Öfke	Lise mezunu veya ön lisans	31	11,55	4,67	4,179	2	0,124
	Üniversite mezunu	226	11,19	4,60			
	Yüksek lisans ve üzeri	43	10,02	5,00			
Düşmanlık Agresyon	Lise mezunu veya ön lisans	31	8,97	3,95	2,446	2	0,294
	Üniversite mezunu	226	8,64	4,03			
	Yüksek lisans ve üzeri	43	7,86	4,54			
Dolaylı Saldırganlık	Lise mezunu veya ön lisans	31	5,65	3,58	0,642	2	0,725
	Üniversite mezunu	226	5,37	3,56			
	Yüksek lisans ve üzeri	43	5,53	4,46			

Şiddet türleri düzeylerinin eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda; Fiziksel Saldırganlık şiddet türünün (x^2 =1,452, P =0,484), Sözel Saldırganlık şiddet türünün (x^2 =3,601, P =0,165), Öfke şiddet türünün (x^2 =4,179, P =0,124), Düşmanlık Agresyon şiddet türünün (x^2 =2,336, P =0,294), Dolaylı Saldırganlık

şiddet türünün ($x^2=0,642$, $P=0,725$) eğitim durumu düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Eğitim durumu farklı olan katılımcı bireylerin şiddet türü düzeyleri birbirine benzerdir.

Araştırmanın Yedinci Sorusu: Anne eğitim durumuna göre Şiddet davranışı ölçeği alt boyutları düzeylerinde anlamlı farklılık var mıdır?

Bu soruya ilişkin gerçekleştirilen analiz ve elde edilen bulgular Tablo 14'de verilmiştir.

Tablo 14: Anne Eğitim Durumuna Göre Şiddet Davranışı Ölçeği Alt Boyutları Düzeylerinde Anlamlı Farklılık Olup Olmadığının Tespiti İçin Yapılan Kruskal Wallis H testi

		<i>f</i>	$\bar{X}$	<i>s.s.</i>	x^2	<i>sd.</i>	<i>p</i>
Fiziksel Saldırganlık	Okuryazar değil	38	6,74	5,33	9,608	6	0,142
	Okuryazar	38	5,97	6,84			
	İlkokul mezunu	146	5,12	5,11			
	Ortaokul mezunu	24	4,38	2,76			
	Lise mezunu	23	5,39	6,09			
	Üniversite Mezunu	29	4,66	6,49			
Sözel Saldırganlık	Yüksek Lisans ve üzeri	2	3,50	4,95	11,654	6	0,070
	Okuryazar değil	38	8,66	3,55			
	Okuryazar	38	8,03	3,56			
	İlkokul mezunu	146	8,14	3,23			
	Ortaokul mezunu	24	8,83	3,63			
	Lise mezunu	23	7,13	3,09			
Öfke	Üniversite Mezunu	29	6,97	2,28	11,040	6	0,087
	Yüksek Lisans ve üzeri	2	3,50	0,71			
	Okuryazar değil	38	10,63	5,35			
	Okuryazar	38	11,21	4,17			
	İlkokul mezunu	146	11,42	4,44			
	Ortaokul mezunu	24	10,58	4,15			
Düşmanlık Agresyon	Lise mezunu	23	11,87	5,65	6,928	6	0,328
	Üniversite Mezunu	29	9,79	4,88			
	Yüksek Lisans ve üzeri	2	4,50	2,12			
	Okuryazar değil	38	9,21	4,39			
	Okuryazar	38	8,89	3,95			
	İlkokul mezunu	146	8,60	4,23			
Dolaylı Saldırganlık	Ortaokul mezunu	24	7,79	3,34	0,962	6	0,987
	Lise mezunu	23	8,87	3,47			
	Üniversite Mezunu	29	7,83	4,27			
	Yüksek Lisans ve üzeri	2	3,50	0,71			
	Okuryazar değil	38	5,71	4,70			
	Okuryazar	38	5,95	4,22			
Dolaylı Saldırganlık	İlkokul mezunu	146	5,31	3,44	0,962	6	0,987
	Ortaokul mezunu	24	5,21	3,76			
	Lise mezunu	23	4,87	1,94			
	Üniversite Mezunu	29	5,41	3,85			
Dolaylı Saldırganlık	Yüksek Lisans ve üzeri	2	7,00	5,66			

Şiddet türleri düzeylerinin anne eğitim düzeyine göre farklılaşp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Analiz sonucunda; Fiziksel Saldırganlık şiddet türünün ($x^2=9,608$, $P=0,142$), Sözel Saldırganlık şiddet türünün ($x^2=11,654$, $P=0,070$), Öfke şiddet türünün ($x^2=11,040$, $P=0,087$), Düşmanlık Agresyon şiddet türünün ($x^2=6,928$, $P=0,328$), Dolaylı Saldırganlık şiddet türünün ($x^2=0,962$, $P=0,987$)

=0,328), Dolaylı Saldırganlık şiddet türünün ($\chi^2 = 0,962$, $P = 0,987$) eğitim durumu düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Eğitim durumu farklı olan katılımcı bireylerin şiddet türü düzeyleri birbirine benzerdir.

Araştırmanın Sekizinci Sorusu: Baba eğitim durumuna göre Şiddet davranışı ölçeği alt boyutları düzeylerinde anlamlı farklılık var mıdır?

Bu soruya ilişkin gerçekleştirilen analiz ve elde edilen bulgular Tablo 15'de verilmiştir.

Tablo 15: Baba Eğitim Durumuna Göre Şiddet Davranışı Ölçeği Alt Boyutları Düzeylerinde Anlamlı Farklılık Olup Olmadığının Tespiti İçin Yapılan Kruskal Wallis H testi

		<i>f</i>	$\bar{X}$	<i>s.s.</i>	χ^2	<i>sd.</i>	<i>P</i>
Fiziksel Saldırganlık	Okur yazar değil	7	3,71	1,98	15,009	6	0,020
	Okur yazar	28	8,00	7,39			
	ilkokul mezunu	129	4,92	5,45			
	Ortaokul mezunu	42	4,93	4,53			
	Lise mezunu	44	6,57	5,16			
	Üniversite Mezunu	47	4,43	5,20			
	Yüksek Lisans ve üzeri	3	4,00	2,65			
Sözel Saldırganlık	Okur yazar değil	7	6,43	1,81	13,074	6	0,042
	Okur yazar	28	8,11	3,75			
	ilkokul mezunu	129	7,81	3,51			
	Ortaokul mezunu	42	8,17	3,06			
	Lise mezunu	44	9,25	2,97			
	Üniversite Mezunu	47	7,62	2,87			
	Yüksek Lisans ve üzeri	3	6,67	2,52			
Öfke	Okur yazar değil	7	9,14	5,21	13,460	6	0,036
	Okur yazar	28	10,93	6,63			
	ilkokul mezunu	129	11,32	4,49			
	Ortaokul mezunu	42	11,10	4,19			
	Lise mezunu	44	12,18	3,80			
	Üniversite Mezunu	47	9,85	4,75			
	Yüksek Lisans ve üzeri	3	7,67	2,08			
Düşmanlık Agresyon	Okur yazar değil	7	8,71	5,88	8,799	6	0,185
	Okur yazar	28	8,79	4,92			
	ilkokul mezunu	129	8,65	4,19			
	Ortaokul mezunu	42	8,05	4,12			
	Lise mezunu	44	9,61	3,29			
	Üniversite Mezunu	47	7,74	3,70			
	Yüksek Lisans ve üzeri	3	7,00	3,00			
Dolaylı Saldırganlık	Okur yazar değil	7	3,86	4,30	20,550	6	0,002
	Okur yazar	28	5,96	5,17			
	ilkokul mezunu	129	5,05	3,35			
	Ortaokul mezunu	42	5,50	3,95			
	Lise mezunu	44	6,98	3,17			
	Üniversite Mezunu	47	4,70	3,33			
	Yüksek Lisans ve üzeri	3	7,33	4,04			

Şiddet türleri düzeylerinin baba eğitim düzeyine göre farklılaşp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla Kuruskall Wallis H testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda Düşmanlık Agresyon şiddet türünün ($x^2 = 9,799$, $p = 0,185$) baba eğitim düzeyine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Fiziksel Saldırganlık şiddet türünün ($x^2 = 15,009$, $p = 0,020$), Sözel Saldırganlık şiddet türünün ($x^2 = 13,074$, $p = 0,042$), Öfke şiddet türünün ($x^2 = 13,460$, $p = 0,036$), Dolaylı Saldırganlık şiddet türünün ($x^2 = 20,550$, $p = 0,002$), eğitim durumu düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Farklılıkların hangi yaş gurupları arasında olan farklılıktan kaynaklandığını tespit etmek amacıyla yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda; Fiziksel Saldırganlık şiddet türünün, Sözel Saldırganlık şiddet türünün, Öfke şiddet türünün, her ne kadar baba eğitim durumuna göre Kruskall Wallis H testi sonucuna göre anlamlı farklılık gösterse de ikili karşılaştırmalar sonucunda her hangi bir ikili grup karşılaştırmasında anlamlı farklılık tespit edilememiştir.

İkili karşılaştırmalarda anlamlı farklılığın olmaması istatistiksel olarak ikili karşılaştırmalar sonucunda yapılan ve ölçüm keskinliğini sağlamak amacıyla yapılan düzeltmeler sonucunda oluşabilecek bir durumdur. Bu nedenle bu şiddet davranışı düzeylerinde baba eğitim durumuna göre anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiş olur.

Dolaylı Saldırganlık şiddet türünde ise yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda babası lise mezunu olan katılımcı bireylerin ($\bar{X} = 6,98$, $s.s. = 3,17$) babası ilkokul mezunu ($\bar{X} = 5,05$, $s.s. = 3,35$) ve babası üniversite mezunu olan ($\bar{X} = 4,70$, $s.s. = 3,33$) katılımcı bireylere göre daha yüksek bir ortalamaya sahip oldukları tespit edilmiştir. Babası lise mezunu olan bireylerin dolaylı şiddet davranış düzeyleri babası ilkokul ve üniversite mezunu olan bireylere göre daha yüksek bir şekilde dolaylı saldırganlık davranış düzeyine sahip oldukları söylenebilir.

Araştırmanın Dokuzuncu Sorusu: Maddi gelirden memnun olma durumuna göre Şiddet davranışı ölçeği alt boyutları düzeylerinde anlamlı farklılık var mıdır?

Bu soruya ilişkin gerçekleştirilen analiz ve elde edilen bulgular Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16: Maddi Gelirden Memnun Olma Durumuna Göre Şiddet Davranışı Ölçeği Alt Boyutları Düzeylerinde Anlamlı Farklılık Olup Olmadığının Tespiti İçin Yapılan Mann Whitney U Testi

		<i>f</i>	$\bar{X}$	<i>s.s.</i>	<i>U</i>	<i>z</i>	<i>p</i>
Fiziksel Saldırganlık	Evet	152	5,12	5,57	10418,000	-1,111	0,267
	Hayır	148	5,56	5,34			
Sözel Saldırganlık	Evet	152	7,57	3,10	9600,500	-2,206	0,027
	Hayır	148	8,49	3,42			
Öfke	Evet	152	10,70	4,50	10340,500	-1,211	0,226
	Hayır	148	11,43	4,82			
Düşmanlık Agresyon	Evet	152	8,05	4,08	9704,000	-2,062	0,039
	Hayır	148	9,09	4,06			
Dolaylı Saldırganlık	Evet	152	5,15	3,42	10501,500	-0,999	0,318
	Hayır	148	5,70	3,94			

Şiddet türleri düzeylerinin maddi gelirden memnun olma durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla Mann Whitney U testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda

Fiziksel Saldırganlık şiddet türünün ($U = 10418,00$ $p = 0,267$), Öfke şiddet türünün ($U = 10,340,00$, $p = 0,226$), Dolaylı Saldırganlık şiddet türünün ($U = 10510$, $p = 0,318$) maddi durumdan memnun olma durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Memnun olan yada olmayan bireylerin bu şiddet türlerini aynı düzeyde sergiledikleri tespit edilmiştir.

Düşmanlık Agresyon şiddet türünün ($U = 9600,500$, $p = 0,027$) ve Sözel Saldırganlık şiddet türünün ($U = 9704,000$, $p = 0,039$) ise maddi gelir düzeyinden memnun olmayanların daha yüksek düzeyde bu şiddet davranışını sergiledikleri tespit edilmiştir.

Araştırmanın Onuncu Sorusu: Çocuk sayısına göre Şiddet davranışı ölçeği alt boyutları düzeylerinde anlamlı farklılık var mıdır?

Bu soruya ilişkin gerçekleştirilen analiz ve elde edilen bulgular Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 17: Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Şiddet Davranışı Ölçeği Alt Boyutları Düzeylerinde Anlamlı Farklılık Olup Olmadığının Tespiti İçin Yapılan Mann Whitney U Testi

		<i>f</i>	$\bar{X}$	<i>s.s.</i>	x^2	<i>sd.</i>	<i>P</i>
Fiziksel Saldırganlık	Çocuk sahibi değil	131	5,03	5,02	3,465	3	0,325
	1 çocuk	65	5,88	6,68			
	2-3 çocuk	101	5,31	5,21			
	4 ve daha fazlası	3	8,00	0,00			
Sözel Saldırganlık	Çocuk sahibi değil	131	8,19	3,28	1,055	3	0,788
	1 çocuk	65	7,98	3,16			
	2-3 çocuk	101	7,85	3,43			
	4 ve daha fazlası	3	7,33	1,15			
Öfke	Çocuk sahibi değil	131	11,23	4,62	0,288	3	0,962
	1 çocuk	65	10,94	4,54			
	2-3 çocuk	101	10,95	4,91			
	4 ve daha fazlası	3	10,00	1,73			
Düşmanlık Agresyon	Çocuk sahibi değil	131	8,95	4,18	4,004	3	0,261
	1 çocuk	65	7,92	4,42			
	2-3 çocuk	101	8,45	3,80			
	4 ve daha fazlası	3	9,67	1,15			
Dolaylı Saldırganlık	Çocuk sahibi değil	131	5,72	3,49	8,060	3	0,045
	1 çocuk	65	5,85	4,29			
	2-3 çocuk	101	4,71	3,50			
	4 ve daha fazlası	3	7,00	0,00			

Şiddet türleri düzeylerinin çocuk sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla Kuruskall Wallis H testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda

Fiziksel Saldırganlık şiddet türünün ($x^2 = 3,465$, $p = 0,325$), Sözel Saldırganlık şiddet türünün ($x^2 = 1,055$, $p = 0,788$), Öfke şiddet türünün ($x^2 = 0,288$, $p = 0,962$) ve Düşmanlık Agresyon şiddet türünün ($x^2 = 4,004$, $p = 0,261$) çocuk sayısına göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Farklı çocuk sayısına sahi olanların bu şiddet türü davranış düzeyleri birbirine bezerdir.

Dolaylı Saldırganlık şiddet türünün ($x^2 = 8,06$, $p = 0,045$) çocuk sayısına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilse de p değerinin anlamsızlık sınırına sınıra çok yakın bir nokta olması ve yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda gruplar arasında anlamlı farklılık olmadığı tespit edildiği için dolaylı saldırganlık şiddet türünün çocuk sayısına göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiş olur.

Araştırmanın On Birinci Sorusu: Cinsiyet değişkenine göre Şiddet davranışı ölçeği alt boyutları düzeylerinde anlamlı farklılık var mıdır?

Bu soruya ilişkin gerçekleştirilen analiz ve elde edilen bulgular Tablo 18'de verilmiştir.

Tablo 18: Cinsiyet Değişkenine Göre Şiddet Davranışı Ölçeği Alt Boyutları Düzeylerinde Anlamlı Farklılık Olup Olmadığının Tespiti İçin Yapılan Mann Whitney U Testi

		<i>f</i>	$\bar{X}$	<i>s.s.</i>	x^2	<i>sd.</i>	<i>P</i>
Fiziksel Saldırganlık	Kadın	213	4,30	4,64	5644,000	-5,341	0,000
	Erkek	87	7,89	6,41			
Sözel Saldırganlık	Kadın	213	7,56	2,79	7254,000	-2,967	0,003
	Erkek	87	9,16	4,07			
Öfke	Kadın	213	10,81	4,41	8381,500	-1,300	0,194
	Erkek	87	11,67	5,22			
Düşmanlık Agresyon	Kadın	213	8,28	3,99	8228,000	-1,526	0,127
	Erkek	87	9,25	4,29			
Dolaylı Saldırganlık	Kadın	213	5,06	3,41	7782,000	-2,188	0,029
	Erkek	87	6,31	4,20			

Şiddet türleri düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla Mann Whitney U testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda

Öfke şiddet türünün ($U = 8381,500$, $p = 0,194$) ve Dolaylı Saldırganlık şiddet türünün ($U = 7782,000$, $p = 0,029$) cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği kadın ve erkeklerin öfke ve dolaylı saldırganlık şiddet türü davranışları sergileme düzeylerinin benzer olduğu tespit edilmiştir.

Fiziksel Saldırganlık şiddet türünün ($U = 5644,000$, $p = 0,000$), Sözel Saldırganlık şiddet türünün ($U = 7254,000$, $p = 0,003$) ve Düşmanlık Agresyon şiddet türünün ($U = 8228,000$, $p = 0,127$) cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Fiziksel Saldırganlık şiddet türünün, Sözel Saldırganlık şiddet türünün, Düşmanlık Agresyon şiddet türünün sergilenme düzeyleri incelendiğinde erkeklerin kadınlara göre bu şiddet davranışı türlerini daha yüksek düzeyde sergiledikleri tespit edilmiştir.

Araştırmanın On İkinci Sorusu: Medeni durum değişkenine göre Şiddet davranışı ölçeği alt boyutları düzeylerinde anlamlı farklılık var mıdır?

Bu soruya ilişkin gerçekleştirilen analiz ve elde edilen bulgular Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19: Medeni Durum Değişkenine Göre Şiddet Davranışı Ölçeği Alt Boyutları Düzeylerinde Anlamlı Farklılık Olup Olmadığının Tespiti İçin Yapılan Kruskal Wallis H Testi

		<i>f</i>	$\bar{X}$	<i>s.s.</i>	x^2	<i>sd.</i>	<i>p</i>
Fiziksel Saldırganlık	Evli	176	5,36	5,47			
	Bekar	112	5,05	5,29	2,511	2	0,285
	Boşanmış	12	7,67	6,62			
Sözel Saldırganlık	Evli	176	7,97	3,36			
	Bekar	112	7,97	3,25	3,263	2	0,196
	Boşanmış	12	9,33	2,42			
Öfke	Evli	176	10,72	4,63			
	Bekar	112	11,37	4,63	2,889	2	0,236
	Boşanmış	12	13,25	5,17			
Düşmanlık Agresyon	Evli	176	8,27	3,93			
	Bekar	112	8,92	4,45	2,252	2	0,324
	Boşanmış	12	9,58	2,47			
Dolaylı Saldırganlık	Evli	176	5,03	3,65			
	Bekar	112	5,92	3,71	7,372	2	0,025
	Boşanmış	12	6,42	3,63			

Şiddet türleri düzeylerinin eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda; Fiziksel Saldırganlık şiddet türünün ($x^2=2,511$, $p=0,285$), Sözel Saldırganlık şiddet türünün ($x^2=3,263$, $p=0,196$), Öfke şiddet türünün ($x^2=2,889$, $p=0,236$) ve Düşmanlık Agresyon şiddet türünün ($x^2=2,252$, $p=0,324$) medeni duruma göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bu şiddet türlerini evli, boşanmış ve bekar katılımcı bireyler bir birlerine benzer düzeyde sergilemektedirler.

Dolaylı Saldırganlık şiddet türünün ($x^2=7,372$, $p=0,025$) sergilenme düzeylerinin medeni duruma göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Yapılan ikili karşılaştırma sonucunda anlamlı farklılığın evli ve bekar katılımcılar arasında olan anlamlı farklılıktan kaynaklandığı tespit edilmiştir. ($p=0,048$) bekar olan katılımcıların evli olanlara göre daha yüksek düzeyde dolaylı saldırganlık sergiledikleri tespit edilmiştir.

Araştırmanın On Üçüncü Sorusu: Bilinen bir rahatsızlık varlığına göre Şiddet davranışı ölçeği alt boyutları düzeylerinde anlamlı farklılık var mıdır?

Bu soruya ilişkin gerçekleştirilen analiz ve elde edilen bulgular Tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 20: Bilinen Bir Rahatsızlık Varlık Durumuna Göre Şiddet Davranışı Ölçeği Alt Boyutları Düzeylerinde Anlamlı Farklılık Olup Olmadığının Tespiti İçin Yapılan Mann Whitney U Testi

		<i>f</i>	$\bar{X}$	<i>s.s.</i>	<i>U</i>	<i>z</i>	<i>p</i>
Fiziksel	Evet	28	5,07	6,24	3560,500	-0,569	0,569
Saldırganlık	Hayır	272	5,36	5,38			
Sözel	Evet	28	9,07	3,23	2984,500	-1,895	0,058
Saldırganlık	Hayır	272	7,92	3,28			
Öfke	Evet	28	10,57	4,48	3528,500	-0,641	0,521
	Hayır	272	11,11	4,69			
Düşmanlık	Evet	28	7,68	3,68	3370,500	-1,004	0,315
Agresyon	Hayır	272	8,65	4,13			
Dolaylı	Evet	28	4,89	4,03	33650,00	-1,019	0,318
Saldırganlık	Hayır	272	5,47	3,66			

Şiddet türleri düzeylerinin Bilinen bir rahatsızlık varlık durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla Mann Whitney U testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda;

Fiziksel Saldırganlık şiddet türünün ($U = 3560,500$, $p = 0,569$), Sözel Saldırganlık şiddet türünün ($U = 2984,500$, $p = 0,058$), Öfke şiddet türünün ($U = 3528,500$, $p = 0,521$), Düşmanlık Agresyon şiddet türünün ($U = 3370,500$, $p = 0,315$), Dolaylı Saldırganlık şiddet türünün ($U = 33650,00$, $p = 0,318$) bilinen bir rahatsızlığı olan ve olmayan katılımcılarda benzer düzeyde oldukları tespit edilmiştir.

Araştırmanın On Dördüncü Sorusu: Daha önce psikiyatrik bir rahatsızlık geçirme durumuna göre Şiddet davranışı ölçeği alt boyutları düzeylerinde anlamlı farklılık var mıdır?

Bu soruya ilişkin gerçekleştirilen analiz ve elde edilen bulgular Tablo 21'de verilmiştir.

Tablo 21: Daha Önce Psikiyatrik Bir Rahatsızlık Geçirme Durumuna Göre Şiddet Davranışı Ölçeği Alt Boyutları Düzeylerinde Anlamlı Farklılık Olup Olmadığının Tespiti İçin Yapılan Mann Whitney U Testi

		<i>f</i>	$\bar{X}$	<i>s.s.</i>	<i>U</i>	<i>z</i>	<i>p</i>
Fiziksel	Evet	18	9,39	6,75	1517,000	-2,877	0,004
Saldırganlık	Hayır	282	5,08	5,27			
Sözel	Evet	18	10,00	3,05	1553,000	-2,776	0,006
Saldırganlık	Hayır	282	7,90	3,27			
Öfke	Evet	18	15,00	5,35	1368,500	-3,286	0,001
	Hayır	282	10,81	4,52			
Düşmanlık	Evet	18	10,39	4,50	1846,500	-1,944	0,052
Agresyon	Hayır	282	8,45	4,05			
Dolaylı	Evet	18	6,28	3,29	2038,500	-1,408	0,159
Saldırganlık	Hayır	282	5,37	3,71			

Şiddet türleri düzeylerinin Daha önce psikiyatrik bir rahatsızlık geçirme durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla Mann Whitney U testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda

Fiziksel Saldırganlık şiddet türünün ($U = 1517,000$, $p = 0,004$), Sözel Saldırganlık şiddet türünün ($U = 1553,000$, $p = 0,006$), Öfke şiddet türünün ($U = 1368,500$, $p = 0,001$), daha önce psikiyatrik bir rahatsızlık geçirme durumuna göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Tablo incelendiğinde daha önce psikiyatrik rahatsızlık geçiren katılımcı bireylerin bu şiddet türlerini rahatsızlık geçirmeyen bireylere göre daha yüksek düzeyde sergiledikleri tespit edilmiştir.

Düşmanlık Agresyon şiddet türünün ($U = 1846,500$, $p = 0,052$), ve Dolaylı Saldırganlık şiddet türünün ($U = 2038,500$, $p = 0,159$) daha önce psikiyatrik bir rahatsızlık geçirme durumuna göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. daha önce psikiyatrik rahatsızlık geçiren katılımcı bireyler ile rahatsızlık geçirmeyen bireyler bu şiddet türü davranışlarını bir birlerine benzer düzeyde sergiledikleri tespit edilmiştir.

SONUÇ

Şiddet eğiliminin kişilik tiyolojileri ve çocukluk çağı travmaları ile olan ilişkisinin irdelenmesi amacıyla yapılan nitel araştırmada ölçeğin güvenilirliği için Cronbach Alfa katsayısı hesaplanmış, normal dağılım sınaması Kolmogorov Smirnov testi ile yapılmıştır. Sürekli değişkenler arası ilişkiler için Spearman Korelasyon Katsayısı hesaplanmıştır. İki grup karşılaştırmalarında Mann Whitney U ikiden fazla grup karşılaştırmalarında ise Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Kruskal Wallis H testi sonrası ikili grup karşılaştırmaları için Dunn Çoklu Karşılaştırma Testi kullanılmıştır.

Çalışmadaki katılımın %71'ini kadınlar, % 29'unu erkekler oluşturmaktadır. Katılımcıların eğitim durumları irdelendiğinde %75,33'ünün üniversite mezunu, %14,33'ünün ise yüksek lisans ve üzeri eğitim düzeyine sahip oldukları tespit edilmiştir. Katılımcıların %58,67'sinin evli, %37,33'ünün ise boşanmış olduğu tespit edilmiştir. Gelir durumuna bakıldığında ise %50,67'sinin maddi durumundan memnun olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların %43,67'sinin çocuk sahibi olmadığı, %33,67'sinin 2-3 çocuk sahibi olduğu %21,67'sinin ise tek çocuk sahibi olduğu tespit edilmiştir. Ebeveynlerin eğitim durumları incelendiğinde %48,67'sinin annesinin ilkokul mezunu okuyazar olan ve olmayanların oranlarının eşit ve %12,67 olduğu tespit edilmiştir. Babalarının eğitim durumu incelendiğinde %43'ünün ilkokul mezunu olduğu, %15,67'sinin üniversite, %14,67'sinin ise lise mezunu olduğu tespit edilmiştir. Baba eğitim düzeyi okuyazar olmayanların %2,33 ve okuyazar olanların ise %9,33 olduğu tespit edilmiştir. Katılımcılar düzenli ilaç kullanımı ve psikiyatrik rahatsızlık bağlamında ele alındığında %9,33'ünün bilinen bir rahatsızlığının olduğu ve %6'sının daha önce psikiyatrik bir rahatsızlık geçirdiği ve beraberinde bu kişilerin bu rahatsızlığa bağlı olarak ilaç kullandıkları tespit edilmiştir.

Çalışmada kullanılan ölçme araçları ile elde edilen veri setinin güvenilirliği için Cronbach Alfa katsayısı hesaplanmıştır. Güvenilirlik düzeyleri incelendiğinde en düşük düzeyin 0,614 en yüksek düzeyin ise 0,893 olduğu yani güvenilirliğin orta düzeyde ve yüksek derecede güvenilir olduğu tespit edilmiştir. Buna ek olarak sürekli değişkenlerin normal dağılıp dağılmadığının sınanması için Kolmogorov Smirnov testi yapılmış ve yapılan analiz sonucunda tüm sürekli değişkenlerin normal dağılım sergilemediği tespit edilmiştir.

Araştırmanın amacına ulaşabilmesi için oluşturulan araştırma sorularına ilişkin yanıt bulabilmek için gerekli analiz ve raporlamalar yapılmıştır. Bu doğrultuda

birinci araştırma sorusu; Çocukluk çağı travma düzeyleri ile kişilik tipoloji düzeyleri arasında anlamlı ilişkinin olup olmadığıdır.

Yapılan analiz sonucunda, duygusal istismar travma düzeyi ile yumuşak başlılık kişilik tipoloji düzeyi ve sorumluluk kişilik tipoloji düzeyi arasında ters yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilirken, dağınıklık, yeniliğe kapalılık ve duygusal dengesizlik kişilik tipoloji düzeyi ile arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Duygusal istismar düzeyi arttıkça yumuşak başlılığın azaldığı ve sorumluluk kişilik özelliği düzeyi azaldıkça da dağınıklık, yeniliğe kapalılık ve duygusal dengesizlik düzeyinin arttığı tespit edilmiştir.

Fiziksel İstismar travma düzeyi ile yumuşak başlılık kişilik tipoloji düzeyi ve sorumluluk kişilik tipoloji düzeyi arasında ters yönlü anlamlı ilişki olduğu saptanırken, düşmanlık kişilik tipoloji düzeyi, dağınıklık kişilik tipoloji düzeyi ve yeniliğe kapalılık arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bireyin uğramış olduğu fiziksel istismar düzeyi arttıkça yumuşak başlılık kişilik ve sorumluluk kişilik özelliği düzeyinin azaldığı, dağınıklık, yeniliğe kapalılık ve düşmanlık kişilik özellikleri düzeyinin arttığı tespit edilmiştir.

Fiziksel ihmal travma düzeyi ile dışadönüklük kişilik özelliği, yumuşak başlılık kişilik tipoloji düzeyi, sorumluluk kişilik tipoloji düzeyi ve gelişime açıklık kişilik tipoloji düzeyi arasındaki ilişkinin ters yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Fiziksel ihmal travma düzeyi ile düşmanlık kişilik tipoloji düzeyi, dağınıklık ve yeniliğe kapalılık kişilik tipoloji düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu saptanırken. Fiziksel ihmal travma düzeyi arttıkça bireyin dışadönüklüğü, yumuşak başlılığı ve sorumluluk düzeyi azalmakta, fiziksel ihmal düzeyi arttıkça düşmanlık, yeniliğe kapalılık ve dağınıklık kişilik özellikleri düzeyleri artmaktadır.

Duygusal ihmal travma düzeyi ile dışadönüklük, sorumluluk, gelişime açıklık ve yumuşak başlılık arasında ters yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Duygusal ihmal travma düzeyi ile düşmanlık, içedönüklük, dağınıklık ve yeniliğe kapalılık arasında pozitif yönlü ilişki tespit edilmiştir. Duygusal ihmal travma düzeyi arttıkça bireyin dışadönük olma durumu, yumuşak başlılığı, sorumluluk ve gelişime açık olma yönünün büyük ölçüde azaldığı tespit edilmiştir. Buna karşın duygusal ihmal travma düzeyi arttıkça düşmanlık, içe dönüklük, yeniliğe kapalılık ve dağınıklık kişilik özelliklerinin arttığı tespit edilmiştir.

Cinsel istismar travma düzeyi ile yumuşak başlılık ve sorumluluk kişilik tipoloji düzeyleri arasında ters yönlü anlamlı ilişki olduğu saptanırken, düşmanlık kişilik tipoloji düzeyi ve dağınıklık arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu saptanırken. Cinsel istismar düzeyi arttıkça bireyde yumuşak başlılık kişilik ve

sorumluluk kişilik özellik düzeyinin büyük ölçüde azaldığı, dağınıklık ve düşmanlık kişilik özellikleri düzeyinin ise arttığı tespit edilmiştir.

Toplam İstismar travma düzeyi ile dışadönüklük, yumuşak başlılık, gelişime açıklık ve sorumluluk arasında ters yönlü anlamlı bir ilişkinin bulunduğu tespit edilmiştir. Toplam İstismar travma düzeyi ile düşmanlık, içedönüklük, dağınıklık ve yeniliğe kapalılık arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Toplam istismar travma düzeyi arttıkça dışadönüklük, yumuşak başlılık, sorumluluk ve gelişime açıklık kişilik özellik düzeylerinin azaldığı tespit edilmiştir. Duygusal ihmâl travma düzeyi arttıkça düşmanlık, içe dönüklük yeniliğe kapalılık ve dağınıklık kişilik özelliklerinin arttığı tespit edilmiştir.

Yapılan çalışma çocukluk çağı travması arttıkça sosyal ilişkilerde bireyin doyumunun azaldığı gözlenmektedir.

Araştırmanın ikinci sorusu; Kişilik tipoloji düzeyleri ile şiddet davranışı düzeyleri arasında anlamlı ilişkinin olup olmadığının araştırılması üzerinedir.

Yapılan analiz sonucunda dışadönüklük kişilik yapısı düzeyi ile düşmanlık şiddet davranış türü ve dolaylı saldırganlık şiddet davranış türü arasında ters yönlü ilişki olduğu tespit edilmiştir.

İçedönüklük kişilik yapısı düzeyi ile fiziksel saldırganlık, öfke saldırganlık, düşmanlık ve dolaylı saldırganlık şiddet davranış türleri arasında anlamlı pozitif yönlü ilişki olduğu tespit edilmiştir. İçedönüklük kişilik davranış düzeyi arttıkça fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve dolaylı saldırganlık şiddet davranış düzeylerinin arttığı saptanmıştır.

Yumuşak başlılık kişilik yapısı düzeyi ile fiziksel saldırganlık davranış türü, düşmanlık şiddet davranış türü ve dolaylı saldırganlık şiddet davranış türü arasında ters yönlü ilişki olduğu saptanmıştır. Yumuşak başlılık kişilik davranış düzeyi arttıkça fiziksel saldırganlık, düşmanlık ve dolaylı saldırganlık şiddet davranış düzeylerinin azaldığı saptanmıştır.

Düşmanlık kişilik yapısı düzeyi ile fiziksel saldırganlık davranış türü, düşmanlık şiddet davranış türü arasında, anlamlı pozitif yönlü ilişki olduğu saptanmıştır. Düşmanlık kişilik davranış düzeyi arttıkça fiziksel saldırganlık ve dolaylı saldırganlık şiddet davranış düzeylerinin arttığı saptanmıştır.

Sorumluluk kişilik yapısı düzeyi ile fiziksel saldırganlık davranış türü, öfke saldırganlık davranış türü, düşmanlık şiddet davranış türü ve dolaylı saldırganlık şiddet davranış türü arasında anlamlı ters yönlü ilişki olduğu saptanmıştır. Sorumluluk kişilik davranış düzeyi arttıkça fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve dolaylı saldırganlık şiddet davranış düzeylerinin azaldığı saptanmıştır.

Dağınıklık kişilik yapısı düzeyi ile fiziksel saldırganlık davranış türü, sözel saldırganlık davranış türü, öfke saldırganlık davranış türü, düşmanlık şiddet davranış türü ve dolaylı saldırganlık şiddet davranışı türü arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu saptanmıştır. Bireyde dağınıklık kişilik davranış düzeyi arttıkça fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve dolaylı saldırganlık şiddet davranışı düzeylerinin arttığı saptanmıştır.

Duygusal Dengesizlik kişilik yapısı düzeyi ile fiziksel saldırganlık davranış türü, sözel saldırganlık davranış türü, öfke saldırganlık davranış türü, düşmanlık şiddet davranış türü ve dolaylı saldırganlık şiddet davranışı türü arasında anlamlı pozitif yönlü ilişki olduğu saptanmıştır. Duygusal dengesizlik kişilik davranış düzeyi arttıkça fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve dolaylı saldırganlık şiddet davranışı düzeylerinin arttığı tespit edilmiştir.

Yeniliğe kapalılıkla, fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık ve düşmanlık arasında pozitif yönlü, anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yeniliğe kapalılık kişilik özelliği arttığında fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık ve düşmanlık saldırganlık davranışı türleri artmaktadır.

Araştırmanın üçüncü sorusu; Çocukluk çağı travma düzeyleri ile şiddet davranışı tipi düzeyleri arasında ilişkinin araştırılması üzerine yapılandırılmıştır. Bu bağlamda şu sonuçlara ulaşılmıştır.

Duygusal İstismar travma düzeyi ile fiziksel saldırganlık kişilik tipi düzeyi, sözel saldırganlık kişilik tipi düzeyi, öfke kişilik tipi düzeyi, düşmanlık agresyon kişilik tipi düzeyi ve dolaylı saldırganlık kişilik tipi düzeyi arasında anlamlı pozitif yönlü ilişki olduğu saptanmıştır. Duygusal istismar travma düzeyi arttıkça fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, öfke, düşmanlık agresyon, dolaylı saldırganlık şiddet türleri düzeylerinin pozitif korelasyon sağlayarak arttığı tespit edilmiştir.

Fiziksel istismar travma düzeyi ile fiziksel saldırganlık kişilik tipi düzeyi, sözel saldırganlık kişilik tipi düzeyi, öfke kişilik tipi düzeyi arasında, düşmanlık agresyon kişilik tipi düzeyi ve dolaylı saldırganlık kişilik tipi düzeyi arasında anlamlı pozitif yönlü ilişki olduğu saptanmıştır. Fiziksel İstismar travma düzeyi arttıkça bireyin fiziksel saldırganlığı, sözel saldırganlığı, öfke durumu, düşmanlık agresyon ve dolaylı saldırganlık şiddet türleri düzeylerinin arttığı tespit edilmiştir.

Fiziksel ihmal travma düzeyi ile fiziksel saldırganlık kişilik tipi düzeyi, sözel saldırganlık kişilik tipi düzeyi, öfke kişilik tipi düzeyi ve düşmanlık agresyon kişilik tipi düzeyi arasında anlamlı pozitif yönlü ilişki olduğu tespit edilmiştir. Fiziksel ihmal travma düzeyi arttıkça fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, öfke ve düşmanlık agresyon şiddet türleri düzeylerinin arttığı tespit edilmiştir.

Duygusal ihmal travma düzeyi ile fiziksel saldırganlık kişilik tipi düzeyi, öfke kişilik tipi düzeyi ve düşmanlık agresyon kişilik tipi düzeyi arasında anlamlı pozitif yönlü ilişki olduğu saptanmıştır. Duygusal travma düzeyi arttıkça fiziksel saldırganlık, öfke ve düşmanlık agresyon şiddet türleri düzeylerinin arttığı saptanmıştır.

Cinsel İstismar travma düzeyi ile fiziksel saldırganlık kişilik tipi düzeyi, düşmanlık agresyon kişilik tipi düzeyi ve dolaylı saldırganlık kişilik tipi düzeyi arasında anlamlı pozitif yönlü ilişki olduğu tespit edilmiştir. Cinsel istismar travma düzeyi arttıkça fiziksel saldırganlık, düşmanlık agresyon, dolaylı saldırganlık şiddet türleri düzeylerinin arttığı belirlenmiştir.

Toplam İstismar travma düzeyi ile fiziksel saldırganlık kişilik tipi düzeyi, sözel saldırganlık kişilik tipi düzeyi, öfke kişilik tipi düzeyi, düşmanlık agresyon kişilik tipi düzeyi ve dolaylı saldırganlık kişilik tipi düzeyi arasında anlamlı pozitif yönlü ilişki olduğu saptanmıştır. Toplam istismar travma düzeyi arttıkça fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, öfke, düşmanlık agresyon ve dolaylı saldırganlık şiddet türleri düzeylerinin de arttığı tespit edilmiştir.

Araştırmanın dördüncü sorusu; Demografik özelliklere göre şiddet davranışı ölçeği alt boyutlarında farklılık olup olmadığına yöneliktir. Araştırmanın beşinci sorusu ise; Yaşa göre şiddet davranışı ölçeği alt boyutları düzeylerinde anlamlı farklılık olup olmadığına yöneltilir.

Şiddet türleri düzeylerinin yaş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla Kuruskall Wallis H testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda fiziksel saldırganlık şiddet türünün sözel saldırganlık şiddet türünün ve düşmanlık agresyon şiddet türünün yaş değişkenine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Bu şiddet türleri düzeyleri farklı yaş gurubunda olan katılımcı bireyler için birbirine benzer düzeydedir. Öfke şiddet türünün ve dolaylı saldırganlık şiddet türünün yaş değişkenine göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Farklılıkların hangi yaş gurupları arasında olan farklılıktan kaynaklandığını tespit etmek amacıyla yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda, öfke şiddet boyutunda 50 yaş ve üzeri olanların ortalamalarının 20-29 yaş ve 30-39 yaş arası olan katılımcılara göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın altıncı sorusu eğitim durumuna ilişkindir. Bu soru; Eğitim durumuna göre şiddet davranışı ölçeği alt boyutları düzeylerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığına yöneliktir.

Şiddet türleri düzeylerinin eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla Kuruskall Wallis H testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda fiziksel saldırganlık şiddet türünün, sözel saldırganlık şiddet türünün, öfke şiddet türünün, düşmanlık agresyon şiddet türünün ve dolaylı saldırganlık şiddet türünün

eğitim durumu düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Eğitim durumu farklı olan katılımcı bireylerin şiddet türü düzeyleri birbirine benzer olduğu tespit edilmiştir.

Devam eden kısımda araştırmanın yedinci sorusu gelmektedir. Anne eğitim durumuna göre şiddet davranışı leği alt boyutları düzeylerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığı irdelenmiştir.

şiddet türleri düzeylerinin anne eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla Kuruskall Wallis H testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda fiziksel saldırganlık şiddet türünün, sözel saldırganlık şiddet türünün, öfke şiddet türünün, düşmanlık agresyon şiddet türünün ve dolaylı saldırganlık şiddet türünün eğitim durumu düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Eğitim durumu farklı olan katılımcı bireylerin şiddet türü düzeyleri birbirine benzerdir. Yaşanan farklılıklar yaşanan şiddet türlerine etki göstermemektedir. Bir başka ifadeyle annesinin eğitim düzeyi katılımcının şiddet düzeyine etki etmemektedir.

Araştırmanın sekizinci sorusunda babanın eğitim durumu üzerinde durulmuştur. Bu soru; Baba eğitim durumuna göre şiddet davranışı leği alt boyutları düzeylerinde anlamlı farklılık olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

şiddet türleri düzeylerinin baba eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla Kuruskall Wallis H testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda düşmanlık agresyon şiddet türünün babanın almış olduğu eğitim düzeyine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Fiziksel saldırganlık şiddet türünün, sözel saldırganlık şiddet türünün, öfke şiddet türünün ve dolaylı saldırganlık şiddet türünün eğitim durumu düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Farklılıkların hangi yaş gurupları arasında olan farklılıktan kaynaklandığını tespit etmek amacıyla yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda, fiziksel saldırganlık şiddet türünün, sözel saldırganlık şiddet türünün ve öfke şiddet türünün baba eğitim durumuna göre Kruskall Wallis H testi sonucuna göre anlamlı farklılık göstermesine karşın ikili karşılaştırmalar sonucunda her hangi bir ikili grup karşılaştırmasında farklılık tespit edilememiştir. İgili karşılaştırmalarda anlamlı farklılığın olmaması istatistiksel olarak ikili karşılaştırmalar sonucunda yapılan ve ölçüm keskinliğini sağlamak amacıyla yapılan düzeltmeler sonucunda oluşabilecek bir durumdur. Bu nedenle bu şiddet davranışı düzeylerinde baba eğitim durumuna göre anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiş olur. Dolaylı saldırganlık şiddet türünde ise yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda babası lise mezunu olan katılımcı bireylerin babası ilkokul mezunu ve babası niversite mezunu olan katılımcı bireylere göre daha yüksek bir ortalamaya sahip oldukları tespit edilmiştir. Babası lise mezunu olan

bireylerin dolaylı şiddet davranış düzeyleri babası ilkokul ve üniversite mezunu olan bireylere göre daha yüksek bir şekilde dolaylı saldırganlık davranış düzeyine sahip oldukları da ifade edilebilir.

Gerçekleştirdiğimiz çalışmada anne ve babalarının eğitim düzeyleri ile bireylerin fiziksel ihmal ve istismara uğrama oranları arasında ciddi derecede ilintili bir ilişki olduğu saptanmıştır. Annesi veya babası okuma yazma bilmeyen bireylerin diğer bireylere oranla fiziksel ihmale maruz kaldığı görülmüştür.

Araştırmanın dokuzuncu sorusu; Maddi gelirden memnun olma durumuna göre şiddet davranışı ölçeği alt boyutları düzeylerinde anlamlı farklılık olup olmadığını tespit etmeye yönelik olarak yöneltilmiştir.

Şiddet türleri düzeylerinin maddi gelirden memnun olma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını, bu durumu etkileyip etkilemediğini tespit etmek amacıyla Mann Whitney U testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda fiziksel saldırganlık şiddet türünün, öfke şiddet türünün ve dolaylı saldırganlık şiddet türünün maddi durumdan memnun olma durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Memnun olan yada memnun olmayan bireylerin bu şiddet türlerini aynı düzeyde sergiledikleri tespit edilmiştir. Düşmanlık agresyon şiddet türünün ve sözel saldırganlık şiddet türlerinde ise maddi gelir düzeyinden memnun olmayanların daha yüksek düzeyde bu şiddet davranışını sergiledikleri tespit edilmiştir.

Araştırmada yöneltilen onuncu soruda; Çocuk sayısına göre şiddet davranışı ölçeği alt boyutları düzeylerinde anlamlı farklılık olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Şiddet türleri düzeylerinin çocuk sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla Kuruskall Wallis H testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda fiziksel saldırganlık şiddet türünün, sözel saldırganlık şiddet türünün, öfke şiddet türünün ve düşmanlık agresyon şiddet türünün çocuk sayısına göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Farklı çocuk sayısına sahip olanların bu şiddet türü davranış düzeyleri bir birine bezerdir. Dolaylı Saldırganlık şiddet türünün çocuk sayısına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilse de burada p değerinin anlamsızlık sınırına çok yakın bir noktada bulunması ve yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda gruplar arasında anlamlı farklılık olmadığı tespit edildiği için dolaylı saldırganlık şiddet türünün çocuk sayısına göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiş olur.

Araştırmanın on birinci sorusu; Cinsiyet değişkenine göre şiddet davranışı ölçeği alt boyutları düzeylerinde anlamlı farklılık olup olmadığı öğrenilmeye çalışılmıştır.

Burada şiddet türleri düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla Mann Whitney U testi yapılmıştır. Yapılan

analiz sonucunda öfke şiddet türünün ve dolaylı saldırganlık şiddet türünün cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği kadın ve erkeklerin öfke ve dolaylı saldırganlık şiddet türü davranışları sergileme düzeylerinin benzer olduğu tespit edilmiştir. Fiziksel saldırganlık şiddet türünün, sözel saldırganlık şiddet türünün ve düşmanlık agresyon şiddet türünün cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Fiziksel saldırganlık şiddet türünün, sözel saldırganlık şiddet türünün ve düşmanlık agresyon şiddet türünün sergilenme düzeyleri incelendiğinde erkeklerin kadınlara göre bu şiddet davranışı türlerini daha yüksek düzeyde sergiledikleri tespit edilmiştir.

Araştırmanın on ikinci sorusu; Medeni durum değişkenine göre şiddet davranışı ölçeği alt boyutları düzeylerinde anlamlı farklılık olup olmadığı öğrenilmeye çalışılmıştır.

Şiddet türleri düzeylerinin eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla Kuruskall Wallis H testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda fiziksel saldırganlık şiddet türünün, sözel saldırganlık şiddet türünün, öfke şiddet türünün ve düşmanlık agresyon şiddet türünün medeni duruma göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bu şiddet türlerini evli, boşanmış ve bekar katılımcı bireyler bir birlerine benzer düzeyde sergilemektedirler. Dolaylı saldırganlık şiddet türünün sergilenme düzeylerinin medeni duruma göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Yapılan ikili karşılaştırma sonucunda anlamlı farklılığın evli ve bekar katılımcılar arasında olan anlamlı farklılıktan kaynaklandığı tespit edilmiştir. Bekar olan katılımcıların evli olanlara göre daha yüksek düzeyde dolaylı saldırganlık sergiledikleri saptanmıştır.

Araştırmanın on üçüncü sorusunda; Bilinen bir rahatsızlık varlığına göre Şiddet davranışı ölçeği alt boyutları düzeylerinde anlamlı farklılık olup olmadığı öğrenilmeye çalışılmıştır.

Şiddet türleri düzeylerinin bilinen bir rahatsızlık varlık durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla Mann Whitney U testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda fiziksel saldırganlık şiddet türünün, sözel saldırganlık şiddet türünün, öfke şiddet türünün, düşmanlık agresyon şiddet türünün ve dolaylı saldırganlık şiddet türünün bilinen bir rahatsızlığı olan ve olmayan katılımcılarda benzer düzeyde oldukları tespit edilmiştir yani bireyin sağlık durumunun bu hususta etkili olmadığı sonucunu ortaya koymuştur.

Araştırmanın on dördüncü sorusu; Daha önce psikiyatrik bir rahatsızlık geçirme durumuna göre şiddet davranışı ölçeği alt boyutları düzeylerinde anlamlı farklılık olup olmadığı öğrenilmeye çalışılmış ve yapılan analizde bu sorunun cevabı aranmıştır.

Şiddet türleri düzeylerinin daha önce psikiyatrik bir rahatsızlık geçirme durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla Mann Whitney U testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda fiziksel saldırganlık şiddet türünün, sözel saldırganlık şiddet türünün ve öfke şiddet türünün daha önce psikiyatrik bir rahatsızlık geçirme durumuna göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Burada daha önce psikiyatrik rahatsızlık geçiren katılımcı bireylerin bu şiddet türlerini rahatsızlık geçirmeyen bireylere göre daha yüksek düzeyde sergiledikleri tespit edilmiştir. Düşmanlık agresyon şiddet türünün ve dolaylı saldırganlık şiddet türünün daha önce psikiyatrik bir rahatsızlık geçirme durumuna göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Daha önce psikiyatrik rahatsızlık geçiren katılımcı bireyler ile rahatsızlık geçirmeyen bireyler bu şiddet türü davranışlarının birbirlerine benzer düzeyde gerçekleştiği tespit edilmiştir.

TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Şiddet eğiliminin kişilik tipleri ve çocukluk çağı travmaları ile olan ilişkisinin irdelenmesi maksadıyla yapılan araştırmada katılımın %71'ini kadınlar, % 29'unu erkekler oluşturmaktadır. Araştırmanın amacına ulaşabilmesi için araştırma soruları oluşturulmuştur. Bu doğrultuda gerçekleştirilen çalışmada ilk olarak duygusal istismara uğrayan bireylerin yumuşak başlılık ve sorumluluk alabilen bireyler olmadığı ancak bu bireylerin dağınık, yeniliğe oldukça kapalı ve sürekli olarak duygusal dengesizlikler yaşayan ve kendini suçlu hisseden bireyler olduğu ortaya konulmuştur. Fiziksel travma yaşayan bireylerin de aynı şekilde yumuşak başlı olmadığı, sorumluluk almaktan hoşlanmadığı ancak aynı şekilde onların da dağınık, yeniliğe kapalı ve düşmanlık kişilik özelliklerini içinde barındırdığı ortaya konulmuştur. Cinsel istismar travma düzeyi incelendiğinde cinsel istismara uğrayan bireylerin yumuşak başlı olmadığı ve sorumluluk almaktan hoşlanmadığı ortaya konulmuştur. Buna karşın düşmanlık, dağınıklık niteliklerini kişilikleri içinde barındırdıkları ortaya konulmuştur.

Literatürde çocukluk çağı travmalarının kişilik üzerine olan etkilerini irdeleyen pek çok çalışma bulunmaktadır. Kleiner ve Marshall tarafından yapılan çalışmada kişilik özellikleri yapılandırılmış görüşme formu kullanarak irdelenmiştir. Bu çalışmada "bağımlılık" üzerine eğilmiş ve kişilik ile ilgili pek çok veri elde edilmiştir. Çocukluk çağı travması yaşayan bireylerin kendilerini fazlaca sosyal kaygılı olduğu, içe dönük olduğu ve aynı zamanda olumsuz değerlendirmelerden, eleştiriden korkan bireyler olarak tanımladıkları tespit edilmiştir. Bu bireylerin ayrıca öfke ve eleştiri ile başa çıkmakta zorlandıkları tespit edilmiştir. Birçok bireyin kendinde yetersizlik ve suçluluk duygusu hissettiği belirtilmiştir. Öfke bu bireyler için rahatsız edici ve öne çıkan bir duygu olarak belirtilmiştir⁹⁸. Elde edilen bulgular bizim çalışmamızı ve elde edilen bulguları destekler niteliktedir.

Littauer'un 2007 yılında yapmış olduğu çalışmada gruplandırma kişilik tiplerini karmaşık ve detay gerektiren analizlere gerek kalmadan, bedensel hareket ve tavırlarla inceleme boyutunda yapılandırılmaya çalışılmıştır. İnsanın iç ve dış yönünü yansıtan kişilik kavramı ve kişilik tiplerinin günlük yaşantımıza yansımaları boyutunda ele alınmaya çalışılmıştır. Kişiliğin geçmiş yaşantılarımızın ürünü olduğunu dile getirmiştir⁹⁹.

Yöyen' in gerçekleştirdiği çalışmada çocukluk çağı travması ile yalnızlık ilişkisine dair korelasyon analizi yapılmış ve istismar ile sosyal ilişkilerde doyum

⁹⁸ Kleiner L, Marshall WL: "A model of panic and agoraphobic developmen"t. *Acta Psychiatr Scand* 76:87-95, 1987

⁹⁹Florence Littauer, *Kişiliğinizi tanıyın, Personality Puls*. Sistem Yayıncılık, s.53-111, 2007.

arasındaki ilişki irdelenmiştir. Çocukluk çağı travması ile sosyal ilişkilerinde doyum arasında ters yönde; duygusal istismar ile sosyal ilişkilerinde doyum arasında ters yönde; fiziksel istismar ile sosyal ilişkilerinde doyum arasında ters yönde; fiziksel ihmal ile sosyal ilişkilerinde doyum arasında ters yönde; duygusal ihmal ile sosyal ilişkilerinde doyum arasında ters yönde anlamlı ilişki bulunmuştur¹⁰⁰.

Gerçekleştirmiş olduğumuz analiz sonucunda dışadönük olan bireylerin düşmanlık şiddet davranış türü ve dolaylı saldırganlık davranışı türüne çok daha az eğilim gösterdiğini ortaya koymaktadır. Buna karşın içedönüklük kişilik yapısına sahip olan bireylerin ise fiziksel saldırganlık, öfke saldırganlık, düşmanlık ve dolaylı saldırganlık şiddet davranışını göstermeye daha eğilimli olduğu ortaya konulmuştur. Yumuşak başlı kişilik yapısına sahip olan bireylerin ise fiziksel saldırganlık, düşmanlık ve dolaylı saldırganlık şiddet davranışlarını sergilemeye eğilimli olmadıklarını ortaya koymuştur. Düşmanlık kişilik yapısı ile fiziksel saldırganlık ve düşmanlık arasında pozitif yönlü ilişki olduğu tespit edilmiştir. Sorumluluk kişilik yapısına sahip olan bireylerin ise fiziksel saldırganlık, öfke saldırganlık, düşmanlık şiddet davranış türü ve dolaylı saldırganlık davranışlarını sergilemeye eğilimli olmadığı ortaya konulmuştur. Sorumluluk kişilik yapısına sahip bireylerin bu anlamda fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve dolaylı saldırganlık şiddet davranışlarını sergilemedikleri ortaya konulmuştur. Dağınıklık kişilik yapısına sahip olan bireylerin bu anlamda fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, öfke saldırganlık, düşmanlık şiddet davranış türü ve dolaylı saldırganlık şiddet davranışı türü arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bireyde dağınıklık kişilik davranış düzeyi arttıkça fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve dolaylı saldırganlık şiddet davranışı düzeylerinin arttığı saptanmıştır.

Bireyin kişilik yapısı ve sergilemiş olduğu şiddet davranışlarına eğilmiş olan pek çok bilim insanı bulunmakta ve literatürde buna dair araştırmalar yer almaktadır. Sperry ve arkadaşlarının çalışmasında çocukluk çağı travmatik yaşantılarına sahip bireylerin sosyal destek sistemlerinin ve var olan sosyal ilişkilerinin düşük olduğu, saldırgan davranış ve öfke düşmanlık gibi davranışlar sergilemeye daha çok yönelim gösterdiği ve bu durumun bunun yalnızlıkta önemli bir faktör olduğu ifade edilmektedir¹⁰¹. Travmatik geçmişin bireyin davranışlarına ve ilerleyen dönemlerdeki sosyal yaşantısına olan etkisi vurgulanmıştır.

Ertürk'ün gerçekleştirdiği çalışmada da tıpkı bu çalışmada elde edildiği gibi çocukluk çağında bireyin maruz kaldığı travmatik olaylar ile tutarlı olmayan aile

¹⁰⁰ Elif Güneri Yöyen, "Childhood Trauma and Self-Respect as a Predictor of Loneliness", www.stracademy.org/jocress, (Erişim tarihi: 12.12.2016), 6(2), s.70

¹⁰¹ Sperry, D. M. ve Widow, C. S., "Child abuse and neglect, social support, and psychopathology in adulthood: A prospective investigation", *Childhood Abuse & Neglect*, 2013, 37, s.415–425.

ilişkilerinin arttığı; psikoz riski ve şiddet davranışları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur¹⁰².

Gerçekleştirdiğimiz çalışmada yapılan analiz sonucunda fiziksel ve sözel saldırganlığın, düşmanlığın yaş değişkenine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Bu şiddet türleri düzeyleri farklı yaş gurubunda olan katılımcı bireyler için birbirine benzer düzeydedir. Ancak öfke şiddet türünün ve dolaylı saldırganlık şiddet türünün yaş değişkenine göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Farklılıkların hangi yaş gurupları arasında olan farklılıktan kaynaklandığını tespit etmek amacıyla yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda, öfke şiddet boyutunda 50 yaş ve üzeri olanların ortalamalarının 20-29 yaş ve 30-39 yaş arası olan katılımcılara göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Çocukluk çağı travmasının yaşanmış olduğu yaşa dikkat çeken Bulut ise; travmanın yaşanmış olduğu yaşa göre etkilerinin farklı olduğunu uzun dönem etkilerinde travmanın yaşı ne olursa olsun özellikle küçük yaştaki bireylerin bu durum karşısında çok fazla izole oldukları, içine kapandıkları, arkadaşsız kaldıkları ve sosyal katılımlarının çok azaldığı; daha büyük yaştaki çocuk ve ergenlerde diğer birçok psikolojik ve sosyal sorunla birlikte benlik sorunları ve kendine saygı duymama gibi etkileri beraberinde getirdiğini rapor eden çalışma bulguları mevcuttur¹⁰³.

Şiddet türleri düzeylerinin eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla Kuruskall Wallis H testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, öfke şiddet türünün, düşmanlık agresyon şiddet türünün ve dolaylı saldırganlığın eğitim durumu düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Eğitim durumu farklı olan katılımcı bireylerin şiddet türü düzeyleri birbirine benzer olduğu tespit edilmiştir. Yani bu durumun şaşırtıcı bir şekilde eğitim düzeyleri ile ilişkili olmadığı ortaya konulmuştur. Literatürde bu konuya dair Özgül Çınar'ın yapmış olduğu analiz örnek gösterilebilir. Çınar yapmış olduğu analiz sonucunda bizim elde etmiş olduğumuzdan farklı sonuçlar elde etmiştir. Çınar, 2010 yılında gerçekleştirmiş olduğu çalışmada erkek alkol/madde bağımlılarında çocukluk çağı travmasının öfke, agresyon ve dürtüsellikle ilişkisini araştırmış ve bu bağlamda gerçekleştirdiği analizde iki grup kullanmıştır. İki grup eğitim durumu açısından karşılaştırıldığında ise; çocukluk çağı kötüye kullanım ya da ihmali olan grubun eğitim seviyesinin çok daha düşük olduğunu ancak buna karşın aradaki farkın sayısal olarak anlamlı olmadığı saptandı. Eğitim süreleri

---

¹⁰² Ali Ahmet Ertürk, Çocukluk Çağı Travmaları, Travma Sonrası Stres Bozukluğu, Depresyon ve Dissosiyatif Yaşantıların Şizofreninin Klinik Özellikleri Üzerindeki Etkileri, Gazi Üniversitesi, 2014, Ankara, **(Uzmanlık Tezi)**.

¹⁰³ Sefa Bulut, "Çocuk Cinsel İstismarı Hakkında Bir Derleme", *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2007, 3 (28), s.146.

karşılaştırıldığında; çocukluk çağı kötüye kullanım ya da ihmali olan grubun eğitim süresinin, diğer grubun eğitim süresine göre daha kısa olduğu saptandı ve aradaki farkı istatistiksel olarak anlamlı bulmuştur¹⁰⁴. Buna uyumlu olarak Evren ve arkadaşlarının yapmış olduğu çalışmada, çocukluk çağı kötüye kullanımı veya ihmali olan grupta eğitim düzeyinin daha düşük olduğu görülmüştür. Yani eğitim düzeyi arttıkça travma düzeyinin azaldığı saptanmıştır¹⁰⁵.

Yapılan araştırmalar ve bu konuya dair gerçekleştirilen çalışmalara göre ebeveynin yaşının çok genç olması, herhangi bir işte çalışmıyor olması, ekonomik açıdan yaşanan sorunlar, aile içi iletişim kopukluğu, alkol- madde kullanımı, çocuk sayısının fazla olması, ebeveynler ve/veya ebeveynin eğitimsizliği gibi unsurların aile içerisinde çocuğun istismar ve ihmale maruz kalmasını artırıcı unsurlar olduğunu ifade edilmektedir¹⁰⁶. Bizim gerçekleştirdiğimiz çalışmada anne ve babalarının eğitim düzeyleri ile bireylerin fiziksel ihmal ve istismara uğrama oranları arasında ciddi derecede ilintili bir ilişki olduğu saptanmıştır. Annesi veya babası okuma yazma bilmeyen bireylerin diğer bireylere oranla fiziksel ihmale maruz kaldığı görülmüştür.

Yapılan analiz sonucunda fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık ve öfke şiddet türünün daha önce psikiyatrik bir rahatsızlık geçirme durumuna göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Burada daha önce psikiyatrik rahatsızlık geçiren katılımcı bireylerin bu şiddet türlerini rahatsızlık geçirmeyen bireylere göre daha yüksek düzeyde şiddet davranışları sergiledikleri tespit edilmiştir. Düşmanlık agresyon şiddet türünün ve dolaylı saldırganlık şiddet türünün daha önce psikiyatrik bir rahatsızlık geçirme durumuna göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Daha önce psikiyatrik rahatsızlık geçiren katılımcı bireyler ile rahatsızlık geçirmeyen bireyler bu şiddet türü davranışlarının birbirlerine benzer düzeyde gerçekleştiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda şiddet davranışları ve psikolojik rahatsızlık arasında ilişki kurulurken şiddet davranışları ile çocukluk çağı travmaları arasında kurulan ilişki de unutulmamalıdır. Literatürde çocukluk çağı travmaları ve psikolojik rahatsızlıklar üzerine odaklanan pek çok çalışma yer almaktadır. Çalışmaların çoğunda psikolojik rahatsızlıklar ile çocukluk çağı travmaları arasında anlamlı ilişkinin bulunduğu tespit edilmiştir.

Töng'e'nin 2011 yılında gerçekleştirmiş olduğu çalışma, çocukluk çağı travmalarının yaşam boyu depresyon oluşumu açısından çok büyük risk faktörü

---

¹⁰⁴Çınar, a.g.e., s.56.

¹⁰⁵Cüneyt Evren, Sevil Kural, Duran Cakmak, "Clinical Correlates of Childhood Abuse Andneglect in Substance Dependents", **Addictive Behaviors**, 2006, 31, 475-485

¹⁰⁶Ufuk Beyazova, Figen Şahin, "Çocuğun Şiddetten Korunma Hakkı", **Milli Eğitim Dergisi**, 2001, 3:151.

oluşturduğunu ifade edilmektedir. Depresyon ve çocukluk çağı travmaları arasındaki anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki bulunduğu tespit edilmiştir. Çocukluk çağı travmaları içerisinde özellikle duygusal ihmal depresyon ile ilişkili bulunmuştur¹⁰⁷.

Öneriler: Araştırma İstanbul ilindeki sınıf öğretmenleri ile yapılmıştır. Bundan sonraki çalışmalarda başka meslekler ile çocukluk çağı travması ve kişilik tipolojisinin şiddet davranışı arasındaki ilişki üzerine çalışmalar yapılması söz konusu fenomenlerin derinlemesine anlaşılmasında katkı sağlayabilir.

Araştırmanın örneklemi 300 kişilik katılım ile yapılmıştır. Daha çok kişi katılımı ile tekrar yapılabilir.

Araştırma İstanbul ili ile sınırlıdır. Tüm Türkiye’de çalışmalar yapılması bilime katkı sağlayabilir.

---

¹⁰⁷Demirer,a.g.e.,s.82

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

BURGER Jerry, Kişilik-Psikoloji Biliminin İnsan Doğasına Dair Söyledikleri, Çev. İnan Deniz Erguvan Sarioğlu, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2006.

CÜCELOĞLU Doğan, İnsan ve Davranışı, 27. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2013.

EKŞİ Halil, Çocuk ve Ergende Şiddet, 1. Basım, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2010.

EREN Erol, Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi, 13. Baskı, Beta Basım Yayın, İstanbul, 2015.

GÜNERİ Elif, Akıl Hastaları ve Şiddet: Şiddetim İnsanlığımdan, Deliliğimden Değil!, İstanbul Gelişim Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2016.

MİTCHELL Juliet, Kardeşler-Cinsellik ve Şiddet, Çev. Billur Yılmazyigit, Pınar Padar, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2012.

POLAT Oğuz, Çocuk ve Şiddet, 1. Baskı, Der Yayınevi, İstanbul, 2001.

POLAT Oğuz, Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2007.

KARASAR Niyazi, Bilimsel Araştırma Yöntemi, Nobel Kitap Evi, Ankara, 2014.

KINCAL Remzi, Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Nobel Kitap Evi, Ankara, 2014.

KULAKSIZOĞLU Adnan, Ergenlik Psikolojisi. 2. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2005.

TINAZ Pınar, İşyerinde Psikolojik Taciz, 3. Baskı, Beta Basım A.Ş., İstanbul, 2008.

YAZGAN İNANÇ Banu, ERCÜMENT YERLİKAYA Esef, Kişilik kuramları (2. Baskı), Pegem Akademi, İstanbul, 2013.

YÖRÜKOĞLU Atalay, Değişen Toplumda Aile ve Çocuk, 6.Basım, Özgür Yayınları, İstanbul, 2000.

MAKALELER

AKINCI Sokullu Füsün, DURSUN Salih, AYTAÇ Serpil, Mesleğe İlişkin Şiddet Üzerine Bir Araştırma, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi, 2013, Cilt:3, Sayı:5, s.59-69.

AKTO Akif, Kişilik Oluşumunda Dinin Rolü, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2011, Cilt: 52, Sayı:2, s.191-217.

ALTIPARMAK Saliha, Çocuk İstismarı ve İhmalinin Çocuk Bedeni Üzerindeki Etkileri, Çocuk Dergisi, 2008, 8(1), s.9-13.

ARAL Neriman, GÜRSOY Figen, Çocuk Hakları Çerçevesinde Çocuk İhmali ve İstismarı, Milli Eğitim Dergisi, 2001, Sayı:151, s.36-39.

AŞIRDİZER Mahmut, Acil Servislere Başvuran Çocuk ve Kadın İstismarı Olgularına Hekimlerin Yaklaşımı,Türkiye Klinikleri J Surg Med Sci, 2006, Cilt:50, Sayı:2, s.39-48.

AVCI Haskan Özlem, YILDIRIM İbrahim, Ergenlerde Şiddet Eğilimi, Yalnızlık ve Sosyal Destek, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2014, Cilt:29, Sayı:1, s.157-168.

AYAN Sezer, Aile İçinde Şiddete Uğrayan Çocukların Saldırganlık Eğilimleri, Anadolu Psikiyatri Dergisi, 2007, Cilt:9, Sayı:2, s.206-214.

AYKAÇ Mustafa, TİRYAKİ Fatoş, Farklı Kişilik Tiplerinin İncelenmesinde Yaratıcı Drama Yönetiminin Kullanımına İlişkin Katılımcı Görüşleri, Tarih Okulu Dergisi (TOD), 2013, Cilt:6, Sayı:16, s.605-626.

BATTAL Salih, GÜL Ahmet, ÖZEN Erberk Nurper, Çocukluk Çağı Travmaları Zemininde Depresyon Anksiyete ve Dissosiasyon Semptomları İlişkisinin Araştırılması, Journal of Mood Disorders, 2016,Cilt:6, Sayı:3, s.15-107.

BEYAZOVA Ufuk, ŞAHİN Figen, Çocuğun Şiddetten Korunma Hakkı. Milli Eğitim Dergisi, 2001, 3:151.

DEMİRCİ Kadir, Çocukluk Çağı Travmaları ve Obsesif Kompulsif Belirtilerin İlişkisinin İncelenmesi, Journal of Mood Disorders, 2016, Cilt:6, Sayı:1, s.7-13.

ERTAN Ülker, İŞİTEN Nüket, ÖNER Ayşe, YILMAZ Gonca, Bir Çocuk İstismarı Vakası, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, 2003, Sayı:46, s.295-298.

ERTEN Evrim, FİSTİKÇİ Nurhan, KALKAY Uney Aslı Funda, Bipolar Bozukluk ve Çocukluk Çağı Travması, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar Dergisi, 2015, Cilt:7, Sayı:2, s.157-165.

GÖKLER Rıza, Okullarda Akran Zorbalığı, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 2009, Cilt:6 Sayı:2, s.511-537.

GÖREN Süleyman, TIRAŞÇI Yaşar,Çocuk İstismarı ve İhmali, Dicle Tıp Dergisi, 2007, Cilt:34, Sayı:1, s.70-74.

KLEİNER, MARSHALL W.L, A Model of Panic and Agoraphobic Development. Acta Psychiatr Scand, 1987, 76:87-95,

KOCACIK Faruk, Şiddet Olgusu Üzerine, Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 2001, Cilt:2,Sayı:2, s.1-7.

LİTTAUER Florence, Kişiliğinizi Tanıyın- Personality Puls. Sistem Yayıncılık,2007, s.53-111.

ÖZAN Boydak Mukadder, ŞENER Gönül, İlköğretim Kurumlarında Yer Alan Öğretmen ve Öğrencilerin Şiddet Algıları, Sakarya University Journal of Education, 2013, Cilt:3, Sayı:1, s.7-20.

ÖZDEMİR Osman, ÖZDEMİR Pınar Güzel, KADAK Muhammed Tayyib, NASIROĞLU Serhat, Kişilik gelişimi, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 2012, 4(4), 568.

ÖZERKMEN Necmettin, Toplumsal Bir Olgu Olarak Şiddet, Akademik Bakış Dergisi, 2012, Sayı: 28, s.1-19.

ÖZDEVECİOĞLU Mahmut, Kamu ve Özel Sektör Yöneticileri Arasındaki Davranışsal Çalışma Koşulları ve Kişilik Farklılıklarının Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma, Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 2002, Sayı:19, s.115-134.

ÖZSOY Emrah, YILDIZ Gültekin, Kişilik Kavramının Örgütler Açısından Önemi: Bir Literatür Taraması, İşletme Bilimi Dergisi, 2013, Cilt:1, Sayı:2, s.1-12.

SOYSAL Abdullah, Çalışma Yaşamında Kişilik Tipleri: Bir Literatür Taraması, Çimento İşveren Dergisi, 2008, s.4-19.

TOPBAŞ Murat, İnsanlığın Büyük Ayıbı: Çocuk İstismarı, TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni, 2004, Cilt:3, Sayı:4, s.76-80.

ÜNAL Fatma, Ailede Çocuk İstismarı ve İhmali, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi (TSA), 2008, Cilt:12, Sayı:1, s.9-18.

YÖYEN GÜNERİ Elif, Uluslararası Kişilik Envanteri (IPI) Kısa Versiyonunun Türkçe'ye Uyarlanması: Güvenilirlik ve Geçerlilik Analizi, International Journal of Social Sciences and Education Research, Online, <http://dergipark.gov.tr/ijsser>, 2016, 2 (4), s.1308-1321.

YÖYEN GÜNERİ Elif, Childhood Trauma and Self-Respect as a Predictor of Loneliness, Journal of Current Researches on Social Sciences, 2016, 6 (2), s.65-78.

YÖYEN GÜNERİ Elif, Childhood Trauma and Self-Respect, International Journal of Social Sciences and Education Research, 2017, 3(1), s. 267-282.

TEZLER

AY Naile Dila, Çocukluk Çağı Travmasının Şizofreni Kliniği İle İlişkisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, Samsun, 2013, (Uzmanlık Tezi).

BULUT Yılmaz, Okul Yöneticilerinin Öğretmen Algılarına Göre Şiddet Eğilimleri, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2010, (Yüksek Lisans Tezi).

ÇETİN Özge Işıl, Genç Erişkin Erkeklerde Şiddet Eğilimi ve Psikolojik Durum ile İlişkisi, İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2016, (Yüksek Lisans Tezi).

ÇINAR Gülömür Özgül, Erkek Alkol/Madde Bağımlılarında Çocukluk Çağı Travmasının Öfke, Agresyon ve Dürtüsellikle İlişkisi, Sağlık Bakanlığı Bakırköy Prof Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi 5. Psikiyatri Birimi, İstanbul, 2010, (Tıpta Uzmanlık Tezi).

DEMİRER Ezgi, Reem Nöropsikiyatri Merkezi'nin Üç Şubesine Depresyon Şikayetiyle Başvuran Kadınların Çocukluk Çağı Travması Açısından Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2015, (Yüksek Lisans Tezi).

DEMİRKAPI Şahin Esra, Çocukluk Çağı Travmalarının Duygu Düzenleme ve Kimlik Gelişimine Etkisi ve Bunların Psikopatolojileri İle İlişkisi, Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın, 2013, (Yüksek Lisans Tezi).

GİRGİN Birsen, Beş Faktör Kişilik Modelinin İşyerinde Duygusal Tacize (Mobbing) Etkileri, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya, 2007, (Yüksek Lisans Tezi).

GÖKÇE Çağlar, Sınıf Öğretmenlerinin Anne Baba Eğitimi Konusuna İlişkin Yeterlik Düzeylerinin Belirlenmesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale, 2009, (Yüksek Lisans Tezi).

KABASAKAL Kemal, Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinde Boyun Eğici Davranışlar Ve Şiddetle İlişkisi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya, 2007, (Yüksek Lisans Tezi).

KAHVECİ Sinem, Borderline Kişilik Bozukluğunda Zihin Kuramı ve Çocukluk Çağı Travması Arasındaki İlişki, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2016, (Yüksek Lisans Tezi).

KAYA Ahsen, Çocuğa Yönelik Şiddette; Çocuk, Ebeveyn ve Eğiticilerin Algı Farklılıklarının Değerlendirilmesi, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 2010, (Tıpta Uzmanlık Tezi).

MERDAN Hüseyin, Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğrencilerin Şiddet Davranışlarında Ailenin, Öğretmenlerin ve Akran Gruplarının Rolü, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2014, (Yüksek Lisans Tezi).

MUTLU Hayrettin, Çocukluk Çağı Travmalarının Erişkin Dönem Obezitesi İle İlişkinin Belirlenmesi, Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2015, (Yayımlanmamış Doktora Tezi).

ÖKTEM Uğur, İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin A Tipi Kişilik Özellikleri İle İş Doyumları Arasındaki İlişki, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2009, (Yüksek Lisans Tezi).

ÖZÇETİNKAYA Serap, Erkek Alkol ve Eroin Bağımlılarında Çocukluk Çağı Travmasının Kişilik Boyutları İle İlişki, Sağlık Bakanlığı Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi 11. Psikiyatri Birimi, İstanbul, 2011, (Tıpta Uzmanlık Tezi).

PİŞİ Diğdem, İstismar ve İhmale Uğrayan Çocukların Psiko-Sosyal Özellikleri, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya, 2013, (Yüksek Lisans Tezi).

SİYEZ Diğdem Müge, Duygusal İstismara Maruz Kalan ve Kalmayan Ergenlerin Benlik Algıları İle Depresyon ve Kaygı Düzeylerinin Karşılaştırılması, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 2003, (Yüksek Lisans Tezi).

ŞAHİN Seda, Panik Bozukluğunda Çocukluk Çağı Travması ve Aile İlişkilerinin Hastaların Yaşam Kalitesi ve Hastalığın Fenomenolojisi Üzerine Etkilerinin Değerlendirilmesi, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2011, (Tıpta Uzmanlık Tezi).

UĞUR SARIOĞLU Sevtap, Kişilik Tipolojilerine Göre Çalışanların Örgütsel Sessizlik Algılamaları: Kamu ve Özel Kesimde Bir Araştırma, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya, 2016, (Doktora Tezi).

YANAR Elif, Ergenlerin Sosyal Medya Tutumlarının Kişisel Gelişimleri Üzerine Etkileri, Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2015, (Yüksek Lisans Tezi).

EKLER

EK-A

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sayın katılımcılar;

Aşağıda sizi tanımamıza yönelik bazı sorular bulunmaktadır. Sorulara içtenlikle cevap vermeniz araştırmanın güvenilirliği açısından önem taşımaktadır. Test üzerinde kimliğinizi belirten herhangi bir soru bulunmamaktadır. Bu nedenle her soru için mümkün olduğunuzca samimi bir şekilde size uyan cevabı işaretleyiniz. Lütfen her maddeyi cevaplandığınızdan emin olunuz.

Katılımınız için teşekkür ederim.

İlknur KARAARSLAN

1. Cinsiyet. Kız Erkek

2. Yaşınız ( ) 20-29 ( ) 30-39 ( ) 40-49 ( ) 50 ve üzeri

3. Eğitim durumunuz?

Lise mezunu veya ön lisans Üniversite mezunu Yüksek lisans ve üzeri

4. Medeni haliniz. Evli Bekar Boşanmış

5. Maddi gelirinizden memnun musunuz? Evet Hayır

6. Çocuk Sayısı: ( ) 0 ( ) 1 ( ) 2 – 3 ( ) 4 ve fazlası

7. Annenizin eğitim durumu nedir?

Okur-yazar değil Okur -yazar İlkokul mezunu Ortaokul mezunu

Lise mezunu Üniversite mezunu Yüksek lisans ve üzeri

8. Babanızın eğitim durumu nedir?

Okur-yazar değil Okur -yazar İlkokul mezunu Ortaokul mezunu

Lise mezunu Üniversite mezunu Yüksek lisans ve üzeri

9. Bilinen bir rahatsızlığınız var mı (bedensel ya da tıbbi)? Evetse adını yazınız.

Evet (.....) Hayır

10. Daha önce psikiyatrik bir rahatsızlık geçirdiniz mi? Evetse adını yazınız.

Evet (.....) Hayır

11. Psikiyatrik rahatsızlığa bağlı ilaç kullandınız mı?

Evet Hayır

EK-B**ULUSLARARASI KİŞİLİK ENVANTERİ KISA FORMU (IPISV)****Açıklamalar**

Aşağıdaki tabloda 1-40 arası her ifade için 1-5 arasında bir puan seçerek verilen ifadeyle ne derecede mutabık olduğunuzu ifadenin solundaki kutucukta belirtiniz.

1=katılmıyorum, 2=kısmen katılmıyorum, 3=kararsızım, 4=kısmen katılıyorum ve 5=katılıyorum

Ben....

1.	Etrafa neşe saçan biriyim	1	2	3	4	5
2.	Başkalarına karşı fazla alaka duymam	1	2	3	4	5
3.	Her zaman hazırlıklıyım	1	2	3	4	5
4.	Kolayca strese girerim	1	2	3	4	5
5.	Zengin bir sözcük dağarcığım var	1	2	3	4	5
6.	Fazla konuşmam	1	2	3	4	5
7.	İnsanlara karşı ilgiliyimdir	1	2	3	4	5
8.	Kişisel eşyalarımı etrafta bırakırım	1	2	3	4	5
9.	İnsanların yanındayken kendimi rahat hissedirim	1	2	3	4	5
10.	Detaylara dikkat ederim	1	2	3	4	5
11.	Olaylar hakkında kaygı duyarım	1	2	3	4	5
12.	Canlı bir hayal gücüm var	1	2	3	4	5
13.	Geri planda kalan biriyim	1	2	3	4	5
14.	Başkalarının hislerine yakınlık gösteririm/hislerini paylaşıyorum	1	2	3	4	5
15.	İşleri yüzüme gözüme bulaştırırım	1	2	3	4	5
16.	Diyalog başlatan biriyim	1	2	3	4	5
17.	Başkalarının sorunları beni ilgilendirmez	1	2	3	4	5
18.	Kolayca rahatsız olurum	1	2	3	4	5
19.	Mükemmel fikirleri olan biriyim	1	2	3	4	5
20.	Söyleyecek fazla şeyim yoktur	1	2	3	4	5
21.	Yumuşak kalpli biriyim	1	2	3	4	5
22.	Eşyaları ait oldukları yerlere geri koymayı sık sık unuturum	1	2	3	4	5
23.	Kolay sinirlenirim	1	2	3	4	5
24.	İyi bir hayal gücüm yok	1	2	3	4	5
25.	Partilerde birçok farklı insanla sohbet ederim	1	2	3	4	5
26.	Başkaları beni pek ilgilendirmez	1	2	3	4	5
27.	Düzeni severim	1	2	3	4	5
28.	Duygu durumumu sıkça değiştiririm	1	2	3	4	5
29.	Anlamakta çabuyumdur/çabuk anlarım	1	2	3	4	5
30.	Başkalarına zaman ayırmak için işlerime ara veririm	1	2	3	4	5
31.	Vazifeden kaçırım	1	2	3	4	5
32.	Sık duygu değişimlerim vardır	1	2	3	4	5
33.	Zor kelimeler kullanırım	1	2	3	4	5
34.	Belli bir programa göre çalışırım	1	2	3	4	5
35.	Kolayca asabileşirim	1	2	3	4	5
36.	Tanımadığım kişilerin yanında sessiz kalırım	1	2	3	4	5
37.	İnsanların rahat hissetmelerini sağlarım	1	2	3	4	5
38.	İşim konusunda titiz ve detaycıyım	1	2	3	4	5
39.	Sık sık efkarlı hissedirim	1	2	3	4	5
40.	Fikirlerle doluyum	1	2	3	4	5

EK-C**AGRESYON ÖLÇEĞİ**

0:Hiçbir zaman, 1:Nadiren, 2:Bazen, 3:Sıklıkla, 4:Her zaman

1	Arkadaşlarım çok münakaşacı olduğumu söylerler.	0	1	2	3	4
2	Şans hep başkalarına gülüyor, onlardan yana oluyor.	0	1	2	3	4
3	Birden parlarım, ama çabuk sakinleşirim.	0	1	2	3	4
4	Kendimi sık sık diğer insanlarla tartışırken bulurum.	0	1	2	3	4
5	Bazen hayatın bana adaletli davranmadığını düşünürüm.	0	1	2	3	4
6	İnsanlarla aynı fikirde olmazsam, onlarla tartışmaktan kendimi alıkoyamam.	0	1	2	3	4
7	Bazen ortada hiçbir neden yokken parlarım.	0	1	2	3	4
8	Kız yada erkek birisi beni kıskırtırsa ona vurabilirim.	0	1	2	3	4
9	Bazen niye bu kadar katı olduğumu merak ediyorum.	0	1	2	3	4
10	Tanıdığım insanları tehdit ettiğim olmuştur.	0	1	2	3	4
11	Biri çok üzerime geldiğinde, sıkıştırdığında ona vurabilirim.	0	1	2	3	4
12	Öfkemi kontrol etmekte zorluk çekerim.	0	1	2	3	4
13	Eğer çok kızarsam o kişinin yaptığı işleri berbat edebilirim.	0	1	2	3	4
14	Kapıyı arkadan gelenin yüzüne çarpacak kadar çıldırabilirim.	0	1	2	3	4
15	İnsanlar bana patronluk tasladıklarında, onların inadına işi ağırdan alırım.	0	1	2	3	4
16	İnsanlar bana nazik davrandıklarında, ne isteyeceklerini merak ederim.	0	1	2	3	4
17	Her şeyi dağıtacak kadar çılgınlaşabilirim.	0	1	2	3	4
18	Bazen sevmediklerim hakkında dedikodu yayar, çamur atarım.	0	1	2	3	4
19	Ben sakin biriyim.	0	1	2	3	4
20	İnsanlar beni kızdıırırlarsa, onlara gerçek düşüncelerimi söyleyebilirim.	0	1	2	3	4
21	Bazen insanların arkamdan bana güldüklerini hissederim.	0	1	2	3	4
22	İstediğimi elde edemediğim zaman, kızgınlığımı gösteririm.	0	1	2	3	4
23	Bazen birine vurma isteğimi kontrol edemem.	0	1	2	3	4
24	Pek çok insandan daha sık kavga ederim.	0	1	2	3	4
25	Eğer biri bana vurursa bende ona vururum.	0	1	2	3	4
26	Arkadaşlarımla aynı fikirde olmadığımda açıksa söylerim.	0	1	2	3	4
27	Haklarımı korumak için şiddete başvurmam gerekirse, hiç çekinmem.	0	1	2	3	4
28	Fazla dostça davranan yabancılara güvenmem.	0	1	2	3	4
29	Bazen kendimi patlamaya hazır bir bomba gibi hissederim.	0	1	2	3	4
30	Beni gerçekten rahatsız edenlere susarak, ilgilenmeyerek tepki veririm.	0	1	2	3	4
31	Arkadaşlarımla, arkamdan, benim hakkımda konuştuklarını bilirim.	0	1	2	3	4
32	Bazı arkadaşlarım, benim düşünmeden hareket ettiğimi düşünürler.	0	1	2	3	4
33	Bazen hiç birşey düşünemeyecek kadar kıskanç olurum.	0	1	2	3	4
34	El şakası yapmaktan hoşlanırım.	0	1	2	3	4

EK-Ç

ÇOCUKLUK ÇAĞI RUHSAL TRAVMA ÖLÇEĞİ

Bu sorular çocukluğunuzda ve gençliğinizde (20 yaşından önce) başınıza gelmiş olabilecek bazı olaylar hakkındadır. Her bir soru için sizin durumunuza uygun rakamı daire içerisine alarak işaretleyiniz. Sorulardan bazıları özel yaşamınızla ilgilidir; lütfen elinizden geldiğince gerçeğe uygun yanıt veriniz. Yanıtlarınız gizli tutulacaktır.

Çocukluğum ya da ilk gençliğimde ...

	Hiçbir Zaman	Nadiren	Kimi Zaman	Sık Olarak	Çok Sık
1.Evde yeterli yemek olmadığından aç kalırdım.	1	2	3	4	5
2.Benim bakımımı ve güvenliğimi üstlenen biri olduğunu biliyordum.	1	2	3	4	5
3.Ailemdelikler bana "salak", "beceriksiz" ya da "tipsiz" gibi sıfatlarla seslenirlerdi.	1	2	3	4	5
4.Anne ve babam ailelerine bakamayacak kadar sıklıkla sarhoş olur ya da uyuşturucu alırlardı.	1	2	3	4	5
5.Ailemde önemli ve özel biri olduğum duygusunu hissetmeme yardımcı olan biri vardır.	1	2	3	4	5
6.Yırtık, sökük ya da kirli giysiler içerisinde dolaşmak zorunda kalırdım.	1	2	3	4	5
7.Sevdiğimi hissediyordum.	1	2	3	4	5
8.Anne ve babamın benim doğmuş olmamı istemediklerini düşünüyordum.	1	2	3	4	5
9.Ailemden birisi bana öyle kötü vurmuştu ki doktora ya da hastaneye gitmem gerekmişti.	1	2	3	4	5
10.Ailemde başka türlü olmasını istediğim bir şey yoktu.	1	2	3	4	5
11.Ailemdelikler bana o kadar şiddetle vuruyorlardı ki vücudumda morartı ya da sıyrıklar oluyordu.	1	2	3	4	5
12.Kayış, sopa, kordon ya da başka sert bir cisimle vurularak cezalandırılıyordum.	1	2	3	4	5
13.Ailemdelikler birbirlerine ilgi gösterirlerdi.	1	2	3	4	5
14.Ailemdelikler bana kırıcı ya da saldırganca sözler söylerlerdi.	1	2	3	4	5
15.Vücutça kötüye kullanılmış olduğuma (dövülme, itilip kakılma vb.) inanıyorum.	1	2	3	4	5
16.Çocukluğum mükemmeldi.	1	2	3	4	5
17.Bana o kadar kötü vuruyorlar ya da dövülüyordum ki öğretmen, komşu ya da bir doktorun bunu fark ettiği oluyordu.	1	2	3	4	5
18.Ailemde birisi benden nefret ederdi.	1	2	3	4	5
19.Ailemdelikler kendilerini birbirlerine yakın hissederlerdi.	1	2	3	4	5
20.Birisi bana cinsel amaçla dokundu ya da kendisine dokunmamı istedi.	1	2	3	4	5
21.Kendisi ile cinsel temas kurmadığım takdirde beni yaralamakla ya da benim hakkımda yalanlar söylemekle tehdit eden birisi vardı.	1	2	3	4	5

22.Benim ailem dünyanın en iyisiydi.	1	2	3	4	5
23.Birisi beni cinsel şeyler yapmaya ya da cinsel şeylere bakmaya zorladı.	1	2	3	4	5
24.Birisi bana cinsel tacizde bulundu.	1	2	3	4	5
25.Duygusal bakımdan kötüye kullanılmış olduğuma (hakaret, aşağılama vb.) inanıyorum.	1	2	3	4	5
26.İhtiyacım olduğunda beni doktora götürecek birisi vardı.	1	2	3	4	5
27.Cinsel bakımdan kötüye kullanılmış olduğuma inanıyorum.	1	2	3	4	5
28.Ailem benim için bir güç ve destek kaynağı idi.	1	2	3	4	5

